

Anne Reponen & Marja-Leena Vuorinen

SALAISESTA MAASTA OKTAEDRILLE

Narratiivisen oppimisympäristön kokeiluprojekti

OULUN YLIOPISTO

Kasvatustieteen pro gradu – tutkielma

KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA

Kajaanin opettajankoulutusyksikkö

Varhaiskasvatuksen koulutus

SISÄLTÖ	2
TIIVISTELMÄ	3
1 JOHDANTO	4
2 ESIOPETUS: SIIRTYMÄVAIHE LEIKISTÄ OPPIMISEEN	7
2.1 Kehittävän esiopetuksen kriteerit	8
2.2 Leikkimaailma ja leikin esteettinen malli	10
2.3 Narratiivinen ongelmanratkaisu ja oppiminen	12
2.4 Aikuisen rooli narratiivisessa oppimisympäristössä	14
3 TUTKIMUKSEN KOKEELLINEN OSA	16
3.1 Tutkimusongelmat	16
3.2 Tutkimusote ja tutkimusstrategia	17
3.3 Kokeiluprojektin tavoitteet ja materiaalit	19
3.4 Aineiston analyysi	20
3.5 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti	23
4 TAIKURI DEDEFILUKSEN ROOLI	25
4.1 Taikuri Dedefiluksen ja lasten välinen sähköpostiviestintä	27
5 RYHMÄN OPETTAJAN NÄKÖKULMA	32
6 TUTKIMUSTULOKSET	36
7 TULOSTEN TARKASTELU	51
8 POHDINTA	54
LÄHTEET	57
LIITTEET (4 KPL)	59

TIIVISTELMÄ

Tutkimus käsittelee narratiivisen oppimisen toimintajärjestelmää kehittävässä esiopetuksessa. Narratiivisessa oppimisympäristössä aikuisten ja lasten yhteinen oppimistoiminta on juonellista. Aikui-
nen toimii tasavertaisena lasten kanssa hyödyntäen lasten toimintaa kehittäviä pyrkimyksiä.

Tutkimuksen kokeellisessa osassa rakennettiin Katajamäen koulun esiopetusryhmään narratiivinen oppimisympäristö. Oppimisympäristöä rikastivat Lindqvistin (1995) ajatukset leikkimaailma – työskentelytavasta. Narratiivinen toimintajärjestelmä sekä kehittävä esiopetuksen periaatteet (Hakkarainen, 2002) vahvistivat ennakkoideoita narratiivisesta oppimisympäristöstä. Juonellisen oppimistoiminnan perustana toimi Salaisen maan kehystarina ja siihen käsikirjoitettu laajennustarina, joka pohjautui Eganin (1986) tarinakehysmalliin ja viidennen dimension toimintaympäristömalliin.

Tutkimuksessa analysoitiin lapsiryhmän vuorovaikutuksen laadullisia muutoksia, lasten ongelmanratkaisumalleja juonellisessa oppimisessä sekä aikuisen toimintaa muutosten tukijana ja vahvistajana. Tutkimus on luonteeltaan osallistuva toimintatutkimus, jossa ryhmän opettajalla oli toiminnan toteuttajan ja tutkijan rooli. Tutkimusaineisto kerättiin videoimalla. Tutkimusaineisto koostuu lisäksi lasten tuotoksista, sähköisestä kirjeenvaihdosta, opettajan päiväkirjamerkinnöistä, kirjatui-
stuista sadutuksista sekä vanhempien kyselyistä (palautettu 3/6 kpl). Tutkimusaineisto on analysoitu sekä kvantitatiivisesti että kvalitatiivisesti. Kvantitatiivinen analyysi suoritettiin Paavo Moilasen observointiohjelma–analyysin avulla. Kvalitatiivinen analyysi koostuu videoanalyysistä sisältäen tarkennetut otannat, litteroinnit ja sisältölokite. Tutkimuksen luotettavuutta lisäävät tarkka raportointi, run-
sas videomateriaali ja kaksivaiheinen aineiston analyysi.

Tulosten mukaan oppiminen osoittautui lapsille mielekkääksi ja merkitykselliseksi narratiivisessa oppimisympäristössä. Juonellinen oppiminen mahdollisti lasten yksilölliset oppimispolut ja ongelmanratkaisumallit. Lapsiryhmän vuorovaikutuksessa tapahtui laadullisia muutoksia, joita aikuisen tasavertainen rooli tuki ja vahvisti.

Avainsanat: juonellinen ongelmanratkaisu, kehittävä esiopetus, leikki, narratiivinen oppiminen

1 JOHDANTO

Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet ovat olleet keskustelun ja suunnittelun polttopisteessä erityisesti vuonna 2000, jolloin kunnat velvoitettiin järjestämään esiopetusta koko ikäluokalle. Keskustelun päätteeksi Opetushallitus julkaisi ”Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000”, johon on tiivistetty valtakunnassamme noudatettavat esiopetuksen pääperiaatteet. Osallistuminen esiopetukseen on maksutonta ja vapaaehtoista. Esiopetus nähdään sillanrakentajana ja siirtymävaiheena päivähoidon ja koulun välissä ja sen keskeiseksi tehtäväksi nähdään lapsen suotuisien kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksien luominen, kokemusmaailman rikastuttaminen sekä uusiin kiinnostuksen kohteisiin suuntautuminen. Esiopetuksen tärkeinä tavoitteina lapsen kannalta nostetaan esiin myönteisen minäkuvan vahvistuminen, oppimaan oppimisen taidot, pohdinnat oikeasta ja väärästä, miten toimitaan vastuuntuntoisena yhteisön jäsenenä sekä itsensä hallitsemisen taidot ja taito selviytyä arkipäivän tilanteista. Keskeiseksi oppimismuodoksi nostetaan leikin kautta oppiminen.

Esiopetukselle on samassa yhteydessä kirjattu toteuttamistavat sekä yksityiskohtaiset tavoitteet ja sisällöt. Oppimiskäsitys on sekä aktiivinen että prosessinomainen ja sen tulee pohjautua lapsen aikaisempiin tietorakenteisiin. Ongelmanratkaisutaitojen kehittämisen tulee olla tärkeää esiopetuksessa. Opettajan ja lapsen välisen sekä lasten keskinäisen vuorovaikutuksen, erilaisten toimintatapojen ja oppimistehtävien tulee kuulua luonnollisena osana oppimisympäristöä. Työskentelyn perustana on leikinomainen, lapsen kehitystasosta lähtevä toiminta. Toiminnassa tulee huomioida lapsen tarve oppia mielikuvituksen ja leikin kautta, jolloin valmiudet uusien asioiden oppimiseen ovat optimaaliset. Draamalliset työtavat, jotka yhdistävät eri taideaineet, lasten kokemukset ja tietoineksen ajankohtaiseen aiheeseen, satuun tai tarinaan, ovat suotavia. Opettajan roolin tulee tukea oppimista sekä auttaa lasta tiedostamaan oma oppimisensa ja havaitsemaan, että hän itse vaikuttaa onnistumiseensa oppimisessa.

Julkisuuden keskustelut ja eri kuntien laatimat omat esiopetussuunnitelmat ovat osoittaneet, että todellisuudessa esiopetuksen sisältöalueet ovat usein jaoteltuina omiksi, erillisiksi kokonaisuuksiksi, jolloin ei voida puhua leikinomaisesta, lapsen kehitystasosta lähtevästä toiminnasta. Leikki ja leikinomaisuus ovat kuolleita kirjaimia suunnitelmissa, pääpaino on kynä-paperitehtävissä ja tarkoin etukäteen ohjelmoidussa päiväjärjestyksessä. Lapsen mahdollisuudet vaikuttaa omaan oppimiseensa tai kokea oppimisen iloa jäävät vähiin tai lapsi kokee oppimisen jopa kielteisenä. Esiopetusryhmien opettajilla on hyvin erilaisia näkemyksiä siitä, miten esiopetusta tulee toteuttaa ja monilla vanhemmilla on vankka käsitys siitä, että esiopetus on hyvin koulumaista, siellä tulee olla oppikirjat, äidinkielen ja matematiikan tunnit sekä lapsen tulisi saada läksyjä.

Esiopetuksen tarkoitus ei kuitenkaan ole siirtää perinteistä "koulumaisuutta" varhaiskasvatuksen puolelle, vaan paremminkin luoda sinne uusia käytäntöjä. Esiopetuksen tulisi lähteä lapsen näkökulmasta, lapsen kokemuksista ja hänelle tulisi antaa aikaa pohtia häntä itseään kiinnostavia asioita vailla minuutintarkkaa etukäteen suunniteltua aikataulua. Tällaisesta oppimisesta ei tule näkyvää, numeroin mitattavaa tietoa annettavaksi vanhemmille tai kunnan isille, mutta sillä annetaan lapselle itselleen vahvat oppimisen eväät elämää varten ja sen pitäisi olla johtava ajatus esiopetuksessa. Oppimisen tulee olla haastavaa, mielekästä ja lapsen näkökulmasta merkityksellistä, hänelle tulee antaa mahdollisuus luovan mielikuvituksen käyttämiseen ja erilaisten toiminnasta nousevien omien oppimistehtävien rakentamiseen ja ratkaisemiseen.

Tässä tutkimuksessamme haluamme näyttää toteen, että esiopetusta voidaan toteuttaa kehittävän esiopetuksen näkökulmasta, jolloin keskeisiä tavoitteita eivät ole ainejakoiset sisältöalueet. Kehittävän esiopetuksen tarkoitus on tuottaa kokonaisvaltaisia muutoksia lasten toimintaan ja psyykkiseen rakenteeseen, jolloin kriteerinä ovat lasten toiminnan laadulliset muutokset, jolloin opetuksen kohteena on korostetusti lapsen oman suhteen muodostaminen ympäröivään kulttuuriin ja sen ilmiöihin. Tällainen esiopetuksen toteutustapa ei ole ristiriidassa valtakunnallisen esiopetussuunnitelman tavoitteiden kanssa. Suunnittelimme Katajamäen esiopetusryhmään narratiivisen oppimisympäristön, jonka kehysmateriaalina käytimme Salaisen maan esiopetusmateriaaleja ja liitimme siihen laajennustarinan, jonka juoni johdatteli lapset pohtimaan erityisesti avaruuden olemassa oloa sekä geometristen muotojen ja kappaleiden ominaisuuksia. Projektin oli jatkoa keväällä 2001 tekemäämme kehittämisprojektiin. Pyrimme kaikin tavoin hyödyntämään siitä saamamme kokemukset sekä ne ajatukset, jotka olivat nousseet esille projektin valmistuttua. Ajatuksia olimme saaneet myös Hyvinkään kaupungissa meneillään olevasta 4-8-vuotiaiden lasten oppimisvalmiuksien kehittämiskokeilusta, jota johtaa professori Pentti Hakkarainen. Marja-Leena on ollut kokeilussa mukana opiskelijan ominaisuudessa syksystä 1999. Haasteeksi koimme merkityksellisen kokonaisuuden luomisen lapsille. Halusimme käytännössä kokeilla omaa ajattelumaailmaamme lähellä olevaa tapaa toteuttaa esiopetusta, joten tutkimuskohteeksemme nousi ympäristön ja siihen liitetyn

toiminnan merkitys lasten oppimisessa. Erityisen tarkastelun kohteeksi otimme ryhmässä tapahtuvan vuorovaikutuksen laadulliset muutokset. Tiivis projektivaihe dokumentointineen toteutettiin loka-marraskuussa 2001. Esiopetuksessa olleiden lasten vanhemmille lähetettiin palautekysely projektin näkymisestä kotona tammikuun alussa 2002.

2 ESIOPETUS: SIIRTYMÄVAIHE LEIKISTÄ OPPIMISEEN

Esiopetusikäinen lapsi elää päivähoiton ja koulun rajamaastossa. Hän ei ole enää pieni lapsi, mutta ei vielä koululainenkaan. On syytä pohtia, millaista esiopetuksen tulisi olla kyetäkseen vastaamaan lapsen kehityksen asettamiin vaatimuksiin. Millainen esiopetus on oikeasti kehittävää? Eri-tyisesti esikoululaisen tapaa oppia on pohdittava. Esiopetus siirtymävaiheena asettaa myös aikuisen roolin uudella tavalla tarkasteltavaksi lapsen oppimisen mahdollistajana ja tukijana.

Leikin merkitystä esiopetuksessa korostetaan, mutta käytännössä leikin kehityspotentiaalia ei hyödynnetä riittävästi oppimistoiminnassa. Leikissä tapahtuvaa oppimista on vaikeaa nähdä suoraan eikä sitä voida arvioida koulumaisten kriteerien mukaan. Eri tavoin rikastettu leikki on siirtymävaiheeseen sopiva toimintamuoto. Toiminnan tulisi olla lapselle mielekästä ja merkityksellistä. Mielekkäisyys ja merkitys luovat motivaation oppimiselle ja lapselle muodostuu halu tietää enemmän käsiteltävistä ilmiöistä ja syntyy oikeasti oppimisen tarve. Hänelle muodostuu halu hallita asioita, jotka ovat olleet aiemmin mahdollisia vain leikissä. Näin lapsi siirtyy leikin ongelmatilanteista oppimistehtävien ongelmanratkaisuun. Leikin tilanteet ovat mielekkäitä ja vaativat luovaa mielikuvitusta. Koulumaiset tehtävät ovat opettajalähtöisiä ja oppimisen motiivi jää ulkokohtaiseksi.

Lapsen toiminnassa reaali maailma ja kuvitteellisuus ovat samanaikaisesti läsnä ja siitä syystä lapselle mielekäs tapa oppia on yhdistää ongelmanratkaisu juonten kehittelyyn. Juonelliseen ongelmanratkaisuun esiopetuksessa voidaan yhdistää erilaisia taiteen menetelmiä, leikkiä ja draamaa. Tietosisällöt eivät ole oppimisen kohde, sillä toiminnan pääpainon tulisi olla esiopetusryhmän vuorovaikutuksen kehittämisessä. Sisältöalueiden painottaminen köyhdyttää esiopetustoiminnan tiukkatahtiseksi aikuislähtöiseksi toiminnaksi, jossa lapsen näkökulma ja kehityksen tukeminen unohdetaan. Tavoitteet lapsilähtöisestä esiopetustoiminnasta eivät toteudu. Sen sijaan ryhmän vuorovaikutustaitojen kehittäminen tuottaa laajempialaisia oppimisvalmiuksia. Ryhmässä yhteisesti toteutetut oppimistehtävät mahdollistavat siirtymisen yksilöllisiin oppimistehtäviin ja koulumaiseen työkentelyyn. Kehittävässä esiopetuksessa lapsi saa mahdollisuuden harjoitella ja opetella oppimaan

oppimista ryhmässä ennen koulutyöskentelyä. Harjoittelun tuloksena syntyy oikeasti oppimisen tarve ja lapsi on valmis siirtymään koulumaailmaan. (Hakkarainen 2002, 10, 71–72.)

2.1 Kehittävän esiopetuksen kriteerit

Hakkarainen (emt, 59–61) pohtii Vygotskyn näkökulmaa opetuksen ja kehityksen väliseen suhteeseen. Keskeinen kriteeri opetuksessa on toimiminen lähikehityksen vyöhykkeellä. Koska opetus ei koskaan lähde nollapisteestä, on opetusta suunniteltaessa otettava huomioon se, mitä lapsi jo osaa. Opetus tulee kohdistaa sille tasolle, johon lapsi avustettuna kykenee. L. S. Vygotskyn kulttuurihistoriallisen teorian mukaan toiminta tulee kohdentaa lapsen lähikehityksen vyöhykkeelle (the zone of proximal development). Vygotsky määrittelee lähikehityksen vyöhykkeen seuraavasti:

”Se on välimatka itsenäisen ongelmanratkaisun määrittämän aktuaalisen (yksilöllisen) kehitystason ja aikuisen opastuksella tai osaavampien tovereiden kanssa yhteistyössä tapahtuvan ongelmanratkaisun määrittämän potentiaalisen kehitystason välillä.” (Vygotsky 1982, 184)

Vygotskyn teorian mukaan kehitysprosessi etenee sosiaalisen toiminnan kautta yksilölliseen kehitykseen. Korkeimmat henkiset toiminnot kehittyvät kahdella tasolla: psyykkiset ilmiöt ovat alkuaan yksilöiden välisiä ja muuntuvat vähitellen yksilön sisäisiksi. Sisäistämisprosessissa ulkoinen (interpsyykkinen) toiminta muuntuu yksilölliseksi (intrapsyykkiseksi) henkiseksi toiminnaksi. Ulkoistamisella puolestaan tarkoitetaan uusien standardien ja sääntöjen luomista. (Vygotsky 1978, 56–57; Hakkarainen & Veresov 1998, 455.) Kehityksen ja opetuksen suhde muuttuu olennaisesti, kun opetus suunnataan jo saavutetun kehitystason ja avustettuna mahdollisen kehityksen tason välille. Yhteistoiminnassa syntyy lähikehityksen vyöhykkeitä ja lapsi voi ylittää omat rajansa ja yltää kehittyneempiin suorituksiin, jolloin kehitys siirtyy yksilötasolle. ”Sen mitä lapsi tekee tänään yhteistyössä, hän pystyy tekemään huomenna itsenäisesti”. (Vygotsky 1978, 185) Hakkarainen (2002, 61) toteaa, että opetuksen tulee herättää ja saada liikkeelle lapsen sisäisiä kehitysprosesseja, jotka ovat aluksi mahdollisia vain yhteistoiminnassa ja vuorovaikutuksessa vertaisryhmän kanssa, mutta ne muuntuvat sisäisiksi ja lapsi sisäistää ne. Ilman opetusta tällaiset prosessit eivät olisi mahdollisia.

Vygotskyn perusajatus on, että lapsen ja hänen tietoisuutensa kehitys ei tapahdu psyykkisten prosessien tasolla, vaan kehitys tapahtuu persoonallisuuden kokonaisrakenteessa. Kehitys näkyy psyykkisten prosessien välisten suhteiden muutoksena niissä laadullisissa muutoksissa, joita tapahtuu siirryttäessä kehitysvaiheesta toiseen. Kehitysvaiheita erottava tekijä on tietoisuuden muu-

tos, jonka kokonaisuutta kuvaa mielekkyys, joka muuttuu vaiheesta toiseen. Esikouluiän keskeinen prosessi on muisti ja kouluiässä ajattelu. Kehitystä voidaan tarkastella esiopetusiässä lapsen ja ympäristön välisenä vastavuoroisena vaihtona. Vygotsky on kuvannut lapsen ja ympäristön välistä suhdetta ideaalisen ja reaalisen väliseksi suhteeksi, kehitys voi edetä useita eri reittejä samaan loppupisteeseen. Vuorovaikutus on monimutkaista ja lapsen kaikki toiminta on sisällöltään ja muodoltaan sosiaalista ja kulttuuriin kytkeytynyttä. Koska kehitys ei tapahdu lapsen toiminnan ulkopuolella, on kehityksen oltava toiminnallista. (Hakkarainen 2002, 18–24.)

Kehittävän esiopetuksen kriteerinä ovat lasten toiminnan laadulliset muutokset. Sisältöjen oppiminen ja hallinta eivät ole keskeisiä tavoitteita, on mietittävä vuorovaikutuksen laatua. Vuorovaikutus toisten kanssa asettaa lapsen tilanteisiin, joissa hänen on kyseenalaistettava oma näkökulmansa ja otettava huomioon toisten näkemykset. Lapsi joutuu kokeilemaan ja omaksumaan uusia näkökulmia. Hän joutuu tilanteisiin, joissa on ilmaistava oma näkemys ja otettava vastaan toisen arvio siitä. Vuorovaikutus muokkaa lapsen tietoa, tiedon luokkia, suhteita, yhdenmukaisuuksia ja kielikuvia. Perimmäinen kysymys on siitä, miten lapsi muuttaa itseään ja suhtautumistaan ympäristöönsä. Opetuksen tehtävänä on tukea tätä muutosta, jolloin opetuksen tulee virittää ja kehittää mielekkyyttä lasten toiminnassa. Uusien tietojen ja taitojen omaksumisella on tässä prosessissa välinearvo. Opetuksen kohde on korostetusti lapsen oman suhteen muodostaminen ympäröivään kulttuuriin ja sen ilmiöihin. (emt, 63–64.)

Hakkarainen (2002, 62–65) toteaa, että tehokkain oppiminen esikouluiässä tapahtuu leikissä ja leikinomaisessa toiminnassa. Esiopetuksen suunnittelussa tulee korostaa oppimisprosessin vuorovaikutusta ja oppimisympäristö tulee valmistaa siten, että siellä voi sekä aktiivisesti tutkia että toimia vuorovaikutuksessa aikuisten, toisten lasten ja materiaalien kanssa. Toimintojen ja materiaalien tulee olla vaihtelevia ja niiden vaikeutta, haasteellisuutta ja monimutkaisuutta lisätään sitä mukaan kuin lasten ymmärrys ja taidot kehittyvät. Lapset tarvitsevat sekä mahdollisuuden valita toimintoja ja materiaaleja että aikaa toimia niiden parissa aktiivisesti. Aikuisten roolina on edistää osallistumista sekä virittää ajattelua kysymyksin ja ehdotuksin. Kehittävä esiopetus tuottaa aktiivisesti kehitystä ja on yleisiä oppimisvalmiuksia kehittävää toimintaa. Sen tavoitteena on paneutua esiopetusiän kehityksen psyykkisten uudismuodostelmien tuottamiseen eli tahdonalaisuuteen, emotionaalisuuden uudelleen ilmentymiin, luovaan mielikuvitukseen, oppimisen tarpeiden herättämiseen ja uudenlaisten vuorovaikutuskuvioiden muodostamiseen.

Kehittävän esiopetuksen tulee tuottaa esittävän kuvaamisen ja oman toiminnan erittelyn taitoja. Ilman itsesääätelyn kykyä sekä kykyä pohtia omaa ajatteluaan ja ongelmaratkaisuaan nämä taidot eivät kehity. Lapsen on opittava säätelemään omaa toimintaansa sosiaalisia ja moraalisia sääntöjä käyttäen sekä kyettävä ymmärtämään ja erittelemään omia henkisiä tilojaan, yleistämään sekä

reflektoimaan käyttäytymistään ja tiedon omaksumistaan ikään kuin ulkopuolisen silmin. Nämä taidot saavuttaakseen lapsi tarvitsee tuekseen aikuisen metatason refleksiivistä keskustelua. Taivotteena ei ole asioiden omaksuminen sellaisinaan, vaan niiden tarkastelun uusi näkökulma. Oppimisessa ja ajattelussa korostuu juonellisuus ja tarinoiden merkitys, voidaan jopa sanoa, että tarina on lapsen ajattelun muoto. (emt, 64–65.)

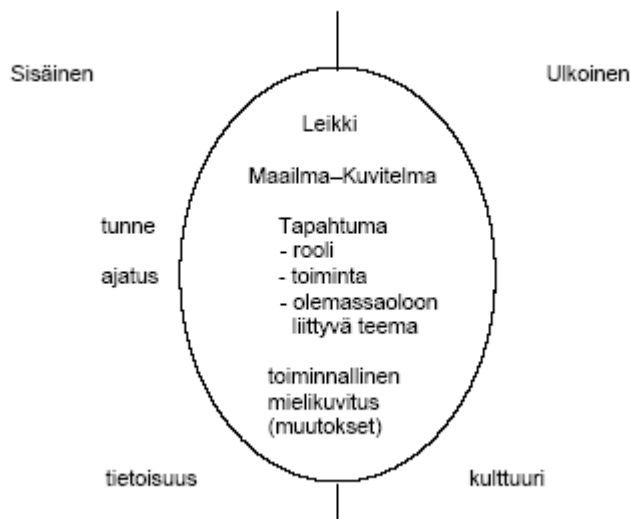
Lapsen oppimisen kehitystä voidaan tarkkailla sen perusteella, miten hän muodostaa itselleen oppimistehtäviä ja millainen kokonaistilanteen mielekkyyden arviointi liittyy ulkoisiin suorituksiin. Mielekkyyttä voidaan arvioida tarkkailemalla lapsen sosiaalista vuorovaikutusta, motivaatiota, käsitteiden muodostamista, ajattelua ja ongelmia käsitteiden muodostamisessa. Sosiaalisen vuorovaikutuksen keskeisiä piirteitä ovat lapsen tarvitseman tuen laatu: hakeeko hän tukea toisilta ja miten hän itse auttaa toisia. Motivaatiota voidaan tarkastella havainnoimalla, millainen vuorovaikutus synnyttää uusia motiiveja. Ajattelun laadun kehitys on nähtävissä ongelmien muodostamisessa, mallittamisessa sekä näiden kytkennässä omien kykyjen arviointiin. (emt, 54–55.)

2.2 Leikkimaailma ja leikin esteettinen malli

Lindqvist on väitöskirjassaan (1995) on tarkastellut leikin ja kulttuurin yhteensovittamista siten, että sen avulla voi kehittää leikkipedagogista työskentelytapaa. Vygotskyn teorian pohjalta hän on kehittänyt leikin esteettistä mallia ja leikkimaailman toteuttamismahdollisuuksia. Leikkipedagogisten ajatusten taustalla on näkemys leikin kulttuurisesta yhteydestä, joka koskee sekä lapsia että aikuisia. Perinteinen esiopetusperinne ei ole kehittänyt tätä esteettistä näkökulmaa leikkiin, vaan leikki on nähty ”vapaana” toimintana. Esteettisen näkökulman voi ajatella kulttuurisena: se on tiedostamisprosessi, jonka avulla voi tulkita omia kokemuksiaan. Prosessissa on mukana sekä esteettiset että rationaaliset näkemykset.

Kulttuurisia ”valmiuksia ” ovat ennen kaikkea kieli, sen ohella myös maalaus, laulu, kertomukset, tanssi, dramatisointi ja leikki. Taide on pisimmälle kehittynein tapa ajatella. Tiedostamisprosessi on fantasiaprosessi, esteettinen tulkitsemisprosessi. Luovuus kuuluu yhteen fantasian ja oman persoonallisen kokemusten tulkintamme kanssa. Fantasia on se, mikä tekee todellisuudesta käsiteltävän ja rikkaan. Leikki on lasten tapa ajatella, se on heidän tapansa vapauttaa itsensä fyysisestä ympäristöstä. Leikissä lapsi yhtä aikaa fantasioi ja leikkii - ajattelu, fantasia, kieli ja ruumiillinen ilmaisu nivoutuvat yhteen. Leikissä luodaan kuvitteellisia tilanteita ja lapsen sisäiset toiveet saavat muotonsa toiminnassa ja tapahtumissa. Sisäiset ja ulkoiset teot ovat erottamattomia leikissä. Mielikuvitus, tulkinta ja tahto ovat ulkoisen teon sisäisiä prosesseja. Leikissä lapsi kertoo tarinan, leikki ja kertominen ovat lähellä toisiaan. (Lindqvist 2000, 25–27.)

Lindqvist on kuvannut lapsen sisäisen ja ulkoisen kohtaamista seuraavalla kuviolla:

Kuvio 1. Leikin sisäisen ja ulkoisen puolen kohtaaminen. (Lindqvist 2000, 27.)

Lapset tulkitsevat elämän eri käsitteitä: näkyvä/näkymätön, pelottava/turvallinen, vangittu/vapaa, rohkeus/pelkuruus, kiltteys/ilkeys ja niin edelleen. Se on heidän tapansa kiinnittää itsensä kulttuuriin peruselementteihin kuten kontrolli, kilpailu, valta ja järjestys. Leikin esteettinen muoto tulee siis tietyistä puitteista, tapahtumia esimerkiksi lyhennetään. Leikki on arkitodellisuuden negatiivi, samoin kuin taidekin. Lapsen kyky luoda fiktiivisiä tilanteita on tapa kehittää abstraktia ajattelua. (Lindqvist 2000, 27–28.)

Lastenkulttuurissa ja leikissä voidaan erottaa kaksi esteettistä mallia: lyyrinen ja musikaalinen malli sekä dramaattinen ja kirjallisuuteen perustuva malli. Dynaaminen ja liikkuva malli kuuluu yhteen musiikin, runouden ja liikkeen kanssa. Lapsi leikkii liikkeen, päämäärän ja kielen avulla. Leikin elementteinä voi olla myös ääni, liike ja rytmi, jotka seuraavat ihmistä koko elämän ajan. Leikkiä on verrattu niin bluesluonnoksen improvisointiin kuin jazzimprovisointiinkin. Lapsilla on runollinen suhde kieleen ja lapset ovat runoilijoita alusta pitäen, oppien pikkuhiljaa puhumaan proosaa. Jo jokel- telu antaa edellytyksiä säkeiden luomiseen. Kun lapset leikkivät kielellä, tulee näistä kielellisistä ajatuksista lasten leikkikaluja. Sana on kuin leikkikalulaatikko, jota lapsi voi käyttää yhdessä runon kanssa. Lasten ensimmäiset kertomukset ovat ikään kuin säkeen muodossa, tapahtumat eivät liity toisiinsa vaan seuraavat perätysten toisiinsa liittyvinä sarjoina. Puheen melodia ja intonaatio antavat kertomukselle rytmiä. Lapset nauttivat loruilujen järjettömyydestä ja sukkeluudesta. Teksti, musiikki ja liike yhdistettynä rakentavat siis kokonaisuuden, josta lapsi itse yhdistelee taidetta leikkiinsä. (Lindqvist 2000, 28–29.)

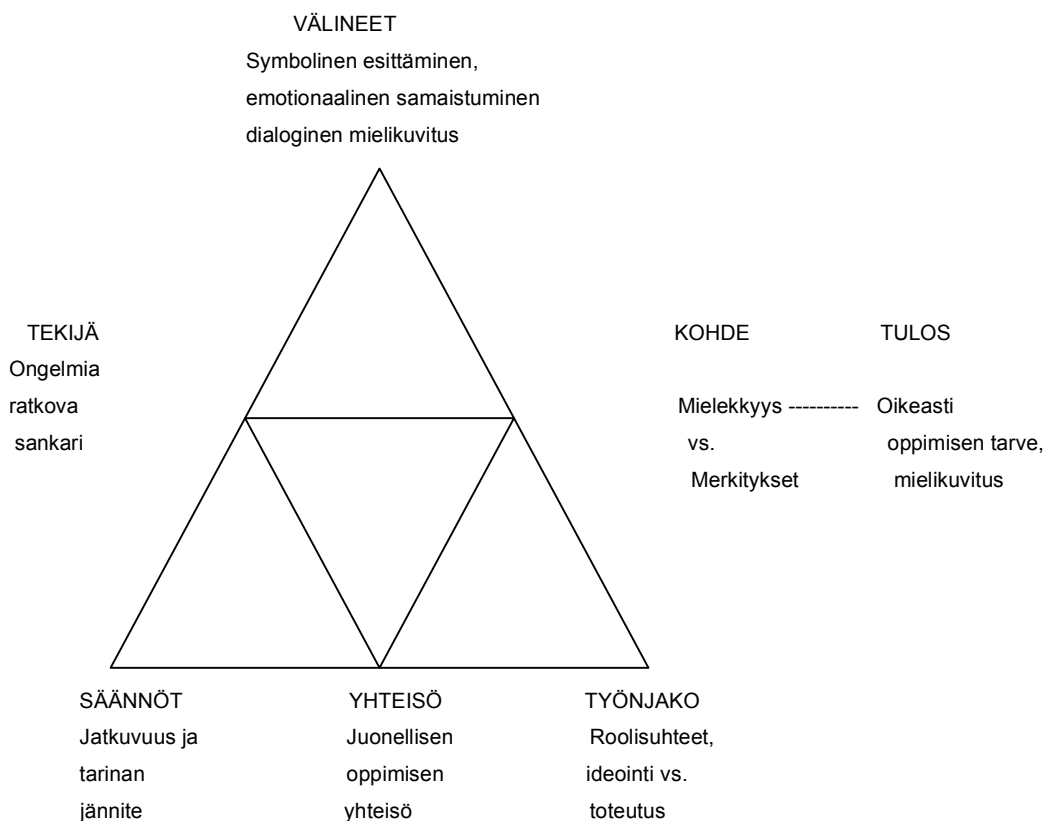
Dramaattisuuteen ja kirjallisuuteen perustuvassa mallissa kansansadut ja tarut ovat keskeisiä perusmalleja. Sitä mukaa kun lasten kiinnostus tarinoihin lisääntyy, lisääntyy kiinnostus esittää rooleja ja dramatisoida tapahtumia. Leikkiin tulee selkeä teema, tapahtumat ja roolit, leikki muistuttaa teatteria. Leikissä ja teatterissa on samat peruselementit: rooli/hahmo, tapahtuma/taru sekä maailma/aika ja tila. Myös dramaattiset ainekset – jännitys, vastakohtat, symbolit, rituaalit, rytmi, valaistus, ääni, lavastus ja puvustus – ovat tärkeitä sekä leikissä että teatterissa. Leikin dialogi on kuitenkin ennen kaikkea ”kvadralogi” (nelilogi), koska lapsi sekä on näyttelijä, ohjaaja, yleisö ja oma itsensä – kaikkea yhdessä. (emt, 29.)

Kansansatujen muoto löytyy lasten dramatisoinneista ja kertomuksista, 90 prosentissa kertomuksista käsitellään kamppailua erilaisten kohtaloiden kanssa. Mitä vanhempi lapsi, sitä monimutkaisempi kamppailu. Myös kamppailut kahden eri voiman välillä ovat suosittuja. Kamppailujen perustalla on sosialisatioprosessit kuten heikkous/vahvuus, riippuvaisuus/itsenäisyys tai alistuvuus/vallankäyttö. Sadun päähenkilöiden toiminta antaa selkeän kuvan hyvistä ja pahoista teoista. Päähenkilö toimii epäitsekkäästi, haluaa auttaa epäonnen uhreja ja päättää toimia jalosti. Vain sankarilla on kyky ylittää todellisuuden ja kuvitteellisuuden raja, hän voi käyttää apunaan taikavoimia ja satu päättyy aina hyvin. (Lindqvist 2000, 30, El’koninova 2001, 33–34.)

Leikkimaailmaan on mahdollista yhdistää kaikkia esteettisen ilmaisuuden muotoja. Sisällöllinen leikkiteema, jonka ympärille leikkimaailma rakennetaan, saadaan kirjallisesta tekstistä, joka on riittävän sisältörikas. Tärkeää tekstissä on erilaiset merkitykset, erilaisten tulkintojen mahdollisuus sekä dramaattinen laatu ja juonellisuus. Kaikkinaiset elämän perusongelmat kiinnostavat ja virittävät leikkiteemaa. Fyysisen leikkiympäristön luominen on oleellinen osa lasten ja aikuisten yhteistä toimintaa. Leikkimaailmassa tarinan sisältö - ei esineet - muokkaa ympäristöä, johon tuodaan tekoja ja tunnelmia. Tarinan henkilöt ja heidän tekonsa saatetaan eläviksi dramatisoinnin avulla, erityisesti näytellen avaintapahtumia ja/tai tuttujen roolihahmojen vierailujen kautta. Roolihahmossa aikuinen virittää dialogia, joka puolestaan virittää lasten kuvittelua – aikuisen rooli on toimia välittäjänä kirjallisen maailman ja lasten arkitodellisuuden välillä. Näin leikkimaailma antaa lapsille mahdollisuuden itse muodostaa uusia merkityksiä todellisten ja kuviteltujen tilanteiden välille. Liikkuamalla joustavasti todellisuuden ja mielikuvituksen välillä lapsille avataan uusia näkökulmia todellisuuteen. (Hakkarainen 2002, 181–182.)

2.3 Narratiivinen ongelmanratkaisu ja oppiminen

Narratiivisessa ongelmanratkaisussa tarinan juoneen kytketään erilaisia oppimistehtäviä, joita lapset ratkaisevat toiminnan edetessä. Tehtäviä ratkaistessaan lapsi ei erota oppimistoimintaa leikin toiminnasta. Narratiiviseen oppimisympäristöön voi kuulua luokkaan rakennettu fyysinen leikkiympäristö, leikkimaailma. Tällaista oppimista Hakkarainen nimittää narratiiviseksi oppimiseksi. Ongelmanratkaisu liittyy juonellisen roolileikin tilanteisiin, mutta ei enää pelkästään. Lapsi yhdistää narratiivisessa oppimisympäristössä todellisuuden ja kuvitteellisuuden ratkoessaan ongelmia. Tässä tutkimuksessa Salaisen maan kehystarinaa yhdistettiin reaaliasioiden hallintaa Oktaedrin laajennustarinan muodossa. Hakkaraisen mukaan tarina ja leikki luovat mielekkyyden, joka yhdistyy monitasoiseen ongelmaratkaisuun. Narratiivinen oppiminen voidaan nähdä joko yksilöllisenä tai ryhmän ilmiönä. Toimintamallissa aikuinen oppii ja toimii yhteistyössä lasten kanssa. Yhteisenä toimintana voi olla esimerkiksi leikkimaailman rakentaminen yhdessä ja tarinan avainkohtien dramatisointi. Narratiivinen ongelmanratkaisu on monitasoista ja ongelmat eivät ole selkeästi rajattavissa. Ne sisältyvät tarinan juoneen ja kuljettavat juonta eteenpäin. Narratiivisen oppimisen kohteena on mielekkyyden ja merkityksen välinen suhde eikä suoranaiset asiasisällöt. Reaalimaailman merkitykset ovat kietoutuneina tarinan juoneen. Lasten ongelmanratkaisu edellyttää emotionaalista samaistumista. Narratiivista oppimista voidaan kuvata kuvio 2 mukaisella mallilla. (Hakkarainen 2002, 73–74.)

Kuvio 2. Juonellisen oppimisen kolmiomalli (Hakkarainen 2002, 74)

Tutkimuksessamme lapset ottavat sankarin roolin ratkoessaan katastrofin aiheuttamia ongelmia Oktaedrilla. Sankareina lapset ikään kuin elävät ongelman läpi ja syntyy mahdollisuus luovaan kokeiluun. Lapset eivät ratkaise ongelmaa rationaalisesti ulkoapäin kuten aikuiset. Lapset ovat ongelman sisällä, ei ulkopuolella. Lasten ongelmanratkaisuun liittyy läheisesti juonellinen roolileikki. Kuten leikissään, myös narratiivisessa ongelmanratkaisussa lapset pohtivat todellisuuden ja kuvitteellisuuden mahdollisuuksia. Toimiessaan he ovat sekä omana itsenään ja sankareina samanaikaisesti. (Hakkarainen 2002, 70 – 75.) Omana itsenään he pohtivat, voidaanko ongelma ratkaista todellisuudessa näin. Tutkimuksemme ongelmanratkaisuprosessissa todellisuuden ja kuvitteellisuuden samanaikainen läsnäolo tuli näkyviin lasten rakennusohjeissa Oktaedrin talojen rakentamiseksi. Rakennusohjeissa lapset käyttivät reaalimaailman tietoutta hyväkseen juoneen kytkettynä. Myös katastrofitarinalla oli todellisuuskontekstinsa Pirkanmaan myrskyissä syksyllä 2001.

2.4 Aikuisen rooli narratiivisessa oppimisympäristössä

Narratiivisen oppimisyhteisön muodostavat aikuiset ja lapset yhdessä. Työnjako suunnittelun ja toteutuksen osalta on tasavertainen aikuisten ja lasten välillä. Yhteistoimin he voivat toteuttaa leikkimaailmaa, dramatisoida kohtia sadusta ja kehitellä toiminnan juonta eteenpäin. Aikuisen on asetettava lasten maailman tasolle. Opettaja rikastuttaa juonta tuomalla uusia aineksia toimintaan. Uusia aineksia voivat olla esimerkiksi teemaan liittyvän leikkimateriaalin hankkiminen lasten käyttöön. Aikuinen ei ole auktoriteetti vaan toimii juonen tasolla. Valmista käsikirjoitusta ei ole, toiminta etenee eteen aukeavien mahdollisuuksien mukaan. Viidennen dimension kokeiluissa aikuisen auktoriteettiasema purettiin ja aikuinen toimi velhon apulaisena. Asetelma mahdollisti aikuisten ja lasten tasavertaisuuden. Oppimistehtävistä muodostuu leikin haasteita, ei opettajan antamia tehtäviä. Tarinapohjaisessa viidennen dimension kokeilussa (Rajaniemi & Tammesvirta, 2001) havaittiin, että lapset tarvitsivat vähemmän aikuisten tukea ja alkoivat toimia enemmän yhdessä. Narratiivisessa oppimisympäristössä toiminnot tapahtuvat sekä yhteisesti koko ryhmänä tai pienryhmissä. Tämän tutkimuksen esiopetusryhmä oli pieni, kuusi lasta. Toimintamalli soveltuu isompaankin ryhmään, kunhan työnjako suunnitellaan hyvin. Esimerkiksi tarinoiden lukeminen voi tapahtua pienryhmissä ja juonen dramatisointi koko ryhmässä. (Hakkarainen 2002, 75 – 76, 81, 88.)

Narratiivisessa toimintajärjestelmässä aikuisten tehtävänä on lasten oppimistoiminnan organisointi. Lasten vuorovaikutustaidot eivät kehity itsestään vaan vaativat harjoittelua ja ohjausta lapsiryhmässä toimien. Huomiota on kiinnitettävä jo alkuvaiheessa lapsiryhmän vuorovaikutuksen kehittämiseen. Tutkimusryhmässämme vuorovaikutuksen laatu muuttui toiminnan edetessä opettajakeskeisestä vuorovaikutuksesta lasten yhteistoiminnallisuuteen. Lasten osallisuuden kasvaessa aikuisen osallisuus väheni. Hakkaraisen (2002, 100) mukaan oppimismotivaatio ja mielekkyys syn-

tyvät yhdessä toimien. Yhteistoiminnassa lapsi harjoittelee toiminnasta sopimista ja työnjakoa vastavuoroisesti toisten kanssa. Yhteinen oppimistoiminta asettaa haasteita lapsen ryhmätyötaidoille. Narratiivinen oppiminen ja ongelmanratkaisu muistuttavat juonellista roolileikkiä. Työnjako ja oppimistoiminta edellyttää samantapaista taitoa kuin roolileikissä jakaa leikin rooleja sekä sopia leikin kulusta. Aikuisen tulee kannustaa lasta osallisuuteen ja yhteistoimintaan toisten kanssa.

Narratiivisessa toimintamallissa aikuisen rooli on toisenlainen verrattuna perinteiseen opettajan rooliin. Aikuisella ei ole valmiita suunnitelmia ja selityksiä. Narratiivisen oppimistoiminnan organisointi edellyttää aikuiselta joustavuutta, luovuutta sekä herkkyyttä lasten toiminnan havainnointiin ja jatkokehittelyyn. Teeman käsittelyn aloitus saattaa aiheuttaa epävarmuutta toiminnan onnistumisesta. Etukäteen on vaikea tietää, millainen projektista muotoutuu ja mikä on sen intensiivinen kesto, koska opettaja toimii joustavasti lapsiryhmän toiminnasta nousevien mahdollisuuksien mukaan. Tärkeää toiminnan onnistumiselle on opettajan oma henkilökohtainen suhde toiminnan sisältöön. Mielekäs teema motivoi ja rikastuttaa myös opettajan toimintaa projektissa. Avoimiksi jäävät aikuisen kysymykset virittävät lasten omaa ajattelua. Kysymyksillä opettaja voi hahmottaa lasten omia ideoita ja ajattelua. Avoimilla kysymyksillä voi myös kartoittaa syntyneitä jatkotyöskentelyn mahdollisuuksia. Keskustelun tuloksena lapset alkavat pohtia omaa ajatteluaan ja esittävät kysymyksiä takaisin aikuisille. Valmiita vastauksia ei ole ja niitä pohditaan yhdessä. Aikuinen auttaa lapsia kuuntelemaan toisiaan ja vastaamaan toisten ideoihin. Tarkoituksena on, että lapset pohtivat omaa oppimistaan ja arvioivat itseään oppijoina. Lapset muodostavat uusia näkökulmia käsiteltäviin asioihin. Tällaisten oppimiskeskustelujen organisointi ja ohjaus ovat opettajan tärkeimpiä tehtäviä narratiivisessa oppimisessä. Keskustelut tarjoavat myös opettajalle mahdollisuuden arvioida lasten vertaisoppimisen kehittymistä. (Hakkarainen 2002, 162, 185 – 186.)

Hakkarainen & Lonka & Lipponen (2001, 170) korostavat metakognition merkitystä kaiken taitavan toiminnan kehittämisessä. Oppimaan oppimisessa metakognitiolla on keskeinen osuus. Flavell'n mukaan (emt, 165–167) metakognitiolla useimmiten tarkoitetaan oman älyllisen toiminnan tiedostamista, sen ohjaamista ja säätelyä eli itsearvioinnin taitoja. Oppiminen ja oman toiminnan säätely ja ohjaus ovat vahvasti sidoksissa siihen tilanteeseen, jossa kyseiset tiedot ja taidot on opittu. Lapsilla erityisesti sosiaalinen vuorovaikutus auttaa arvioimaan omia oppimisprosessejaan ja luomaan kuvaa itsestä oppijana. Metakognition kehittyminen ei tapahdu itsestään vaan vaatii ponnisteluja ja osallistumista. Aikuisella on keskeinen rooli järjestää lapsille mahdollisuuksia vertailla ja kommentoida toisten näkökulmia. Opettajan on myös ratkaistava metakognitiivisen työnjaon kysymys siitä, missä määrin aikuinen antaa vastuuta oppimistoiminnasta lapselle itselleen. Esiopetuskirjojen valmiit tehtävät eivät erityisemmin kehitä lapsen metakognitiivisia taitoja. (emt, 171.)

3 TUTKIMUKSEN KOKEELLINEN OSA

Kehittävän esiopetuksen haasteet ja erityispiirteet mielessämme suunnittelimme Katajamäen esiopetusryhmään narratiivisen oppimisympäristön kokeiluprojektin. Tässä tutkimuksessa selvitetään, miten narratiivinen oppimisympäristö vaikuttaa lasten oppimiseen sekä mikä merkitys vuorovaikutuksen laadulla ja aikuisen roolilla on lasten oppimiseen.

3.1. Tutkimusongelmat

Tutkimuksen pääongelma:

Miten yhdistää ongelmanratkaisu narratiiviseen oppimiseen?

Alaongelmia:

1. Mitkä tekijät saavat aikaan ryhmän vuorovaikutuksen laadullisen muutoksen?
2. Millainen aikuisen rooli on oppimisympäristössä?

Ongelmien perustelu:

Kehittävän esiopetuksen haasteena on toimiminen lähikehityksen vyöhykkeellä. Kehittävässä opetuksessa tulee herättää ja saada liikkeelle lapsen omia, sisäisiä kehitysprosesseja, jolloin asiasisällöt jäävät välinearvoon. Esiopetusikäinen lapsen toiminnassa on läsnä reaaliaailma ja kuvitteellisuus samanaikaisesti. Mielekkäistä ja mielikuvitusta vaativista leikin ongelmatilanteista lapsi siirtyy oppimistehtävien ongelmanratkaisuun. Tärkeää on yhdistää ongelmanratkaisu juonelliseen kehittelyyn ja narratiiviseen oppimisympäristöön. Toimittaessa lapsen lähikehityksen vyöhykkeellä, ryhmässä yhteisesti toteutetuilla oppimistehtävillä on mahdollisuus muuttua sisäisiksi, lapsen yksilöllisiksi oppimistehtäviksi. Leikki, draama ja erilaiset taiteen menetelmät sekä aikuisen tasavertainen rooli oppimisympäristössä mahdollistavat ryhmän vuorovaikutuksen laadullisen muutoksen. Narra-

tiivisessa ongelmanratkaisussa ongelmat eivät ole selkeästi rajattavissa, vaan ne ovat monitasoisia ja sisältyvät tarinan juoneen kuljettaen sitä eteenpäin.

3.2 Tutkimusote ja tutkimusstrategia

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen, vaikka osaa aineistosta tutkimme kvantitatiivisesti observointiohjelman avulla. Tutkimusmetodina on osallistuva toimintatutkimus ja tutkimustulosten analyysimenetelmänä videoanalyysi sekä kvantitatiivisessa osassa Paavo Moilasen observointiohjelma. Tiedonkeruumenetelmiksi valitsimme videoinnin, Annen päiväkirjan sekä Dedefiluksen ja lasten välisen sähköpostiviestinnän. Lisäksi tutkimusaineistona ovat lasten tuotokset, kirjatut sadutukset sekä vanhempien kyselyt toiminnan päätyttyä (palautettiin 3/6 kpl). Lasten piirrokset ja valokuvat (omana liitteenään) kuvaavat omalta osaltaan lasten prosessointia. Prosessin eteneminen päivittäin on liitteessä 1. Tutkimuksen vaiheista raportoitiiin vanhemmille ja ensimmäiset videomateriaalit kiersivät kodeissa lähempää tutustumista varten.

Toimintatutkimus soveltuu metodiksi pedagogisissa kehittämishankkeissa, joissa opettajan tavoitteena on arvioida ja kehittää ammatillista toimintaansa. Erityisen hyvin toimintatutkimus sopii metodiksi silloin, kun halutaan korvata perinteinen opetusmetodi uudella kokeilevalla metodilla. (Cohen & Manion 1994, 194.) Tutkimusmetodina osallistuva toimintatutkimus sopii hyvin tähän tutkimukseen. Tutkimuksemme tavoitteena on nimenomaan esiopetustoiminnan kehittäminen lasten kehitystarpeita vastaavaksi uusiksi tapoiksi kokeilemalla. Suojasen (1992, 13–15) mukaan toimintatutkimukselle on vaikeaa luoda yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Toimintatutkimus on lähinnä lähestymistapa eikä erityinen tekniikka. Toimintatutkimuksessa opettaja voi toimintaan osallistumalla arvioida ja muuttaa opetustoimintaansa. Omaan työskentelyään refleктоiva opettaja voi paremmin vastata esiopetuksen haasteisiin.

Cohen & Manion (1994, 189) pohtivat, ketkä käyttävät toimintatutkimusta tutkimusmenetelmänä kouluissa. Kyseessä voi olla yksin työskentelevä opettaja, joka haluaa muuttaa jotain ilmiötä työssään. Opettaja voi myös haluta yhdistää omat ideansa opetuksesta teoriaan tutkimustoiminnassaan. Tässä tutkimuksessa tutkijoiden etukäteisideoihin tulevan toiminnan luonteesta haettiin vahvistusta eri lähdeteorioista. Opettaja on ikään kuin kaksoisroolissa: opettajana ja tutkijana. Tutkijan toimien ohella hän aktivoi ryhmän toimintaa. Tämä tutkijan kaksoisrooli Grönforsin (1985, 119) mukaan erottaa toimintatutkimuksen osallistuvasta havainnoinnista tutkimusmenetelmänä. Toimintatutkimusta voi käyttää myös joukko yhteistyössä toimivia opettajia. Heidän toimiaan voi olla tuke-
massa myös ulkopuolinen tutkija. Kolmantena toimintatutkimusta toteuttavana ryhmänä voi olla opettaja tai opettajat, jotka työskentelevät yhteistoiminnassa jonkin ulkopuolisen tutkimustahon

kanssa. Tässä tutkimuksessa Annen työparina toimi Marja-Leena Kajaanista käsin. Katajamäen koulun opettajat eivät olleet mukana tutkimuksessa.

Niikon (1996, 26–27) mukaan toimintatutkimuksen tulee sisältää arviointia, suunnittelua, ideoiden toimeenpanoa, havainnointia, tiedon keruuta, analysointia ja kirjaamista, jolloin opettaja voi tutkia työtään käytännön ja teorian vuorovaikutuksessa. Toimintatutkimus on syklistä ja prosessinomaista. Tutkimuksen empiirisen osan aikana Anne arvioi ja suunnitteli toimintaa iltaisin päivän aikana kertyneitä video-otoksia apuna käyttäen. Niikko liittyy opettajatutkimuksen, opettajat tutkijoina, 50-luvun Amerikassa virinneeseen toimintatutkimusliikkeeseen. Opettajatutkimuksen lähtökohtana on dialektinen suhde teorian ja käytännön sekä tutkijan että opettajan välillä. Tutkimuksen painotus on tutkittavan asian ymmärtävässä ja kriittisessä analyysissä. Kyse on opetuksen ja tutkimuksen dialogista. (emt, 18–19.)

Tutkija yhä uudelleen reflektoi sekä arvioi ja peilaa teoriaa toimintaansa ja päinvastoin. Toimintatutkimus on kuin kehä. Siinä korostuu tutkijan ja tutkimusryhmän vuorovaikutustilanne. Tutkittavien osallisuus ja aktivointi on oleellista tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Roolit voivat sekoittua ja kaikilla on annettavaa tutkimukselle. Tutkimusprosessi on tutkijan tietojen ja tutkimusryhmän paikallistumisen synteesi. Tutkijan ammattitaito ja tiedot eivät yksin määrää prosessin kulkua. Tutkija ei voi toimia ilman dialogia ryhmän kanssa. Tutkittavien ja tutkijan tuttuus voi kuitenkin aiheuttaa myös ongelmia. Henkilösuhteet voivat vaikuttaa tutkimuksen kulkuun ja raportin kirjoittaminen voi tuntua vaikealta tutuksi tulleesta kohteesta. (Grönfors 1985, 122–124.) Tutkittaessa narratiivista oppimista tutkittavien joukolla on erityisen suuri osuus tutkimuksen kulussa. Lasten esiin tuomat ideat pyrittiin hyödyntämään mahdollisimman tarkasti tulevaa toimintaa suunniteltaessa. Toisaalta kahdella eri paikkakunnalla työskentelevien tutkijoiden näkökulmat estivät henkilösuhteisiin kytkeytyvien ongelmien syntyminen.

Toimintatutkimukseen liittyy jatkuva reflektointi. Tuloksia analysoidaan jo prosessin aikana ja ne vaikuttavat toiminnan etenemiseen. Tutkijan rooli on monipuolinen ja haastava toiminnan luojana sekä arvioijana. Toimintatutkimus voidaan liittää läheisesti opettajankoulutukseen oman työnsä tutkijana. (Suojanen 1992, 62.) Tutkivan opettajan kaksoisrooli ei ole helppo, mutta se tarjoaa Niikon (1996, 30–31) mukaan mahdollisuuden uuteen praktiseen tietoon, muuttaa toimintaansa ja myös nähdä roolinsa suhteessa laajempaa yhteiskunnallista kontekstia.

Tutkimushankkeessamme teoriat ovat vahvistaneet ja tukeneet halua kokeilla uutta toimintatapaa esiopetuksen toteuttamiseksi. Tutkimustulosten esittämisessä pyrimme tuomaan esiin sekä teorian

että sitä tukevan lasten toiminnan. Tuloksissa tutkimuskohteen paikannimi ja lasten nimet on muutettu, sen sijaan Annen puheenvuorot ovat tunnistettavissa. Dialogien kuvaamisen kautta lukijalla on mahdollista itse pohtia ja arvioida ryhmän vuorovaikutuksen muutosta.

3.3 Kokeiluprojektin tavoitteet ja materiaalit

Tutkimuksen empiirinen osuus toteutettiin Katajamäen koulussa, kuuden lapsen esiopetusryhmässä syksyllä 2001. Vanhemmilta pyydettiin lasten kuvausluvat ennen toiminnan alkua. Kunnan sosiaalilautakunta myönsi toiminnalle tutkimusluvan (liite 4). Projektin tavoitteena oli kehittää kokonaisvaltaista esiopetusta narratiivisen oppimisympäristön elementtien - narratiivisuus, juonellinen oppiminen ja ongelmanratkaisu - avulla. Toisena tavoitteena projektille oli esiopetuksen haasteisiin vastaaminen ja oman ammatinhallinnan kehittäminen. Geometriset muodot ja avaruus yhdistettiin laajennustarinan muodossa kehystarinaa. Narratiivisen oppimisympäristön kehysmateriaalina toimivat Salaisen maan sadut (Huovi, 1999). Laajennustarinassa Salaisen maan tarinaan liittyvä hahmo, taikuri Dedefilus, lähetti lapsille sähköpostiviestejä, jotka sisälsivät oppimistehtäviä. Näiden tehtävien ratkaiseminen vaati ryhmältä yhteistoiminnallisuutta, jonka edellytyksenä on toimiva dialogi ryhmän sisällä. Oppimistehtävien haasteena oli virittää lasten toimintaan mielekkyyttä ja merkityksellisyyttä sekä kehittää lasten ongelmanratkaisumalleja. Tutkimuksen toteutus muodosti suuren osan esiopetusryhmän syyslukukauden toiminnasta. Anne oli esiopetusryhmässä opettajana ja tavoitteena oli toimia tasavertaisessa roolissa lasten kanssa. Marja-Leena oli Kajaanissa taikuri Dedefiluksen roolissa.

Esiopetusryhmän kannalta keskeisiä tavoitteita oli ryhmässä toimiminen sekä oppimaan oppiminen. Lapset tarvitsivat tukea tiedostaakseen oppimansa ja arvioidakseen itseänsä oppijoina. Katajamäen koulussa ei ole ollut esiopetustoimintaa aiemmin. Lapset tulivat maaseutuympäristöstä ensimmäistä kertaa koulurakennukseen käymään esikoulua. Lasten oppimishalu ja motivaatio olivat korkealla. Kokemuksia ryhmässä toimimisesta ei ollut. Oli luotava yhteiset työtavat. Tavoitteena oli ryhmän yhteishengen ja ilmapiirin kehittäminen. Rohkaistuminen esiintymään ja osallistumaan koko koulun puitteissa oli iso askel kotihoidosta tulevalle 6-vuotiaalle, joten ryhmän tavoitteina olivat myös itseilmaisun, luovuuden ja mielikuvituksen kehittäminen. Ryhmä oli kokonaisuudessaan erittäin sopiva vuorovaikutuksen laadullisten muutosten tutkimiseen.

Ryhmätavoitteiden lisäksi kukin lapsi kaipasi yksilöllistä huomiota. Toisten huomioonottaminen, puheen kehitys, ryhmässä toimiminen, pitkäkestoiseen työskentelyyn oppiminen ja impulssien säätely oli monen tavoite ennen koulun alkua. Lasten ongelmanratkaisutaidot olivat hyvin eritasoisia. Jotkut lapsista itse kertoivat haluavansa oppia lukemaan esikoulussa.

Salaisen maan esiopetusmateriaaliin (1999) kuuluivat kehystarina satukirjana ja tarinaan liittyvä opettajankansio sekä oheismateriaali. Tarinan kulkuun liittyvät laululeikit ohjeineen olivat cd-levyllä. Salaisen maan pelit, tavu- ja sanakortit sekä sadun hahmot keppinukkeineen tarjosivat jatkuvuutta sadun työstämiseen. Opettajan kansio tarjosi laajasti tietoa esiopetuksesta, kielen kehityksestä, lukemaan oppimisesta ynnä muusta. Se antoi käyttäjälleen runsaasti ideoita tarinan työstämiseen esiopetuksessa, joten kokonaisvaltaisen esiopetuksen suunnitteleminen oli helpompaa.

3.4 Aineiston analyysi

Aineisto analysoitiin keväällä 2002 sekä kvalitatiivisesti että kvantitatiivisesti. Videoaineisto sisältää 20 tuntia Katajamäen esikoulussa lokakuussa ja marraskuussa 2001 kuvattua videonauhaa. Vaadittiin useita katselukertoja yhdessä ja erikseen, jotta aineisto saatiin rajatuksi. Anne ja Marja-Leena analysoivat aineiston kvalitatiivisesti. Aineisto oli monipuolinen ja haasteena oli sen rajaaminen olennaiseen. Useiden katselu- ja analyysikertojen jälkeen päädyimme rajaamaan aineiston noin kolmetuntiseksi otokseksi lähempää tarkastelua varten. Valikoidut otannat sisältävät Dedefi-luksen postin lukemista, postiin vastaamistilanteita, työskentelyä postin mukaan. Lisäksi analysoimme aikuisten esityksen innoittamia lasten omia esityksiä sekä rautalankaleikkilannetta aikuisen ja lapsen välillä. Otannassa on myös yksi ilmaisuharjoitus: ”Kerro, miten asukas on tullut Salaiseen maahan?”

Analyysissa etenimme induktiivisesti. Analyysiamme ohjasivat teoriat, jotka olimme valinneet työtämme tukemaan. Runsaasti vastaavuutta ajatuksillemme löysimme Hakkaraisen (2002) narratiivisen oppimisen toimintajärjestelmästä. Tutkimuksellemme merkittäviä yhtymä- ja lähtökohtia löysimme myös Lindqvistin (1995, 1998) leikkimaailma-työskentelytavasta. Töttö (1997) kuvaa, kuinka tutkijan on annettava aineiston puhua vapaasti. Tutkijalla pitää olla malttia ja korvaa kuunnella, mitä aineistosta nousee esille lähempää tarkastelua varten. Minkäänlaisia etukäteen laadittuja hypoteeseja ei ollut. Lähtökohtana oli uteliaisuus nähdä, mitä ryhmässä alkaa tapahtua. Tarkoituksena oli myös havainnoida, voidaanko tuottaa uusia mahdollisuuksia esiopetuksen toteuttamiselle.

Jo analyysin alkuvaiheessa esiin nousi ryhmäprosessi. Yksilökeskeisyys jäi vähemmälle ja aloimme tarkastella ryhmän prosessia toiminnan aikana. Ryhmän vuorovaikutus korostui ja toiminnan sisällöt (geometriset muodot ja avaruus) jäivät välinearvoon. Vuorovaikutuksen laadullinen muutos muodosti analyysin polttopisteen ryhmäprosessia arvioidessamme. Mikä ryhmän toiminnassa muuttui? Mitkä tekijät vaikuttivat muutokseen? Jopa yllättävää oli myös aikuisen roolin merkittävä korostuminen toiminnan rikastajana. Analysoimme aikuisen toimintaa ryhmäprosessin rinnalla. Miten aikuinen toimi prosessin aikana? Miten aikuisen toiminta liittyi ryhmän vuorovaikutuksessa

tapahtuneeseen laadulliseen muutokseen? Näiden kysymysten avulla pyrimme löytämään vastaukset tutkimuksemme alaongelmiin.

Tutkimuksemme pääongelmaa – miten yhdistää ongelmanratkaisu narratiiviseen oppimiseen – lähestyimme Marja-Leenan käsikirjoittaman laajennustarinan kautta. Laajennustarinan juonessa liitettiin ongelmanratkaisutilanteita kehystarinan juoneen. Tärkeimmiksi johtolangoiksi nousivat laajennustarinaan liittyvät toiminnot. Ne kuvasivat, miten lapset liittivät Oktaedrin laajennustarinan kehystarinaaan Salaisesta maasta. Tilanteet kuvasivat siten toiminnan juonen kehittymistä ja niitä laadullisia muutoksia, joita ryhmän toiminnassa tapahtui prosessin aikana.

Aineiston kvantitatiivinen analyysi tehtiin Paavo Moilasen observointiohjelmaa käyttäen. Kvantitatiivinen analyysi perustuu tarkkaan valittujen videokatkelmien havainnointiin. Observointiohjelma-analyysin suoritti Marja-Leenan kanssa kasvatustieteen maisteriopiskelija Maarit Tapio. Analysointia varten valittiin muuttajat, jotka mahdollisimman tarkoin kuvasivat vuorovaikutuksen laadulliseen muutokseen vaikuttavia tekijöitä sekä lasten oman toiminnan muutoksia. Analysointi suoritettiin siten, että havainnointiin erikseen Annen toimintaa koko lapsiryhmän kanssa sekä jokaisen lapsen toimintaa erikseen.

Koska kehittävän esiopetuksen didaktisena haasteena ”on tehdä ajattelu näkyväksi lapselle” (Hakkarainen 2002, 195), tarvitaan aikuisen panosta vuorovaikutuksen laadun muuttamiseen siten, että ryhmässä käytävä opetuskeskustelu rakentaa lapsen suhdetta opittaviin asiasisältöihin. Projektityöskentelyn lähtökohtana on lapsen henkilökohtaisen merkityksen ja mielekkyyden rakentaminen opittavaan asiaan opettajajohtoisen opettamisen sijaan, jolloin tavoitteena on avoimien kysymysten avulla tavoittaa lasten omat ideat ja tuntemukset. Avoimet kysymykset avaavat dialogia siten, että myös lapset esittävät kysymyksiä aikuiselle, jolloin vuorovaikutuksen panos kiteytyy niihin kysymyksiin, joita yhdessä pohditaan. Arvioitaessa kehitystä esiopetuksessa on huomio kiinnitettävä osallistumisen ja paneutumisen laatuun ja toiminnan aikana tapahtuvaan toiminnan muutokseen. Toiminnan muutoksen aikaan saaminen on aikuisen osallistumisen haaste. Hänen tulee toimia siten, että hän ”ohjaa valitsemaan toiminnan ja rikastaa sitä mahdollisimman suuren kehitysvaikutuksen aikaansaamiseksi”. (emt, 183–185, 196, 259.)

Nämä näkökohdat huomioiden Annen toiminnan havainnointikohteiksi valittiin hänen tapansa ohjata lapsiryhmän toimintaa eli muuttujiksi valittiin suora ohje, epäsuora ohjaus, lasten ideoiden ruokkiminen ja lasten ajatusten ”tyrmäminen”. Suora ohje tarkoitti suoraa toimintaohjetta, epäsuora ohjaus tarkoitti lapsille esitettyjä kysymyksiä sekä johdattelua asiaan esimerkiksi edellisen kirjeen tapahtumia kerraten. Lasten ideoiden ruokkiminen piti sisällään viestin lukemista sekä lasten aja-

tusten toistamista ja ääneen lukemista vastausviestiä kirjoitettaessa. Ajatusten ”tyrmääminen” tarkoitti sitä, että Anne ei hyväksynyt lapselta tullutta ajatusta tai esitti siitä oman eriävän mielipiteensä. Näiden avulla pyrimme saamaan tietoa siitä, oliko toiminta ryhmässä opettajajohtoista vai perustuiko se avoimiin kysymyksiin ja pohdintaan.

Hakkaraisen (2002, 259) mukaan oppimisen kehitystä ja kokonaistilanteen mielekkyyttä voidaan arvioida kiinnittämällä huomiota lasten sosiaaliseen vuorovaikutukseen, motivaatioon, käsitteiden muodostukseen, ajatteluun ja ongelmiin käsitteiden muodostamisessa. Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa huomio kiinnitetään siihen, missä asioissa lapsi hakee tukea toisilta ja miten hän auttaa muita. Motivaatiota voidaan tarkastella havainnoimalla vuorovaikutusta ja sitä, miten se synnyttää uusia motiiveja. Ajattelun laadun kehittyminen näkyy ongelmien muodostamisen perusteella sekä siinä, miten nämä kytketään omien kykyjen arviointiin. Sisältöalueiden kehitystä tulee tarkastella kehityksen sisältöalueina ja kiinnittää huomio siirtymään leikistä oppimiseen, jolloin tärkeäksi nousee oppimisen tarpeiden ja motiivien kehittyminen: oppiminen kiinnostaa oppimisen vuoksi. Toinen tärkeä siirtymä on mahdollisuus toimia ja selviytyä ilman aikuisen tai toisten lasten apua.

Jotta voitiin arvioida oppimisen kehitystä, jaettiin lasten toiminnan osuus kolmen summamuuttujan kokonaisuuteen, joista kukin piti sisällään kuusi muuttujaa (taulukko 1, 21). Tarkasteltiin lasten suuntautumista toimintaan, Annen antamaa yksilökohtaista huomiota sekä lapsen tarvitseman tuen laatua. Suuntautumista havainnoimme muuttujilla, jotka olivat: osallistuminen keskusteluun, toisen lapsen auttaminen tehtävässä, oman tehtävän muodostaminen, toiminnassa kiinnostuneena mukana oleminen, ei osoita kiinnostusta toimintaa kohtaan sekä toiminnan häiritseminen. Annen antamaa yksilökohtaista huomiota havainnoimme siltä pohjalta, antoiko hän lapselle suoran ohjeen, epäsuoraa ohjausta (= johdattelua asiaan, lapsen ajatuksen toistamista tai hyväksynnän osoittamista sitä kohtaan), ”tyrmäsikö” hän lapsen ajatuksen, ruokkiko hän lapsen ajatuksia, oliko hän tilanteessa itse aktiivisesti mukana vai jättikö hän lapsen ajatuksen tai idean kokonaan huomioimatta. Tuen tarpeen laadun havainnoinnissa muuttujina olivat: tuen hakeminen toiselta lapselta omalle mielipiteelle, itsenäinen toiminta tehtävässä, toiminnan sosiaalisuus ja vuorovaikutteisuus, tuen hakeminen aikuiselta omalle mielipiteelle, avun pyytäminen aikuiselta tehtävän suorittamiseen ja toisten tehtävien suorittamisen häiritseminen.

SUMMAMUUT- TUJAT	MUUTTUJAT					
	osallistuminen keskusteluun	toisen lapsen auttaminen tehtävässä	oman tehtävän muodostaminen	toiminnassa kiinnostuneena mukana oleminen	ei osoita kiinnostusta toimintaan	toiminnan häiritseminen
Lasten suuntautuminen toimintaan						
Annen antama henkilökohtainen huomio	suoran ohjeen antaminen	epäsuora ohjaus	lapsen ajatuksen ”tyrmääminen”	lasten ajatuksen ruokkiminen	itse aktiivisesti mukana tilanteessa	ei reagoi lapsen ajatukseen tai ideaan
Lapsen tarvitseman tuen laatu	lapsi hakee tukea toiselta lapselta mielipiteelleen	lapsi toimii itsenäisesti tehtävässä	lapsen toiminta on sosiaalista ja vuorovaikutteista	lapsi hakee aikuisen tukea mielipiteelleen	lapsi pyytää aikuisen apua tehtävän suorittamiseen	lapsi häiritsee toisten tehtävän suorittamista

Taulukko 1. Kvantitatiivisen analyysin summamuuttujat ja muuttujat.

Nämä muuttujat antoivat vastauksia sekä pää- että alaongelmiimme. Videoilta valittiin tarkempaa analysointia varten viisi tapahtumakertaa, joissa käsiteltiin taikuri Dedefilukselta tullutta sähköpostia joko lukemalla se tai vastaamalla viestiin. Koska kukaan lapsista ei osannut kirjoittaa, Anne kirjoitti vastausta lasten sanelun mukaan. Ajallisesti tapahtumakohdat kestivät vajaasta viidestä minuutista noin kymmeneen minuuttiin. Koska lapsiryhmässä on vain kuusi lasta, oli kaikkien yksilökohtainen havainnointi videoltakin mahdollista, vaikka jokainen lapsi ei kuvaan aina mahtunutkaan. Lapset oli mahdollista tunnistaa äänen perusteella. Jos lapsi olisi siirtynyt pois tuoliltaan tai ryhtynyt puuhailemaan muuta, se olisi joko näkynyt nauhalta tai lapsen ääni ei olisi kuulunut kunnolla. Tilanteissa esiintyvien tapahtumien määrien perusteella tehtiin pylväsdiagrammeja, joiden pohjalta lähdimme tarkastelemaan aineistoa kvalitatiivisesti.

3.5 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti

Videoaineisto koostuu dokumentoiduista tilanteista. Videointi on sanatarkka ja yksityiskohtainen tapa dokumentoida. Kaikki on nauhalla ja sitä on mahdollista tarkastella aina uudelleen sekä tarkemmin syventyen johonkin määrättyyn tilanteeseen. (Alasuutari 1999, 84.) Jokaisella katselukerralla aineisto tuotti jotain uutta pohdittavaa. Kahden tutkijan väliset arvioivat keskustelut loivat osaltaan laajempaa näkökulmaa aineistosta. Myös tutkijoiden erilaiset asemat tutkimuksen kuluessa loivat monipuolisempaa mahdollisuutta tarkastella aineistoa. Ryhmän opettajana on mahdollista oppia tuntemaan lapset ja havainnoida koko ryhmän toimintaa syvällisemmin. Toimijana saattaa kuitenkin olla vaikeaa analysoida työstämäänsä aineistoa. Aika aineiston keräämisen ja analyysin välillä luo tarpeellista etäisyyttä aineistoon. Tässä tutkimuksessa aineisto kuvattiin lokamarraskuussa 2001 ja analysoitiin keväällä 2002. Toisen tutkijan asemassa, enemmän ulkopuolisena tutkijana, kriittinen arviointi on helpompaa. Asetelma lisää osaltaan tutkimuksen luotettavuutta.

Tutkimustieto on sitä luotettavampaa, mitä kauemmin tutkija on tutkimusryhmän kanssa ja samassa paikassa, jolloin tilanne ei muutu. Näin tutkija oppii tuntemaan tutkimusryhmän paremmin ja yhteisen toiminnan kehittäminen tehostuu. Tutkijan ammattitaito on myös edellytys toimintatutkimuksen onnistumiselle. Tutkittava ilmiö on tunnettava perusteellisesti, jotta voi asettaa tavoitteita tutkimukselle ja muodostaa johtopäätöksiä tuloksista. (Suojanen 1992, 49–50). Voidaan todeta, että esiopetuksessa työskentelevällä opettajalla on hyvät mahdollisuudet tutkia ja kehittää omaa opetustoimintaansa. Tutkimuksen luotettavuutta lisää myös ryhmän opettajan pitämä päiväkirja, keskustelut vanhempien kanssa sekä lasten tuotokset. Tutkimuksen luotettavuutta lisää sen kvantitatiivinen osuus, jossa tutkimukseen on osallistunut kolmantena osapuolena kasvatustieteen maisteriopiskelija Maarit Tapio tuoden oman näkökulmansa tutkimusaineiston analysointiin.

Tutkimuksen mahdollisimman tarkka raportointi osoittaa tiedon validiutta. Tutkimusraportissa on syytä kuvata tarkasti koko kenttätöprosessi, jotta lukija voi arvioida tutkimusta itsenäisesti. Todelisuuden välittyminen takaa tutkimuksen validiuden. (Grönforsin 1985, 178). Olemme pyrkineet kuvaamaan yksityiskohtaisesti koko tutkimuksen kulkua. Liitteet 1 ja 2 kuvaavat osaltaan toiminnan kulkua kentällä. Tutkimus on siten mahdollista toistaa, vaikka laajaa yleistettävyyttä ei olekaan mahdollista saavuttaa, koska ryhmä ja olosuhteet ovat aina erilaiset. Tutkimuksen toistettavuudessa ei kuitenkaan ole olennaista pieni ryhmäkoko, koska suurempikin esiopetusryhmä on mahdollista jakaa pienryhmiin. Grönfors (1982, 175–176) toteaa, että laadullisen tutkimuksen validiteettiin liittyy aina myös reliabiliteetin osoittaminen. Aineisto on systemaattista ja johdonmukaista eikä sisällä ristiriitaisuuksia. Reliabiliteettia voidaan tarkistaa arvioimalla instrumentin tarkkuutta ja objektiivisuutta sekä ilmiön jatkuvuutta. Tässä tutkimuksessa videoaineisto tuottaa hyvät mahdollisuudet havainnoida ilmiötä moneen kertaan ja verrata tuloksia keskenään. Ilmiön jatkuvuudesta kertoo se, että sama ilmiö toistuu eri aikoina. Tarkennetuissa video-otannoissa eri havainnoitsijat löysivät samoja lasten vuorovaikutuksen laadulliseen muutokseen liittyviä ilmiöitä eri tilanteissa.

4 TAIKURI DEDEFILUKSEN ROOLI

Taikuri Dedefilus eli tuttavallisesti Dedde on tärkeä hahmo Salaisessa maassa. Hän asuu tornitalossaan, jonka katto aukeaa kuin korulipas ja sieltä Dedefilus voi kaukoputkellaan katsella avaruuteen ja tähtiin. Ensi tapaamisella Kisu Pikkukuun kanssa he katselevat tähtikuvioita ja linnunrataa.

...”taikuri Dedefilus kysyy: - Tiedätkö miten tulee viisaaksi? – En, kuiskasi Kisu Pikkukuu. – Pitää leikkiä ja jutella. Toisten kanssa oppii aina uutta. Sitten pitää osata olla hiljaa ja yksin. – Miksi? Kisu kuiskasi. – Silloin uudet asiat laskeutuvat sydämeen ja niistä tulee viisautta, sanoi taikuri Dedefilus...” (Huovi: Salainen maa, sadut 1999, 41.).

Dedden talossaan on myös kirjasto ja hän osaa lukea, toisin kuin moni muu Salaisen maan asukas.

Katajamäen projektissa taikuri Dedefiluksella on ikään kuin velhon rooli. Roolin idean kehittäessä lähtökohtana oli viidennen dimension toimintaympäristö ja se toteutettiin sähköpostiviestien avulla. Hakkarainen (2002, 1) kuvaa viidennen dimension toimintaympäristön ratkaisuja sellaisiksi, joissa aikuisten auktoriteettiasema on eliminoitu. Tämä mahdollistaa uudenlaisen vuorovaikutuksen lasten ja aikuisten välillä. Toiminta perustuu lasten itse itselleen asettamiin tavoitteisiin ja he itse muodostavat omat oppimistehtävänsä. Perinteinen kysymys-vastaus – malli muuttuu radikaalisti ja lapsia rohkaistaan asettamaan itselleen omat oppimistavoitteet, kehitetään heidän ongelmanratkaisustrategioitaan sekä tuetaan heidän omia johtopäätöksiään. Velhoa ei kukaan ole nähnyt, hän kommunikoi lasten kanssa sähköpostin välityksellä ja on lopullinen auktoriteetti viidennessä dimensiossa. Lapset kirjoittavat velholle kertoakseen, miten ovat ratkaisseet hänen antamiaan tehtäviä. Näin lapset ja aikuiset voivat toimia tasavertaisina yhdessä.

Meidän oppimisympäristöömme liitettyä ”velho” on taikuri Dedefilus, josta lapset ovat luoneet oman mielikuvansa Salaisen maan satujen perusteella. Velhon ”takana” on Marja-Leena, joka ker-

too tarinaa Dedefiluksen kaukaisesta serkusta Oktaedri-planeetalla. Tarinan rakenne alkoi hahmotua Eganin (1986, 41) tarinakehysmallin kautta. Tarinan juonen tulisi nostaa esille opetettavan asian pääkohdat eli avaruus sekä geometriset muodot ja kappaleet siten, että niistä tulisi mielekkäitä ja merkityksellisille lapsille, jotta he voisivat sitoutua tehtävään. Tarinaan tuli sisällyttää vastakkainasettelu, joka synnyttää ongelman, jonka lapset haluavat ratkaista. Sisällön kehittämissä on käytetty myös Burgerin (1994) ideoita, joita Marja-Leena sovelsi vapaasti omaan tarinaansa.

Marja-Leenan päässä alkoi syntyä tarina, jonka päähenkilönä oli Dedefiluksen kaukainen serkku, Monikulmio, joka asui Oktaedri-planeetalla. Dramaattiseksi ongelmaksi nousi tähtipölysumupilven aiheuttama myrsky, joka tuhosi planeetan asukkaiden kodit. Monikulmio-serkku pyysi uudelleenrakentamiseen apua Dedefilukselta, joka välitti avunpyynnön lapsille. Lasten antamat ohjeet tukevien, asukkaille sopivien talojen rakentamiseksi toimivat arviointivälineenä siitä, miten lapset ovat oppineet ymmärtämään geometristen muotojen ja kappaleiden ominaisuuksia ja käyttämahdollisuuksia. Myös Monikulmio-serkun asuinpaikka, Oktaedri-planeetta, oli tietoisesti valittu kulmikkaina muotona vastakohtaksi planeettojen pyöreälle muodolle. Käytännössä tarina koostui useammasta pienestä tarinanpätkästä, jotka lapset saivat sähköpostin välityksellä ja joihin he lähettivät Annen avulla vastauksensa sekä mahdolliset lisäkommentit ja – kysymykset.

Eganin tarinakehysmallin ensimmäinen vaihe (emt, 41) sisältää kysymykset, joiden avulla tulee miettiä opetettavan asian tärkein ydin, miksi se on mielekäs lapsille ja mikä siinä on lasten tunteisiin vetoavaa eli miksi asiasta tulee lapsille merkityksellinen. Tärkein ydin Dedden tarinoissa on geometristen muotojen ja kappaleiden ominaisuudet ja käyttämahdollisuudet. Mielekkyyttä voidaan arvioida vaikkapa siitä näkökulmasta, että lasten jokapäiväinen ympäristö on täynnä geometrisia muotoja ja kappaleita, vaikka emme aina tule sitä ajatelleeksikaan. Geometristen muotojen ”perinteen” opetus hyvin usein on se, että piirretään paperille muotojen prototyypit, joita lapset tunnistavat ja kopioivat. Geometrisiin kappaleisiin tutustuminen saattaa jäädä hyvin vähälle esiopetuksessa riippuen opettajan omista tiedoista. Muotojen ja kappaleiden ominaisuuksiin tutustuminen sekin riippuu esiopettajan omasta kiinnostuksesta asiaan. Merkityksellisyyden aiheeseen tuo koko Salaisen maan tarinan konteksti: taikuri Dedefiluksen hahmo sekä hänen kiehtovat kertomuksensa avaruudesta, tähdistä ja kaukaisesta serkusta, joka osoittautuu muiden Oktaedrin planeetan asukkaiden tavoin perin merkillisen muotoiseksi.

Toisena tarinakehysmallin vaiheena (emt, 41) on tarkoitus luoda vastakkainasettelu, joka hyvin voimakkaasti tuo esiin opetettavan asian ytimen vastakohdat. Dedden tarinassa vastakohtiksi muodostuvat geometristen muotojen kulmikkuus ja pyöreys, ominaisuudet, jotka lasten on otettava huomioon siinä vaiheessa, kun he ryhtyvät suunnittelemaan Oktaedrin asukkaiden uusia koteja.

Sama vastakohtaisuus tulee esiin jo Dedden kuvatessa planeetan asukkaiden ulkonäköä ja luontoa sekä kertoessa asukkaiden lempisatua.

Kolmas vaihe (emt, 41) on kutoa dramaattinen tarina huomioiden kahden edellisen vaiheen sisällöt. Miten tarinasta tulee niin kiehtova, että se innostaa lapset mukaansa ja saa heidät sitoutumaan ongelmanratkaisuun? Opetuksellisessa mielessä toteutuksen ei ole tarkoitus tehdä outoa näyttämään tutulta vaan päinvastoin tuttu näyttämään oudolta. Ei ole kuitenkaan tarkoituksellista luoda painajaismaista tunnelmaa, mielikuvitusta tässä näkemyksessä on tarkoitus käyttää varhaisen käsitteellisen työpajan muotona ja opetuksellinen tehtävä on saada nämä voimakkaat työvälineet tuomaan mielekkyyttä todellisuuteen. (emt, 47.) Dedden tarinan dramaattinen kohtaus on tähtipölysumpilven aiheuttama katastrofi, joka vei Oktaedrin asukkaiden talot mennessään.

Neljännessä vaiheessa (emt, 41) pohdittavaksi tulee se, mikä on paras tapa ratkaista dramaattinen konflikti siten, että vastakohtaisuudet luonnostaan tulevat esiin ja miten näitä vastakohtaisuuksia on tarkoituksenmukaisinta etsiä ja sovitella. Dedden tarinassa lapsilta pyydetään apua uusien talojen rakentamiseen. Monikulmio-serkku lähettää avunpyyntökirjeen Dedefilukselle, joka pyytää edelleen lapsilta apua, koska itse ei ole perehtynyt arkkitehtuuriin. Kyetäkseen antamaan neuvoja Oktaedrin asukkaille lasten tulee palauttaa mieleensä kaikki aiemmin saamansa tieto planeetan asukkaiden muodoista ja niiden pohjalta aloittaa talojen suunnittelu.

Loppuarviointia (emt, 41) tulee tarkastella sekä opitun asian sisällön näkökulmasta sekä miettiä sitä, miten ydinasia ja sen tärkeys on ymmärretty. Dedden tarinan loppuarvioinnissa käytetään videonauhaa, johon on kuvattuna lasten keskinäistä pohdintaa, miten asukkaita autetaan. Myös lasten konkreettiset tuotokset ovat osa loppuarviointia, samoin heidän mahdolliset sähköpostiviestinsä Dedefilukselle. Tarkoitus on lisäksi tehdä kysely vanhemmille siitä, onko projekti millään tavoin ”mennyt kotiin” eli ovatko lapset leikeissään tai muutoin pohtineet Oktaedrin asioita tai ovatko he osoittaneet kiinnostusta geometrisiin muotoihin tai kappaleisiin. Projektin lopetukseen tulee kuumalumaan lasten sadutusta, joka sekin saattaa antaa viitteitä tarinan merkityksellisyydestä.

4.1 Taikuri Dedefiluksen ja lasten välinen sähköinen viestintä

Taikuri Dedefiluksen roolin onnistumisen avaimet olivat tiiviissä yhteydenpidossa Annen ja Marja-Leenan välillä. Yhteydenpitoa hoidimme puhelujen, sähköpostien ja tekstiviestien avulla sekä tapasimme kerran Kajaanissa projektin aikana. Käytännössä tarinoiden lähettäminen toimi siten, että Marja-Leena kirjoitettuaan sähköpostin Katajamäelle lähetti sen myös Annen omaan sähköpostiin, jolloin Annella oli mahdollisuus tutustua tarinaan etukäteen. Sähköpostiviestintä on kirjattu-

na kokonaisuudessaan liitteessä 2. Marja-Leena ei vierailut henkilökohtaisesti ryhmässä, ei tuntenut lapsia eikä ympäristöä. Hänelle oli erittäin tärkeätä saada lapsista ja ryhmän tilanteesta muuta-kin tietoa kuin vastaussähköposti. Anne puolestaan kehitti projektia yhdessä lasten kanssa, hankki tutkimus- ja kuvausluvut, lainasi videokameran ryhmän käyttöön sekä hankki tarvittavia kirja-, musiikki- ja diamateriaaleja sekä piti vanhemmat ajan tasalla projektin kulusta.

Päätettyämme keskittyä tarinan avulla geometrisiin muotoihin ja kappaleisiin sekä avaruusasioihin alkaa Marja-Leena pohtia tarinan juonta. Anne johdattelee lapset Salaisen maan maailmaan esi-opetusmateriaalin kautta sekä rakentamalla luokkaan lasten kanssa Dedefiluksen tähystystornin ja avaamalla sähköpostiyhteyden Salaiseen maahan. Yhteistuumin lasten kanssa he päätyvät siihen, että yhteys otetaan taikuri Dedefilukseen, joka osaa lukea.

Dedefilus vastaa lasten sähköpostiin sekä heidän kysymyksiinsä ja pyytää lapsia kertomaan lisää itsestään. Lapsilta ei tule vastauskirjettä, mutta Anne viestittää:

Maanantai, 01.10.2001.

Hei, yhteyksissä jotain vikaa. ... Ehkäpä voisit jo tässä vaiheessa lähettää meille jonkin tehtävätarinan. Viestitään! Anne

Dedefiluksen vastausviesti kertoo faktaa aurinkokunnasta, antaa lapsille ohjeita planeettojen pienoismallien rakentamiseen sekä kertoo lyhyesti Oktaedri-planeetasta ja serkustaan Monikulmiosta. Tarkoituksena on saada lasten ajattelu liikkumaan todellisuuden ja mielikuvituksen välillä.

... vielä Plutoakin kauempana olevasta Oktaedrista ei kuvaa ole, koska se on niin kaukana, että vain minun kaukoputkellani näkee sinne. Planeetalla asuu kaukainen serkkuni, Monikulmio nimeltään. Hän on varsin erikoisen näköinen ainakin minun mielestäni, mutta kaikki Oktaedrin asukkaat ovat varsin erikoisen näköisiä. Jos haluatte tietää heistä enemmän...

Kirje innostaa lapset työhön ja planeetat valmistuvat, mutta silti tarinassa mainittu Monikulmio -serkku ei herätä lapsissa pohdintaa tai jatkokysymyksiä. Anne viestittää:

"... lapset kyselevät kovasti Deddeä kylään, kattoo miten me ollaan rakennettu avaruus..."

Samassa viestissä Anne pohtii:

"... asiasisällön välittäminen mietityttää minua. Miten välitän oikein niitä geometrisia muotoja jne. Lapset eivät tunne mitään ennestään joten pohja on otollinen. Eivät reagoineet kirjeen Monikulmioon eikä oikein Oktaedriin. Ehkäpä sadun jälkeen Oktaedri saa tilaa..."

Anne kertoo jatkaneensa Salaisen maan kehyskertomusta ja lapset saavat leikkinsä liikkeelle. Vastauksen kautta rivien välistä välittyy hieman epäuskoinen tunnelma projektin onnistumisen suhteen, joten Marja-Leena lähtee kirjastoon, löytää geometrysten kappaleiden rakentamiskuvia (mm. Kurola, 1985; Jacobs 1970) ja välittää tiedot Annelle. Näiden avulla hän uskoo löytyvän uutta sisältöä ympäristöön. Anne lukee Dedefiluksen viestin uudelleen ryhmässä ja lapset lähettävät vastauspostia, jossa he kertovat tekemistään planeetoista ja tornista sekä pyytävät Dedefilusta tuomaan erilaisia tähtiä. Viesti sisältää myös pyynnön:

... haluamme kuulla sadun serkustasi Oktaedri-planeetalta. ...

Seuraava viesti kertoo lasten pyynnöstä tarinan Oktaedrin asukkaista. Viestin lopussa Dedde kertoo omista havainnoistaan:

...nyt pitää lopetella, tuolla kaukana, kaukana tähtien takana näkyy jotain merkillistä liikettä – aivan kuin tähtipölysumua... Minun pitää tarkentaa kaukoputkeani ja yrittää selvittää tilannetta. ...

Viestissä ei mainita geometrysten muotojen nimiä, ainoastaan kuvataan niiden ominaisuuksia. Samalla tavoin Dedefilus kuvaa planeetan eläimiä ja kasvistoakin. Lapset piirtävät värikkäitä kuvia, jotka kertovat, että ymmärrys teräviin, kulmikkaisiin ja kaareviin muotoihin on löytynyt! Sadun käsittely ja piirtäminen innostaa selvästi lapsia ja kiinnittää heitä tarinaan. Marja-Leena näkee piirrosten valokuvat Annen käydessä Kajaanissa.

Lasten seuraavassa viestissä on paljon kysymyksiä Salaisen maan asukkaiden tekemisistä, joihin Dedde vastaa ja kertoo itse katselleensa tähtiä.

...minä taas katselin tähtiä ja näin jälleen tähtipölysumupilven lähestyvän. Sitä katsellessani muistelin serkkuni kertomaa Oktaedrin asukkaiden lempisatua ja nyt aion kertoa sen teillekin.

Marja-Leenan ajatuksena oli saada lasten ajatukset liikahtamaan enemmän geometrisiin muotoihin ja niitä satu ruokkikin. Tarina oli sisällöltään tuttu tarina Tuhkimosta, mutta henkilöt oli muutettu muistuttamaan geometrisia muotoja (Burger, 1994, Marja-Leenan vapaasti suomentamana). Anne työstää satua siten, että lapset piirtävät sadusta.

Lasten uusi viesti sisältää edelleen kysymyksiä Salaisen maan asukkaista, mutta joukossa on muutakin, josta Marja-Leena vetää sen johtopäätöksen, että Dedden rooli on saanut vankan jalansijan lasten keskuudessa, hän on tullut tärkeäksi hahmoksi, johon lapset luontevasti pitävät yhteyttä.

tä. Myös Oktaedri asukkaineen on saanut jalansijan lasten puheissa ja vaikuttaa sulautuneen osaksi Salaisen maan kokonaisuutta. Usko projektin onnistumiseen alkaa taas vahvistua.

...hei Dedde, mitä sulle kuuluu?... "Missä on peukalo" – leikin sinulle haluaa opettaa Kirsi... Mitä Monikulmio-serkku tekee? ...Vilma: onko kivaa kattoo tähtiä? Mä oon vaihtanu sängyn paikkaa! ...Kalle: mitä sinä Dedde teet?... Mika: ...Katseletko sinä tähtiä?... Kirsi: kävitkö sinä siellä serkkujen luona? Minna: mitä ne serkut juttelee? Käykö Dedde vessassa? ...

Dedefilus vastaa lasten kysymyksiin ja kertoo samassa viestissään lapsille Oktaedrin uusista tapahtumista:

...niin, ja serkkuni. En ole pitkään aikaan vierailut hänen luonaan ja nyt se on aivan mahdotonta muutenkin. Sain nimittäin serkultani Monikulmiolta avunpyyntökirjeen. Aivan. Avunpyyntökirjeen, mutta en oikein tiedä, mitä vastata siihen. Pohdin asiaa ja päätin kysyä neuvoa teiltä. Serkkuni kertoi, että Oktaedrin planeettaa on kohdannut katastrofi – niin paha onnettomuus, ettei siellä ikinä ole sellaista ollut! Se näkemäni ihmeellinen pölypilvi oli iskeytynyt täydellä voimalla Oktaedrille ja seuraukset ovat olleet mitä tuhoisimmat. Asukkaat ovat menettäneet kotinsa... serkkuni haluaisi neuvoja tukevampien asuntojen rakentamiseen. Olen näet joskus kertonut hänelle, että Salaisen maan talot on tehty puusta ja tiilestä. Oktaedrin vanhat talot ovat olleet ohuemmista aineista ja ne ovat mitä ilmeisimmin olleet aika hataria, joten ei ihme, että ne ovat lähteneet ilmojen teille... No, koska en ole erityisen hyvin perehtynyt arkkitehtuuriin enkä tukevien talojen suunnitteluun, päätin kysyä apua teiltä...

Pyydänkin teitä pohtimaan ratkaisua Monikulmion avunpyyntöön. Laittakaa postia minulle, minä välitän sen edelleen Oktaedrin asukkaiden tietoon...

Annelle Marja-Leena välittää pyynnön laittaa lasten näkönsälle rakennusmateriaaleja, mutta ei suoraan ohjetta pienoismaailman rakentamisesta.

"... On mielenkiintoista nähdä, mikä on lasten reaktio, koska se varmaan omalla tavallaan viitoittaa projektimme jatkoa..."

Tämä katastrofiviesti imaisee lapset mukaan Oktaedrille. He pohtivat, mitä neuvoja he välittävät Monikulmiolle.

..."Puuta, paperia, tiiliä" neuvoo Ville. Nauloja, vasara ja betonia. Niitä tavaroita, joita talossanne on ollut. Kaupasta voi ostaa uusia. "Kuinka serkut voi?" kysyy Kalle. Mitä Hirviö tekee Dedden kans, kun Hirviö on niin pitkä että sen täytyy mennä katon kautta? ...Rautatankoja seiniksi, että pysyy eikä lähde lentoon. Takka sisälle, että lämpenee. Maalia tarvitaan. Hirviö menee kattomaan, Hirviö nostaa katolle rautatankoja. Se jaksaa. Hiuspampuloita Vilmalta, joilla rautatankoja saa kiinni...

Lapset ovat täysin mukana ratkaisemassa uusien talojen rakentamisongelmaa, mutta esille laitettut rakennusmateriaalit eivät innosta kuin paria poikaa eikä heidänkään työstään loppujen lopuksi synny mitään konkreettista. Tämä on tieto, jonka Anne välittää puhelimesta Marja-Leenalle. Marja-Leena miettii, miten tästä eteenpäin ja hänellä välähtää uusi käänne juoneen. Hän lähettää uuden viestin lapsille:

...Kiitos pikaisesta vastauksesta, olinkin sitä jo lähettämässä serkulleni. Huomasin kuitenkin, että en osaa tarkemmin kertoa hänelle, mitä puulla, tiilellä ja raudalla tehdään! Voisitko kuvata hieman tarkemmin, mitä niille pitää tehdä, että niistä saadaan tukevia taloja? Pitääkö ne järjestää johonkin järjestykseen vai tiettyyn muotoon, jolloin taloista tulee vahvoja? Entä miten pitäisi huomioida asukkaiden eriskummalliset muodot ja niiden aiheuttamat vaatimukset? Mihin muotoon pitää tiili tai puu laittaa, jotta siitä saisi talon, jossa voi asua sekä kulmikas että pyöreä asukas??? Miten talosta saa niin tiiviin ja tukevan, ettei sinne jäisi rakoa, josta myrsky pääsee puhaltamaan sisään ja nostamaan talon ilmaan?? Kallelle ja toisille tiedoksi, että serkku ja muut Oktaedrin asukkaat voivat olosuhteet huomioon ottaen ihan hyvin, he asuvat edelleen luolassa ja voivat puilla lämmittää sitä. Vilman hiuspampula-ajatus kuulostaa erinomaiselta, samoin takan muuraaminen. Mahtaakohan serkku osata??? Tai mitenkähän Hirviön voisi viedä Oktaedrille? Hänestä olisi siellä paljon apua, kun hän on niin voimakas...

Seuraava Marja-Leenan saama tieto on tekstiviesti, joka on lähetetty 27. marraskuuta klo 13.10.21: "UPEASTI MENI- nyt hal viel rak oktaedrin luokkaan!alkoi elää?!a" Projekti onnistuu, Dedefiluksen rooli on osoittautunut kantavaksi!! Marja-Leena kokee onnistuneensa omassa osuudessaan projektin tässä vaiheessa, vaikka loppuarviointia voi tehdä vasta nähdessään lasten kaikki piirustukset, kuvatut videonauhat sekä vanhempien palautteet. Projekti Katajamäellä on siinä vaiheessa jo ohi.

5 RYHMÄN OPETTAJAN NÄKÖKULMA

Aloittaessamme esikoulun elokuussa 2001 saimme käyttöön luokkahuoneen 1. ja 2. luokan vierestä. Esikoulu liittyi siten saumattomasti Katajamäen koulun arkeen heti alusta alkaen. Esiopetusmateriaaleja hankittaessa toivoin käyttööni Salaisen maan esiopetusmateriaalia (1999) kokonaisuudessaan. Olin perehtynyt materiaalin käyttöön Kajaanissa kehittämisprojektiohjelmojemme myötä. Salaisen maan työstäminen tuntui mielekkäältä ja opettajan kansio tarjosi loputtomasti ideoita satujen monipuoliseen työstämiseen. Kuvataidepainotteinen työtapani sai mahdollisuutensa tarinan työstämisessä. Salaisen maan tarinan ja satuhahmojen juurruttaminen ryhmän toimintaan oli tärkeää projektimme onnistumisen kannalta. Pohdimme, että Salaisen maan on alettava ikään kuin elää lasten mielissä, jotta jatkossa seuraava laajennustarina on mahdollinen. Tuntui, että sadun vaiheiden monipuolinen työstäminen täytyy olla avain tähän. Draamaharjoitukset, keskustelut, liikuntatuokiot, roolivaatteet ja keppinuket leikeissä, Dedefiluksen tornin rakentaminen luokkaan ovat esimerkkejä sadun vaiheiden työstämisestä. Mielikuvamatkailimme Salaiseen maahan lepohetkillä, satuja kuuntelimme Salaisen maan lasit silmillä jne.

Ryhmän opettajana jouduin ottamaan käyttöön oman mielikuvitukseni ja luovuuteni. Oli asetettava lapsuuden lasit silmille ja eläydyttävä prosessiin lapsen silmin. Näin lasten kanssa yhdessä, tasavertaisena, työskentely tuli mahdolliseksi. Työtapa imaisi aikuisen täysin mukaan ja tuntui välillä myös uuvuttavalta. Yksin työskentelevänä esikouluopettajana kaipasi välillä päiväkodin tiimityötä. Projektin eteenpäin viemistä pohdimme Marja-Leenan kanssa puhelimitse ja sähköpostitse. Onnistumisen hetkinä matkan vaivat palkittiin monikertaisesti. Prosessin työstäminen oli antoisaa ja uuden oppimista itse tehden ja kokien. Erityisen antoisaa oli yhdessä työskenteleminen lasten kanssa.

Jo elokuun lopussa aloitin Salaisen maan tarinan työstämisen lasten kanssa. Tuolloin esikoulua oli käyty 2 viikkoa ja koulurakennus ja oma luokka olivat tulleet tutuiksi. Lapset innostuivat heti toiminnastamme. Vanhemmille tuntui olevan yllätys, että esikoulussa saa leikkiä. Leikin korostaminen

tuntui tärkeältä, koska isompien oppilaiden malli oli läsnä. Lapset eivät käyttäneet esimerkiksi pihaleluja ja hakeutuivat koululaisten seuraan pihalla. He imivät vaikutteita, millainen koululaisen pitää olla. Tuntui, että he olivat epävarmoja itse omasta leikkimisestään. Onko lapsellista leikkiä koulussa? Omassa luokassaan he pukeutuivat Salaisen maan roolivaatteisiin ja leikkivät. Neljän tunnin esikoulupäivä ei tarjoa kovin hyviä mahdollisuuksia pitkäkestoiselle leikille. Pysin päivittäin varaa leikille aikaa tunnin verran. Joinakin päivinä tavoite ei toteutunut. Ryhmän lapset olivat innokkaita leikkijöitä ja leikkivät paljon kaikki yhdessä.

Salaisen maan esiopetusmateriaaliin kuuluivat myös lasten omat tehtäväkirjat. Kirjan tehtävät liittyivät kulloinkin käsiteltävänä olevaan satuun. Tehtäväkirjojen tehtävät monipuolistivat omalta osaltaan satujen työstämistä. Salaisen maan tehtäväkirjat antoivat myös kynäkäyttö- ja keskittymisharjoituksia. Tehtäviä tehdessä opittiin kuuntelemaan opettajan ohjeita. Salaisen maan muut työtavat olivat lapsilähtöisiä ja siten vapaampia. Aamukokoontumisilla harjoiteltiin itseilmaisua, jossa lapset selvästi edistyivät projektin edetessä. Eräs ratkaiseva hetki oli lasten esiintyminen Salaisen maan asukkaina koulun aamunavauksessa. Toisten koululaisten antama kannustus ja palaute innostivat lapsia yhä rohkeampaan ilmaisuun sekä leikkimiseen.

Prosessin edetessä koin hyväksi katsoa kotona videolta päivän tilanteita. Tämä auttoi ”punaisen langan” kuljettamista projektissa. Näin myös ulkopuolisena, kuinka lapset olivat osallistuneet toimintaan. Mikä näytti innostavan lapsia ja mikä ei. Kaikkia tärkeitä tilanteita ei ollut tietenkään mahdollista videoida. Monet lasten kommentit jäivät kirjaamisen varaan. Työaikani mahdollisti minulle jatkuvan päiväkirjan pidon, jonka koin tärkeäksi esikouluvuoden seuraamisen kannalta muutenkin. Videoita katsellessa pohdin, ohjaanko lapsia liikaa omilla väliintuloillani. Toisaalta huomasin, että esimerkiksi rakentaminen jäi kesken, jos en ollut mukana. Aikuisen mukanaolo toiminnassa näytti olevan tärkeää. Aikuisen kysymyksillä toiminta kulki eteenpäin Salaisen maan kontekstissa. Tuntui, että mitä enemmän aikuinen heittäytyi ilmaisuun, sitä enemmän myös lapset rohkaistuivat. Koppinukke-esitykseni jälkeen lapset aloittivat heti esityksensä. Samoin aikuisten esityksen jälkeen lasten teatterileikit lähtivät vauhtiin. Usein lapset pyysivät aikuista mukaan. Esimerkiksi Hirviö – sadun dramatisointi ja Kisu Pikkukuun matkallelähtö – dramatisointi olivat suosittuja toiveita. Pohdin, millainen käsitys lapsilla oli opettajasta aikuisena ja miten se muuttui syksyn aikana? Suurin osa lapsista tuli kotoa ja olin siten ensimmäinen opettaja koulurakennuksessa.

Rooliasut ja leikkimaailma olivat tilassa läsnä koko ajan. Projektin edetessä luokkaan ilmestyivät planeetat kattoon ja lapset ottivat pahvirullat kaukoputkiksi. Avaruusdiat ja musiikki lisäsivät tunnelmaa. Leikkimaailmasuunnitelmamme tuntui toimivan hienosti luokassa. Ei ihme, että tuntui siltä, että elämme projektia. Taikuri Dedefiluksen sähköpostitse lähettämät oppimistehtävät liittyivät saumattomasti tapahtumiin luokassamme. Näytti, että lapset liittyivät Oktaedrin ja Monikulmio-

serkun luonnolliseksi osaksi satua. He halusivat Dedefiluksen katsomaan rakennelmiaan. Lapset halusivat rakentaa Oktaedrin luokkaan muiden planeettojen joukkoon. Tuntui, että kuten elimme Salaisen maan ilmapiiriä, elimme myös Oktaedrin tapahtumissa. Oktaedrin asukkaiden piirtäminen tuntui olevan merkittävä avaus Oktaedrin maailmaan. Lapset pohtivat kulmaa käsitteenä kotonakin. Luokasta löytyi paljon kulmia. Monikulmio-serkun kuulumisia kyseltiin Dedefilukselta sähköpostitse. Lapset pohtivat, oliko Dedefilus lähtenyt Oktaedrille Monikulmio-serkkua tapaamaan. Katastrofitarinan jälkeen he halusivat lähettää minutkin raketilla Oktaedrille talojen rakennusavuksi. Hirviökin oli mennyt avuksi Salaisesta maasta, koska oli voimakas. Monin tavoin puheissa kuului Oktaedrin maailma ja sen asukkaat.

Projekti päätettiin joulukuun alussa. Salaisen maan tarinaa luettiin ryhmässä tämän jälkeenkin. Toiminta oli ollut intensiivistä ja sisällössä kulki selvä ”punainen lanka” koko ajan. Tämän vuoksi projektin päätyttyä tuli tyhjä olo. Tuntui, että joulun valmisteluihinkin pitäisi saada jokin juoni. Tavanomaiset joululaulut ja –askartelut tuntuivat irrallisilta tempuilta. Kokonaisuus puuttui. Kehitimme tarinaa koulun vintillä asuvasta tontusta. Käsinukkena tonttu tervehti lapsia aamuisin. Nopeasti lapset alkoivat esittää vanhaa tonttua käsinukke kädessään. Tonttu kyseli kalenteripäivät, sään ja niin edelleen. Opettaja sai seurata sivusta, miten kulloinkin vuorossa oleva lapsi piti koko aamukokoontumisen rohkeasti tonttua esittäen. Ilman syksyn tapahtumia tämä ei olisi ollut mahdollista niin lyhyessä ajassa. Lasten ilmaisutaidot olivat kehittyneet upeasti.

Vanhemmilta sain paljon myönteistä palautetta projektin aikana. Kodeissa kiertäneet videot lisäsivät vanhempien tietoisuutta esikoulun toiminnasta. Varsinkin avaruuteen liittyviä asioita pohdittiin monessa kodissa iltaisin. Eräs äiti kertoi lapsen kysymysten olevan niin vaikeita, ettei osaa vastata. Vaikka vanhempia en esikoulussa päivittäin tavannut, he tuntuivat olevan osallisia prosessissa. Eräs vanhemmista kertoi lapsen pohtivan esikoulussa päivällä oppimiaan asioita iltaisin kotona. Huonettaan järjestellessään hän oli pohtinut, minkä muotoiset asukkaat mahtuisivat ovesta sisään ja niin edelleen. Osa vanhemmista kävi myös katsomassa luokkatilaa, kuinka se kulloinkin muuttui. Eräs vanhemmista kertoi nähneensä kodeissa kiertäviltä videoilta, kuinka projekti alkoi rakentua luokassa.

Projekti toi myös yllätyksiä. Yllätykset liittyivät aikuisten ja lasten ajattelun eroavaisuuteen. Suunnitelimme projektin aloituksen Marja-Leenan kanssa. Mielestämme oli järkevää rakentaa Dedden torni luokkaan osaksi projektin leikkimaailmaa. Tornin valmistuttua pohdin, miksi lapset eivät päivittäin leiki tornissa, vaikka se oleellisesti liittyi kehystarinaamme sekä laajennustarinaan. Lapset kuitenkin leikkivät Salaisen maan asukkaiden roolivaatteilla sekä keppinukeilla paljon. Kukaan lapsista ei yleensä ottanut Dedefiluksen roolia. Vasta videoita katsoessani oivalsin, että ehkä Dedde oli kaukainen samaistumishahmo lapsille. Dedefilus oli aikuinen, tietäjä ja mies. Sen sijaan Kisu Pik-

kukuun rooli oli heti lasten suosikki. Lapset ehdottivat myös Kisu Pikkukuun talon rakentamista luokkaan. Leikkimaailma tältä osin oli siis aikuisten ennalta miettimä eikä toiminut lasten keskuudessa sellaisena kuin luulimme.

Rakentaessani luokkaan tähtitaivasta diakuvilla sekä avaruusmusiikilla luulin tällaisen tilan houkuttelevan lapset leikkimään. Otaksuin leikkien alkavan itsestään. Koululaiskerholaisten kohdalla näin tapahtui kahdeksi viikoksi, mutta esikoululaiset eivät leikkineet pitkäkestoista leikkiä tähtitilassa. Sen sijaan he innostuivat esimerkiksi taskulamppukokeiluista aurinkona muihin planeettoihin suunnattuna. Ehkä dramatisointi aikuisen kanssa olisi ollut tarpeen yöllisten tähtitaivasleikkien syntymiseksi.

Suunnittelutyö vei eniten aikaa projektin alussa. Myöhemmin projektin edetessä suunnitteluprosessi alkoi ikään kuin kulkea itsestään eteenpäin. Yhä useammat jatkotyöskentelyideat syntyivät dokumentoinnin ja arvioinnin seurauksena kuin itsestään opettajan ajattelussa. Etäisyyttä omaan ajatteluun sain myös keskustelujen avulla Marja-Leenan kanssa. Videot ja päiväkirjani olivat myös ensiarvoisen tärkeitä näkökentän laajentajia. Koin, että luovuuteni rajoja koeteltiin tässä projektissa. Projektin päätyttyä tuli tunne kuin olisi kirjan kirjoittanut, niin syvästi olin elänyt Salaisen maan prosessointia yhdessä lasten kanssa. Suuressa päiväkotiryhmässä luultavasti ei olisi mahdollisuutta vastaavaan. Pienempi esiopetusryhmä tarjoaa loistavat mahdollisuudet esiopetuksen kehittämiseen.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Videokoosteeseen Katajamäellä kuvatuista nauhoista valittiin noin kolmen tunnin aineisto, jota tarkasteltiin lähemmin. Aineistosta pystyttiin näkemään ryhmän vuorovaikutuksessa tapahtuneet laadulliset muutokset, jotka taulukoituna (liite 3) kertoivat siitä prosessista, joka lapsiryhmässä tapahtui. Tutkimustulokset osoittavat, että juonellinen oppiminen osoittautui lapsille mielekkääksi ja merkitykselliseksi narratiivisessa oppimisympäristössä. Lapsiryhmän vuorovaikutuksessa tapahtui laadullisia muutoksia, joita aikuisen tasavertainen rooli tuki ja vahvisti. Lapset ratkaisivat yksilöllisesti juoneen liitettyjä ongelmanratkaisutehtäviä, heillä oli vahva emotionaalinen suhde tarinan päähenkilöön ja he halusivat auttaa tätä – lapset ottivat sankarin roolin.

Tässä kappaleessa esitellään tutkimustulokset otantakohtaisesti ja mukaan on liitetty kuvausta, joka havainnollistaa lasten toimintaa prosessin etenemisen myötä. Jokaisen otannan sisältö kerrotaan lyhyesti ja kuvauksen jälkeen esitellään tutkimustulokset. Myös Annen roolia ja toimintaa tarkastellaan omana kokonaisuutenaan otantakohtaisesti. Kvantitatiivisen observointiohjelman avulla tehtyjen pylväsdiagrammien tuloksissa tarkastellaan sekä Mikan ja Villen toimintaa verrattuna koko ryhmään, heidän toimintansa yksilöllisiä eroja että Annen toiminnan laatua.

Ensimmäisessä otannassa (03.10.01) lapset ovat saaneet avaruutta sekä planeettoja kuvailevan ja Monikulmio-serkusta kertovan kirjeen taikuri Dedefilukselta. Kirjeen kuuntelun jälkeen lapset työstävät suunnitelmapiirroksia rakennettavista planeetoista ja avaruuskirjoja tutkitaan luokassa. Laaditaan myös vastauskirje Dedefilukselle. Lasten puhe on suunnattu Annelle ja vuoropuhelu ryhmässä tapahtuu hänen kauttaan. Kirjeen jälkeisessä tilanteessa vuoropuhelu etenee kahden lapsen välillä. Kaikkien lasten osallisuus ja aloitteisuus lisääntyy planeettojen suunnittelukeskustelussa. Yksittäiset lapset esittävät jatkoideoita toiminnalle.

Hakkaraisen (2002, 100) mukaan yhteinen oppimistoiminta toisten lasten ja opettajan kanssa luo perustan yksilölliselle oppimiselle. Pelkkä lasten keskinäinen yhdessäolo ei sellaisenaan riitä vuorovaikutustaitojen kehittämiseksi. Aluksi opitaan oppimaan yhdessä, myöhemmin muodostetaan omia yksilöllisiä oppimistehtäviä. Yhteisen vuorovaikutuksen tuottama emotionaalinen perusta mahdollistaa mielekkään ja merkityksellisen suhteen opittuun. Tässä vaiheessa Katajamäellä lapset toimivat yhdessä, mutta ryhmän vuorovaikutus ja oppimistoiminta eivät olleet vielä kehittyneet pidemmälle. Ryhmätyöskentelyä ja yhteiskehittelyä ei vielä ole. Kilpailua esiintyi paljon ja leikkilanteiden selvittämiseen tarvittiin usein apua.

Toisessa otannassa (08.10.01) aiempi kirje luetaan toiseen kertaan ja liisteröidään planeetat. Lapset pohtivat keskenään, onko Salainen maa olemassa. Planeettojen kokoerot ja ominaisuuden kiinnostavat liisteröinnin lomassa.

Anne: Onkohan Marsissa minkälainen lämpötila, mitä luulet?

Mika : Lämpimää.

Ville: Laitetaan aurinkoon lamppu sisään ja tähtiin ja ... kaikkiin muihinkin.

Anne: Mmyhy. Hyvä idea.

Syysloman jälkeen (23.10.01) planeettakirje luetaan vielä kolmannen kerran.

Ville: Tähtiähän voi tehdä.

Anne: Nii.

Mika: Ne valkoset...(sokeltaa). Ne voi laittaa kattoon.

Ville: Niin maalataan se mustaksi.

Mika: Maalataan katto mustaks ja tehään siihe valkosia tähtiä.

Ville: Laitetaan valot pois päältä ja ...

Anne (lukee viestin loppua): .. kirjoitelkaa postia tänne Salaiseen maahan. Terveisin Dedde.

Kirsi: Dedde.

Anne: Dedde...

Mika: Seuraavan kerran kun mennään käymään sinne (tarkoittaa tietokoneelle) niin pyydään se käymään täällä.

Lapset sanelevat viestin Deddefilukselle. Lapset pyytävät Deddeä tuomaan tähtiä luokkaan.

Vastauskirjettä sanellessaan lapset alkavat kehitellä juonta tuomalla yhdessä uuden aineksen, tähdet, tarinaan. Kaikki lapset ovat nyt mukana toiminnassa. Lasten keskinäinen vuoropuhelu koko ryhmän kesken lisääntyy. He ovat osallisia ja aloitteisia suhteessa ryhmän toimintaan. Ryhmällä on selvästi yhteinen toiminta, johon kaikki ovat sitoutuneita. Sisäinen motivaatio välittyy ryhmän toiminnassa. Työskentely on intensiivistä ja pysyy juonen kontekstissa. Toiminta vaikuttaa olevan

lapsille mielekästä ja merkityksellistä. Yhteiskeskustelussa opettajan kanssa lapset muistelevat, mitä ovat jo tehneet prosessissa.

Anne ja lapset keskustelevat Dedden kutsumisesta käymään ja miettivät sitä, mitä luokkaan on jo tehty ja mitä voisi vielä tehdä ennen Dedden kutsumista.

Mika: Ei ku sitte ku on saatu torni valmiiks niin pyydetään sekin tänne.

Vilma: Sitte laitetaan patjat siihe päälle.

Anne: No pitäis varmaan meidän tehdä näitä planeettoja.

Ville: Joo. Laitetaan torni ja tähtiä ja maalataan mustaks katto ja sitte laitetaan siitä roikkuun ja sitte....tähtiin lamppu.

Aikuisen tukemana he näin refleктоivat omaa toimintaansa ja tulevat tietoisiksi oppimastaan. Lasten kysymykset avaruudesta ovat lisääntyneet niin kotona kuin esikoulussa: "Onko maapallo alapäin, kun me nukutaan?"

Seuraavassa otannassa (30.10.01) lapset saavat Deddeltä sähköpostiviestin, jossa kerrotaan Oktaedrin asukkaiden eriskummallisesta ulkonäöstä. Lapset etsivät kulmia luokasta. Kirjettä kuunnellessaan lapset ilmoittavat, etteivät tarvitse enää Salaisen maan laseja päästäkseen Salaiseen maahan. Aiemmin lasit ovat olleet apukeino sukelluksessa Salaisen maan tunnelmiin. Anne hyväksyy lasten ratkaisun.

Lapset ottavat ryhmänä ensimmäisen ongelmanratkaisutehtävän. He alkavat yhdessä kuvitella piirtäen, miltä monikulmainen asukas voi näyttää. Yhteisesti piirtäen lapset tuottavat Oktaedrin asukkaiden ulkomuodon. Lapset käyttävät ongelmanratkaisussa aiemmin opittua tietoa hyväkseen ja ottavat oma-aloitteisesti käyttöön uuden välineen, viivoittimen. Oppimistoiminta ryhmässä on selvästi kehittynyt. Ilmapiiri ryhmän työskentelyn aikana on innostunut ja vapautunut. Rakennellessaan legoilla Ville kertoo rakentavansa jotain Oktaedrilta. Anne ihmettelee ääneen, että miltähän ne Oktaedrin asukkaat oikein näyttävät. Ville kehottaa katsomaan piirroksista seinältä: "Katso tuolta taululta, sieltä näet!" Oktaedrin asukkaat ovat alkaneet elää lasten mielikuvissa.

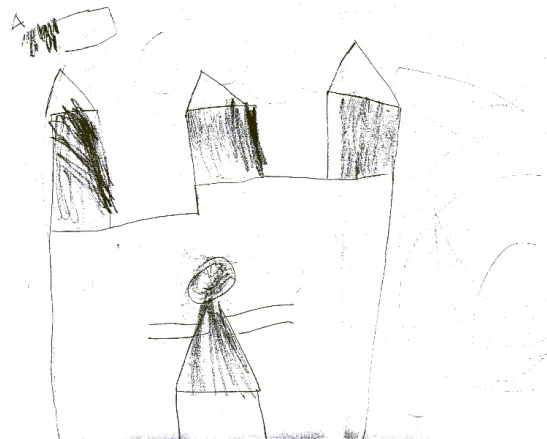
Lapset ja Anne keksivät tarinoita, miten Salaisen maan asukkaat ovat tulleet Salaiseen maahan (07.11.01). Muutamalla lapsella on vaikeuksia keksiä tarinaansa, jolloin Kirsi toteaa: "Mitä jos kaikki jatkais?" Toiminnan aloite tulee lapselta ja Anne hyväksyy sen. Sovitaan, että kaikki saavat jatkaa toisten tarinoita. Lapset siirtyvät juonen yhteiskehittelyyn ja ryhmän yhteistoiminta edistyy. Hakkaraisen (2002, 169) mukaan voidakseen hyödyntää lasten keskinäisen vuorovaikutuksen sisältämän kehitysmahdollisuuden opettajan tulee luopua yksilöllisestä opettamisen mallista. Perinteisessä mallissa opettaja käyttää kysymys-vastaus periaatetta ja keskustelu etenee opettajan kautta. Opettajan on otettava lasten keskinäinen vuorovaikutus oppimisen ohjaamisen kohteeksi.

Ryhmän vuorovaikutusta on kehitettävä keskustelevalaksi ja yhteistoiminnalliseksi. Kehittävässä esiopetuksessa pääpaino on enemmän vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnan kehittämisessä kuin tietosisällöissä (emt.191). Tässä projektissa geometriset muodot ja avaruuden aihepiiri ovat väli-
neitä ryhmän vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnan kehittämiselle, eivät oppimisen päätavoite. Tärkeintä on prosessi, ei tuotos. Tapahtunut lasten yhteinen sepittäminen vahvistaa narratiivista kokemusta ja lisää siten toiminnan mielekkyyttä. Ryhmän yhteinen motivaatio vahvistuu. Toiminnalla on selvä kohde ja kaikki ovat siinä mukana.

Oktaedrin lempisadusta piirtäessä (12.11.01) lapset liittivät kaiken aiemmin oppimansa ongelmanratkaisuun sekä yhteiskehittelevät samassa tilanteessa tarinan juonta. Mielenkiintoista on seurata Kirsin ja Mikan erilaista ongelmanratkaisua. Mika ratkaisee toiminnallisesti, piirtäen lapsiasukkaan 24-kulmaiseksi. Aasukkaat muuttuvat piirtämisen aikana yhä monikulmaisemmiksi. Mikan piirustus Tuhkimo-sadusta on tarkka kuva niistä ominaisuuksista, joita sadussa kerrottiin linnasta ja henkilöistä. Kuvassa erottuvat selvästi pyöreät ja kulmikkaat muodot. Mikan innostuneisuus näkyy ja kuuluu myös tilanteesta olevasta videoinnista, jossa hän tarkoin laskee kulmien lukumäärää.

Kuvio 3. Mikan piirustus Tuhkimo-sadusta

Kuvio 4. Kirsin piirustus Tuhkimo-sadusta

Kirsi on paikantanut Oktaedrin avaruudessa (... vielä Plutoakin kauempana olevasta Oktaedrista.. kertoo Dedefilus viestissään 01.10.01) ja tehnyt oman päätelmänsä siellä vallitsevista olosuhteista. Hän kertoo piirtäessään tarinaa linnan tanssiaisista: "Ne tanssii ulkona. Siellä on kylmä."

Piirtämistilanteessa lapset arvioivat omia sekä toisten tuotoksia ja jatkokehittelevät toisilta saami-
aan ideoita omissa piirroksissaan. Kaikkien tuotokset kehittyvät toistenkin ideoista. Kirsi: "Mä en
tehny sitä näin. Mä tein sen näin!" . "Näytä!", pyytävät toiset lapset. Lapset liikkuvat tilanteessa
yhteisestä tehtävästä omaan tehtävään ja takaisin. Lapset ikään kuin elävät tehtävän läpi. Piirtämi-

sen aikana käydyssä keskustelussa yhdistyvät geometriset muodot, avaruus, laajennustarina sekä kehystarina saumattomaksi kokonaisuudeksi. Kaikki ainekset liittyvät oleellisesti yhteen. Piirtämisen jälkeen Ville toivoo kuulevansa vielä lisää Oktaedrin asukkaista.

Aikuisten esityksen innoittamina lapset kehittelevät (13.11.01) kaksi omaa esitystään. Suunnittelun aikana lapset ovat itsekseen luokassa ja videokamera kuvaa heidän prosessiaan. Toimintaan ei tarvita aikuista. Lapset jakavat esityksen roolit sekä leikkien kehittelevät esityksen juonen yhdessä. He yhdistävät ensimmäisen kerran laajennustarinan leikkeihinsä toisessa esityksessään.

Anne on käsikirjoittanut näytelmän ja aikuiset esittävät sen. Juoni on poimittu sekä Salaisesta maasta että laajennustarinasta. Esityksen jälkeen aikuiset lähetetään oven taa ja lapset valmistavat oman esityksensä, joka toistaa aikuisten esitystä. Heti sen jälkeen aikuiset jälleen lähetetään oven taa ja lapset tekevät vielä toisen esityksen. Roolijaossa käy loppujen lopuksi niin, että kukaan ei ota Dedefiluksen roolia, vaikka Mika jo sovittaa Dedden hattua päähänsä.

Teppo Koiruus syö koiranmakkaraa.

Kirsi: Missä Dedde on? Ei oo vielä Deddeä.

Ville: Dedde on häipyny.

Kalle: Dedde ei oo Salaisessa maassa.

Kirsi: Dedde... Dedde ei oo Salaisen maan esittäjissä.

Vilma: Dedde...Dedde.

Ville: Dedde.

Vilma: Dedde.

Kirsi: Dedde... missä sinä olet? Se ei ole vielä kai tullu sieltä serkkujen, serkun luota. Men-
nääs nukkumaan ja odotetaan jos se tulee.

Kalle: Ei se tule.

Vilma: Minä odotan.

Kirsi: Tai sitte se jää sinne.

Ville: Kraak, kraak.

Esittäminen on ryhmän yhteinen oma oppimistehtävä. Ryhmän lähikehityksen vyöhykkeellä on tapahtunut laadullinen muutos. Esitysleikit ovat mielekkäitä lapsille ja niitä halutaan jatkaa koko toimintakauden loppuun saakka. Myös kehystarinaleikit lisääntyvät luokassa. Aikuisilta toivotaan usein lisää "niitä kivoja" esityksiä. Draamaleikit innostavat uudenlaiseen yhteistoimintaan lasten ja opettajan kesken.

Katastrofikirjeen (22.11.01) yhteydessä lapset liittävät katastrofi-käsitteen omaan kokemuspäiriinsä. He yleistävät katastrofin koskemaan myös omaa elämää. Tapahtuneista onnettomuuksista keskustellaan vuolaasti. Lapset ottavat sankarin roolin ja haluavat auttaa Oktaedrin asukkaita. Hakkarainen & Veresov (2001, 8-11) toteavat, että mielekkyyden ja merkitysten välisen jännitteen ratkaiseminen vaatii juonellisissa roolileikeissä kehittyvää symboliikan hallintaa. Lapset samaistuvat erilaisiin tarinoiden sankareihin ja käsittelevät ongelmia heidän kauttaan. Lasten ongelmanrat-

kaisulle on tyypillistä, että he eivät käsittele ongelmia erillisinä asioina aikuisten tavoin, vaan elävät ne sankareiden ja roolien kautta. Kuvitteellisuus ja samaistuminen rooleihin mahdollistavat luovan kokeilun ja ongelmanratkaisut. Tässä otannassa ongelmanratkaisu tapahtuu verbaalisesti auttamiskirjettä sanellessaan. Verbaalinen ongelmanratkaisu edellyttää ryhmän vuorovaikutuksen tuntuvaa kehittymistä.

Serkulle välitetään myös tarkkoja ohjeita:

Mika: 5000 palaa rautatankoo paa seiniks ni se pysyy eikä lähe enää ikänä lentoon.

Kalle: Se voi räjähtää.

Mika : Ei voi.

"Puuta, paperia, tiiliä" neuvoo Ville. Nauloja, vasara ja betonia. Niitä tavaroita, joita talossanne on ollut. Kaupasta voi ostaa uusia. ... Rautatankoja seiniksi, että pysyy eikä lähde lentoon. Takka sisälle, että lämpenee. Maalia tarvitaan. Hirviö menee kattomaan, Hirviö nostaa katolle rautatankoja. Se jaksaa. Hiuspampuloita Vilmalta, joilla rautatankoja saa kiinni.

Jälleen kaikki lapset ovat omatoimisia, aktiivisia ja osallisia toimijoita ongelmanratkaisemiseksi. He kontrolloivat toisiaan ja arvioivat ryhmän toimintaa. Merkinä tästä on myös ryhmän sisäinen kontrolli.

Anne näyttää Dedefilukselta tullutta viestiä.

Mika: Nyt ollaan hiljaa.

Tyttöjen kysellessä asukkaiden kuulumisia Mika palauttaa heidät auttamistehtävään: "Ei tollasia kysymyksiä nyt. Apua tarvitaan Oktaedrilla."

Oktaedrilla tapahtunut katastrofi herättää myös empatiaa asukkaita kohtaan.

Lapset sanelevat vastausta katastrofikirjeeseen.

Kalle: Voiko Deden serkut hyvin?

Anne: Ei taida voida ku ei ole koteja niillä.

Kalle: Niin mutta kirjoitat siihen.

Lapset tekevät aitoa yhteistyötä. Vuoropuhelu etenee lasten kesken ja Annelle jää vain kirjurin osa. Juonen kehittelyssä lapset liittävät uusia aineksia tarinaan: rakennustarvikkeita ja hiuspampuloita. Kehystarina liitetään jälleen laajennustarinaan, kun Hirviötäkin tarvitaan Oktaedrilla talojen uudelleenrakennustöissä. Leikin ja todellisuuden välimaastossa liikutaan joustavasti, kun Annekin aiotaan lähettää Oktaedrille avuksi. Tilanteessa Annen kirjainkoukerot alkavat kiinnittää lasten huomiota kuin itsestään toiminnan syvetessä.

Rautalankaleikkitalanteessa (22.11.01) Anne tekee aloitteen, josta Kirsi kehittää itselleen oman oppimistehtävän, jonka hän tuottaa tarinamuodossa. Leikkitalanne on kokonaisuudessaan litteroitu liitteessä 1 (Liite 1, 71–75). Leikin juonta kehitellessään Kirsi tekee katseellaan tarkistuksia opettajalta. Hän arvioi samalla omaa oppimistaan. Toiminta on kohdistunut Kirsin lähikehityksen vyöhykkeelle ja Annen tukemana hän jatkaa tarinaa. Kirsin ja Annen tarina laajenee koko ryhmän leikkitalanteeksi. Kirsin omasta oppimistehtävästä tulee yhteinen tehtävä, vuorovaikutusprosessi, joka johtaa Kirsin oman suorituksen uudelle tasolle. Hän toimii nyt oman lähikehityksen vyöhykkeensä ylärajalla, jonne pääsy on mahdollistunut sekä Annen että toisten lasten antaman tuen avulla. Toisten lasten interventiot leikin kulkuun tulkitsevat ryhmän sisäisen arvioinnin kehitystä toiminnan oikeellisuudesta. Toiminta ja sen aikaansaama kehitysprosessi on sisäistetty (Hakkarainen 2002, 61).

Kirsi käyttää monipuolisesti korvaavia esineitä leikissään ja yhdistää kaikki opitut teemat leikin juoneen. Kirsin leikkiä analysoitaessa on mahdollista nähdä toteen Vygotskyn näkemys siitä, että leikki on kehitykseen johtavaa toimintaa alle kouluikäisellä lapsella. Leikin kehittävyttä Vygotsky perustelee: ”Leikissä lapsi käyttäytyy aina yläpuolella keskimääräisen ikänsä... Toiminta mielikuvitus-tilanteessa, tarkoituksellisten aikomusten luominen ja todellisen elämän suunnitelmien sekä tahdonalaisten motiivien luominen tulee näkyville leikissä. Tästä syystä leikkiä voidaan pitää lapsen kehitystä määräävänä toimintana.” (Vygotsky 1976, 551–552)

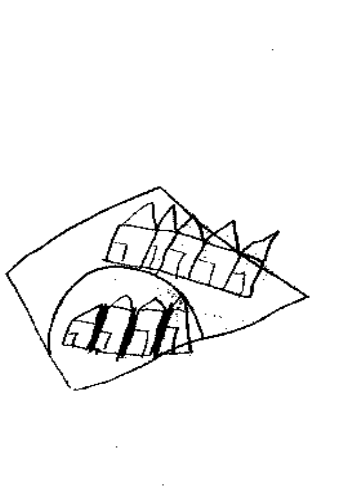
Lasten aiemmin lähettäneisiin rakennusohjeisiin kaivataan vielä tarkennuksia (27.11.01).

Dedefilus kirjoittaa viestissään 25.11.01: ... en osaa tarkemmin kertoa hänelle, mitä puulla, tiilellä ja raudalla tehdään? Voisitteko kuvata hieman tarkemmin, mitä niille pitää tehdä, että niistä saadaan tukevia taloja? Pitääkö ne järjestää johonkin järjestykseen vai tiettyyn muotoon, jolloin taloista tulee vahvoja? Entä miten pitäisi huomioida asukkaiden eriskummalliset muodot ja niiden aiheuttamat vaatimukset?...

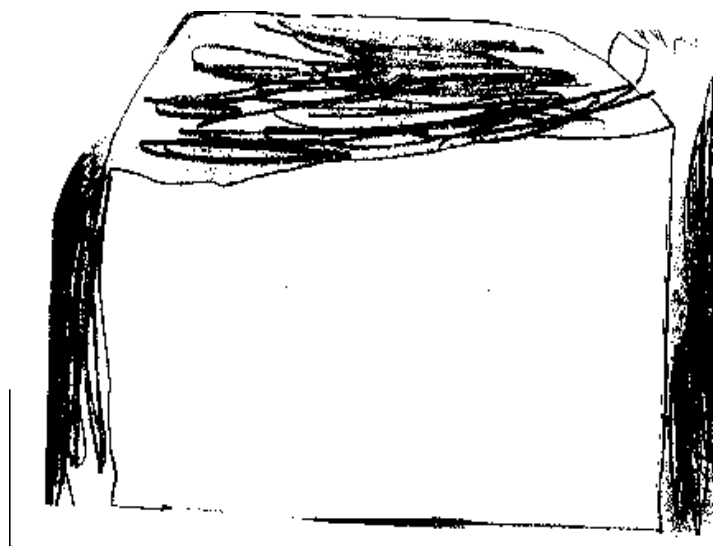
Tässä otannassa yhdistyvät sekä verbaalinen että visuaalinen ongelmanratkaisu. Piirtäminen on tutkimisen välineenä. Tuotoksessa otetaan käyttöön aiemmin opitut geometriset muodot. Muotojen on oltava sisäistynyt, muuten monikulmaiset ja pyöreät asukkaat eivät mahtuisi taloihin sisään. Lapset pohtivat ovien oikeita muotoja. Lapset ottavat antamansa rakennusohjeet käyttöön piirroksissaan. Talojen seinät ovat vahvoja ja takat lämmittävät taloja.

Annen ja lasten välinen vuoropuhelu on litteroituna kokonaisuudessaan liitteessä 1 (Liite 1, 76–79). Rakennusohjeita piirtäessään lapset ottavat leikin roolit. He käyttävät leikin kieltä: ”Tää piirtää tähän...” Piirtäminen ja leikki yhdistyvät, koska piirtäminen tapahtuu sankarin roolissa. Lapset vaikuttavat olevan ongelman sisäpuolella, ei sen ulkopuolella. He ikään kuin elävät ongelmanratkaisun läpi. Lindqvistin (1998, 69) näkemys Vygotskyn ajatusten pohjalta on lapsen luomistavan synkreettisyys, mikä tarkoittaa sitä, että eri taidelajit eivät vielä ole eriytyneet toisistaan ja erikoistuneita. Lapsen luomisprosessin perusta näkyy leikeissä, jossa lapsi tulkitsee kokemuksiaan ja elävöittää niitä dramatisoiden. Leikki ja kertomus liittyvät kiinteästi yhteen, sillä leikkiessään lapsi kertoo tarinaa. Lapsi piirtää ja kertoo, näyttlee ja luo tekstiä omalle roolille samanaikaisesti.

Mikan ja Kallen piirustukset osoittavat, että molemmat kehittelevät ratkaisujaan vaihe vaiheelta siten, että talot lopulta ovat sekä tukevia että huomioivat Oktaedrin asukkaiden monimuotoisuusvaatimukset. Poikien ratkaisut ovat yksilöllisiä, vaikka he saavat toinen toiseltaan vaikutteita.

Kuvio 5. Mikan ensimmäinen piirustus

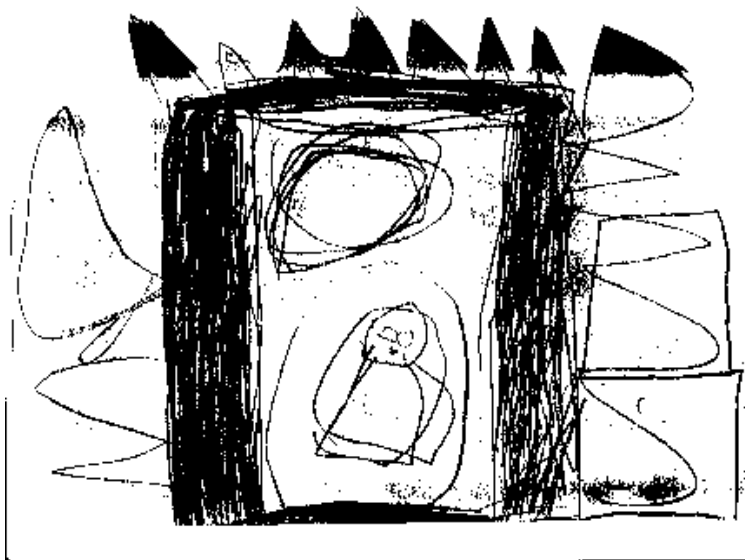
Kuvio 6. Mikan toinen piirustus

Kuvio 7. Kallen ensimmäinen piirustus

Kuvio 8. Mikan kolmas piirustus

Kuvio 9. Kallen toinen piirustus

Lapset soveltavat aiempia oppimisvälineitä ja oppimismenetelmiä viedessään juonta eteenpäin. He liittävät entiseen ainekseen uudet rakentamisen sisällöt. He pohtivat Oktaedrin ilmastollisia elinolosuhteita. Vaikka suunnittelu tapahtuu yhteisesti leikkien ja piirtäen sekä pohtien, tuottavat kaikki omat erityiset tuotoksensa. Piirtämisen aikana he arvioivat ja kehittelevät omaa sekä toisten tuotoksia. Uutta on kehuminen, positiivisen palautteen antaminen toinen toisilleen. Kaikilla on omat perustelut ongelmanratkaisulleen piirroksissaan.

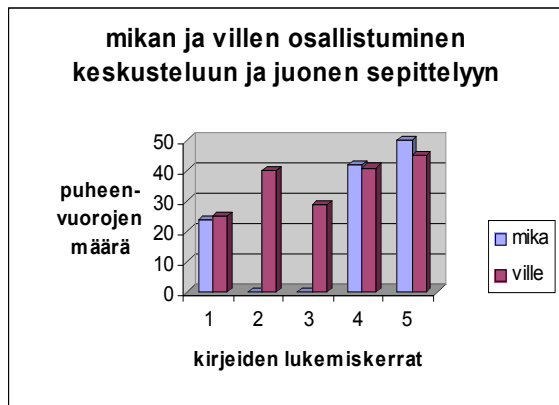
Toiminnan aikana lapset muodostavat yhteisesti oman oppimistehtävän. He huomaavat, että leikkimaailmasta puuttuu Oktaedri ja haluavat toteuttaa sen. He alkavat omatoimisesti laajentaa luokan leikkimaailmaa.

Seuraava Marja-Leenan saama tieto on tekstiviesti, joka on lähetetty 27. marraskuuta klo 13.10.21: ”UPEASTI MENI- nyt hal viel rak oktaedrin luokkaan!alkoi elää?!a”

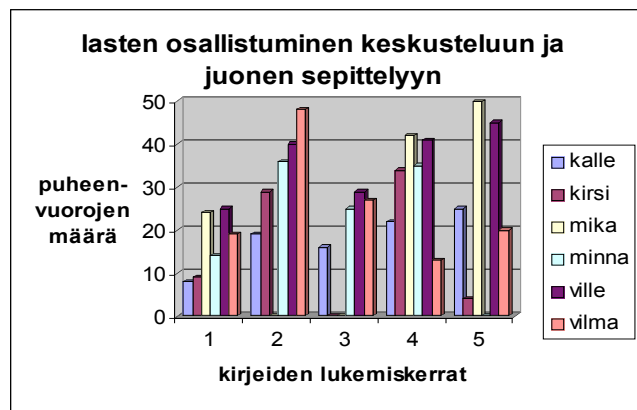
Oktaedri-planeetan rakentamisessa (28.11.01) ryhmä toimii täysin yhteistoiminnallisesti sekä omaaloitteisesti. Annea ei juurikaan tarvita. Lapset ratkaisevat ongelmaa nyt rakentamalla. Heillä on yhteinen kohde, suunnittelu ja toteutus. Lapsiryhmällä on oma oppimistehtävä ilman aikuista. Ryhmä toimii yhteistoiminnallisesti ja työnjaossa näkyy ryhmän sisäinen kontrolli. Kaikki lapset halutaan toimintaan mukaan ja selvää on, että rakennetaan Oktaedri-planeetta leikkimaailmaa rikastuttamaan. Toiminnassa näkyy ryhmän vuorovaikutuksen muuttuminen ja kehitys. Projektin alussa tällainen yhteistoiminta tarinan kontekstissa ilman aikuista ei olisi ollut mahdollinen. Ilmassa on uuden kehitysprosessin alkua.

Koko projektin ajan lapset osallistuivat juonen kehittelyyn kukin omista lähtökohdistaan: toiminnallisesti, tarinaa kertoen tai verbaalisesti. Villen ja Mikan toiminnan lähempi tarkastelu osoittaa erot varsin selkeästi. Villen toiminnasta näkyi ajattelullinen kehitys: hän kehitteli tarinan juonta ja ideoi leikkimaailmaa verbaalisesti. Mika puolestaan oli poissa useista tarinanlukemistilanteista, mutta narratiivisen oppimisympäristön ansiosta pysyi hyvin tarinan juonessa mukana. Hänen tapansa ratkaista ongelmia oli hyvin toiminnallinen: hän tarttui Villen ja toisten lasten ideoihin vieden niitä käytännön toteuttamisen tasolle. Hän otti itselleen paitsi ryhmänjohtajan roolin ja piti huolta ryhmän itsekontrollista, myös sankarin roolin ja ryhtyi piirtämisen avulla ratkaisemaan oppimistehtäviä.

Kvantitatiivisen analyysin avulla tehty Villen ja Mikan toiminnan lähempi tarkastelu osoittaa kummankin osallistuneen keskusteluun ja juonen sepittelyyn suurella mielenkiinnolla (kuvio 10, sivu 46) ja verrattuna kaikkiin ryhmän lapsiin molemmat pojat käyttivät puheenvuoroja jokaisella lukemiskerralla runsaasti (kuvio 11, sivu 46).

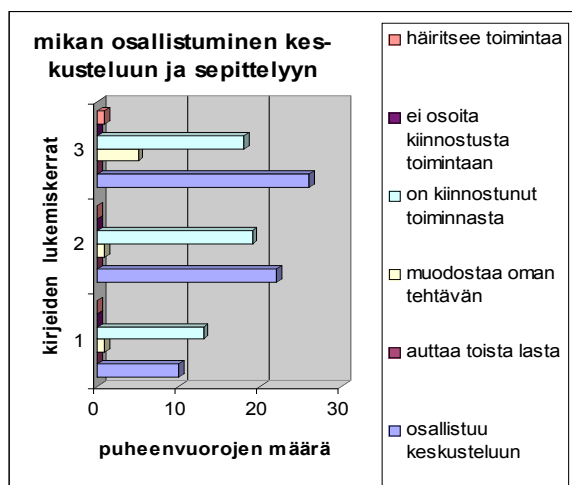

Kuvio 10. Mikan ja Villen osallistuminen keskusteluun ja juonen sepittelyyn

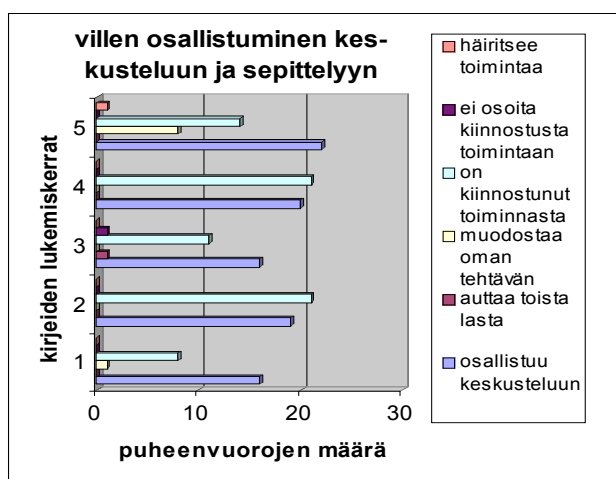

Kuvio 11. Lasten osallistuminen keskusteluun ja juonen sepittelyyn

Huolimatta Mikan poissaoloista (2. ja 3. kirjeiden lukemiskerta) oli hänen kiinnostuksensa toimintaa kohtaan lisääntynyt ja viimeisellä lukemiskerralla hän oli ollut Villeä innokkaammin mukana tarinan tapahtumien pohdinnassa. Lähempi tarkastelu nähdään kuvioista 12 ja 13. Molemmat pojat olivat innokkaita osallistumaan keskusteluun ja juonen sepittelyyn. Toiminnan häirintä oli olematonta, sen sijaan kumpikin muodosti itselleen oppimistehtäviä erityisesti viimeisellä tarinanlukemiskerralla. Kuviot kertovat, kuten Hakkarainen (2002, 194) toteaa: ”Hyvät juonelliset tarinat ja toiminnot sisältävät kulttuurisen mielekkyyden kerroksen, jonka avaamiseen tarvitaan dialogia. Tämä on henkilökohtaisen suhteen rakentamisen sisällöllistä rakennusainesta.”

Kuvio 12. Mikan osallistuminen keskusteluun ja sepittelyyn

Kuvio 13. Villen osallistuminen keskusteluun ja sepittelyyn

Annen toimintaa on hyvä tarkastella lähemmin otantakohtaisesti. Ensimmäisessä otannassa (03.10.01) Dedefiluksen kirje rikastaa kehystarinan juonta liittämällä laajennustarinan mukaan. Dedefiluksen Monikulmio-serkku asui Oktaedri-planeetalla ja muutkin planeetat alkoivat kiinnostaa lapsia. Leikkimaailmaa monipuolistetaan rakentamalla yhdessä planeetat luokkaan. Keskusteluissa Anne tukee lasten ideoita ja tarttuu ideoihin sekä jatkotyöstää niitä lasten kanssa. Vastauskirjeen sisällön Anne kirjoittaa sanatarkasti lasten sanelun mukaan eikä muuta lasten puhetta. Hakkaraisen (emt., 110) mukaan leikkikeskeinen työskentely vaatii opettajalta herkkyyttä ja oivallusta lasten toiminnan logiikan suhteen. On kyettävä suunnittelemaan toimintaa eteen aukenevien mahdollisuuksien mukaan. Perinteinen opetussuunnitelma sisältöalueineen ei mahdollista näin lapsilähtöistä työskentelyä.

Toisessa otannassa (08.10.01) uusi kuvataiteen menetelmä, liisteröinti, innostaa lapsia ryhmä- ja oppimistoimintaan. Lasten ideat saavat pääroolin. Anne nimeää käsitteen ”ympyrä” lasten pyöreäsanaa määrittelemään.

Syysloman (23.10.01) jälkeisessä tilanteessa Annen kysymykset auttavat lapsia refleктоimaan oppimaansa. Keskustelussa lasten kanssa aikuinen rohkaisee ja tukee juonta kehittäviä lasten ideoita. Lapset saavat aikaa kehitellä ideoitaan ja nämä ideat suuntaavat toimintaa eteenpäin. Ryhmässä esimerkiksi valmistetaan tähtiä kattoon ripustettaviksi eri tekniikoilla. Kirjettä lukiessa aikuinen suuntaa lasten huomion juonen kulkuun äänenpainotuksin. Tuloksena on, että lapset pyytävät saada kuulla lisää Oktaedrin asukkaista.

Seuraavassa otannassa Dedefiluksen kirje (30.10.01) Monikulmio-serkusta luetaan ja piirretään asukaspiirrokset. Ohjatessaan lasten ongelmanratkaisua Anne käyttää mielikuvitusta ruokkivia kysymyksiä ja epäsuoraa ohjausta. Hän hyväksyy kaikki lasten vastaukset sellaisenaan. Dialogissa lasten kanssa Anne käyttää vahvistavia toistoja lasten sanomisiin. Hän antaa sanoja lasten toiminnalle. Oppiminen muuttuu siten näkyväksi ja lapset voivat arvioida toimintaansa ja oppimaansa. Anne toistaa geometristen muotojen käsitteitä puheessaan. Lasten tuotokset ovat hänelle arviointiväline lasten oppimasta. Kaikki toiminnassa esiin tulleet geometriset muodot löytyvät piirroksista ilman perinteistä selittävää opettamista. Voidaan puhua kokeilevasta, tutkivasta piirtämisestä. Tuotokset viitoittavat tulevaa prosessia, toiminnan kulkua.

Ilmaisuharjoituksessa (07.11.01) Anne hyväksyy lapsen muutosehdotuksen ja organisoi ryhmän vuorovaikutustilanteen uudella tavalla. Lasten ilmaisua rohkaistakseen Anne sepittää oman tarinan, jossa hän luo yhdyssiteen laajennustarinan ja kehystarinan välille. Sepittäessään hän käyttää

herkullisia yksityiskohtia ja avoimiksi jääviä kysymyksiä: ”Olikohan Dedefilus ensimmäinen asukas Salaisessa maassa? Miten tai millä Dedefilus lensi Salaiseen maahan?”

Sadusta piirtämistilanteessa (12.11.01) Anne käyttää jälleen rikastuttavia kysymyksiä ja vahvistaa toistoilla sadun avainkohtia. Lasten muistiin palautuu yksityiskohtia sadusta. Hän laskee kulmien määriä yhdessä lasten kanssa heidän piirroksistaan ja toistaa geometristen muotojen käsitteitä dialogissaan lasten kanssa. Näin se, mitä lapsi piirtää tulee näkyväksi koko ryhmälle ja lapselle itselleen.

Anne käsikirjoittaa aikuisten esityksen (13.11.01) lasten esityisleikkejä innoittamaan. Esityksessä otetaan käyttöön luokan koko leikkimaailma. Anne antaa tilaa ja aikaa lasten kehittelylle. Hän luottaa lasten itsenäiseen ongelmanratkaisuun ja vetäytyy taka-alalle. Esityksen aikana oikea-aikaiset väliintulot säilyttävät toiminnan jäntevyyden. Kun leikki vaikuttaa katkeavan ja loppuvan, aikuiset taputtavat ja kiittävät esityksestä oikeaan aikaan. Lasten kiistellessä Mustan kissan rooliasusta Anne ratkaisee ristiriitatilanteen juonta kehittäväällä tavalla: ”Mustalla kissalla voisi olla serkku.” Esiitys on leikin tietoista mallittamista. Lindqvistin (1998, 80–82) mukaan toimiessaan roolissa aikuinen vetää lapset mukaan kuvitteelliseen maailmaan ja toimii välittäjänä yhteisen leikin syntymiselle. Aikuinen tietoisesti ohjaa leikin kulkua huomioiden samalla lasten ideoita. Hän pyrkii luomaan lähikehityksen vyöhykkeitä esittämällä kysymyksiä, keskustelemalla lasten kanssa, muuttamalla leikin suuntaa ja tuomalla mielekkyyttä leikkeihin.

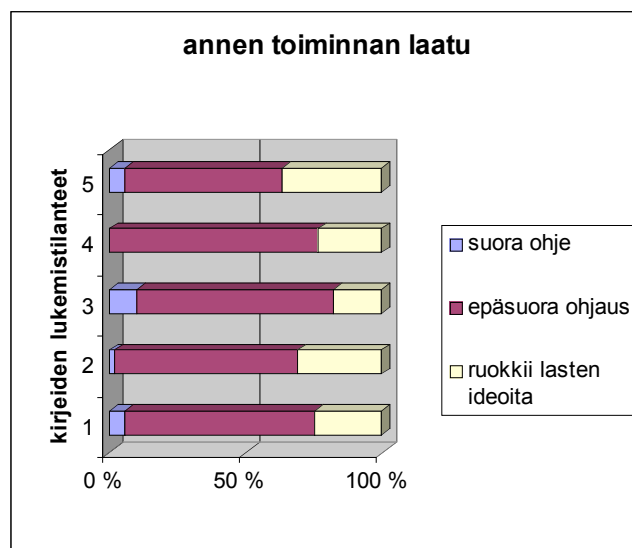
Katastrofikirjeen (22.11.01) yhteydessä Anne tuo todellisuuskontekstin lasten tietoisuuteen. Myrsky oli koettu niin Oktaedrilla kuin Katajamäelläkin. Näin Annen kysymykset vievät lapset uuteen pohdintaan. Ongelmanratkaisutilanteessa Anne ja lapset toimivat tasavertaisina. Hän on yksi ryhmän jäsen, ei sanele toiminnan kulkua. Lapset ottavat toiminnan pääroolin sankareina ja vievät juonta ja toimintaa eteenpäin.

Rautalankaleikki (22.11.01) alkaa Annen aloitteesta. Kirsi kiinnostuu opettajan toiminnasta ja alkaa leikkiä pienoismalleilla opettajan kanssa. Leikin juoneen Anne yhdistää aiemmat teemat. Toiset lapset seuraavat tilannetta ja tekevät interventioita leikkiin. Minnan ja Vilman liittyessä leikkitalanteeseen Anne vetäytyy toiminnasta ja lapset jatkavat leikkiä ryhmänä. Sarjan (2000, 43) mielestä oppimistehtävän tulee olla riittävän haastava, jotta koko ryhmä sitoutuu dialogiin ja oppimiseen. Haastava tehtävä synnyttää sisällöllisiä ristiriitoja jäsenten välille, jolloin ratkaisut eivät johda kaikkia ryhmän jäseniä tyydyttäviin ratkaisuihin. Ratkaistakseen tehtävän kaikki ryhmän jäsenet yrittä-

vät yhdessä kehittää suunnittelemalla ja omaa työskentelyään itsenäisesti ohjaten ymmärrystään oppimisen kohteena olevasta sisältökokonaisuudesta. Tavoitteiden tiedostamisen kautta ryhmä voi sitoutua oppimisympäristöönsä muuttaen sitä.

Rakennusohjeita tarkennetaan (27.11.01) uudessa kirjeessä Dedefilukselle ja mukaan liitetään rakennusohjepiirrokset. Annen rooli ryhmän toiminnassa on muuttunut. Vastuu toiminnasta on siirtynyt yhä enemmän lapsille. Lapset saavat tilaa ja aikaa toteuttaa ideoitaan. Anne herkistyy lasten toiminnalle, havainnoi ja dokumentoi lasten työskentelyä.

Oktaedrin rakentamisessa (28.11.01) Annea ei enää juuri tarvita lasten työskentelyssä. Hän on toimittanut lapsille heidän luettelemansa rakennustarvikkeet ja vetäytyy taustalle seuraamaan tilannetta. Projekti aloitettiin Dedden tornin rakentamisesta, jossa Anne oli mukana ja nyt on ilmassa uuden kehitysprosessin alkua.

Kuvio 14. Annen toiminnan laatu

Tutkimustulosten kvantitatiivisen analysoinnin pohjalta tehdyt pylväsdiagrammit kertovat saman asian. Anne on projektin aikana panostanut vuorovaikutuksen laadun muuttamiseen siten, että lapset ovat rakentaneet henkilökohtaisen merkityksen ja mielekkyyden opittavaan asiaan. Annen toiminnan tarkasteluun on valittu samat tapahtumakerrat kuin lasten orientaation tarkasteluunkin. Kuvio 14 osoittaa, että Anne on käyttänyt epäsuoran ohjauksen mahdollisuuksia erittäin runsaasti, suoran ohjauksen määrä on minimaalinen. Lapsilta tulleiden ideoiden ”ruokkiminen” ja toiminnan rikastaminen niiden kautta on sekin runsasta.

Vanhemmille tehtiin kysely projektin loputtua siitä, miten avaruus, geometriset muodot ja Oktaedri-planeetan tapahtumat olivat näkyneet kotona. Dedefiluksen roolin onnistumisesta ja tarinasisällön merkityksellisyydestä lapsille voidaan pitää Mikan äidin kertomaa palautekyselyssä:

”... Esimerkiksi meillä sattui niin kun vaihdoimme huoneita lasten kesken ja siirtelimme tavaroita niin Mi-
ka tuumasi että, jos olisimme Salaisen maan asukkaita meidän pitäisi olla kulmikkaita jotta mahtuisimme
ovista. Pallot ja ympyrät eivät mahtuis eikä oikein kolmiotkaan...”

Hän kertoo, että Mikalla oli ollut vaihe, jolloin jokainen esine piti mainita ulkomuodon perusteella, esim. neliömatto. Avaruuden olemassa olo oli sekin ollut Mikalle uutta ja

”... mietitytti mm. maapallon pyöreys (ja että miksi ei voisi olla kolmio jne.)...”

Tämä pieni yksityiskohta sulkuihin kirjoitettuna oli sekin tärkeä havainto, koska se vahvisti muoto-
jen vastakohtaisuuden tärkeyttä: maapallo ja muut tunnetut planeetat ovat pyöreitä. Lapset konk-
reettisesti rakensivat pyöreät planeetat Dedefiluksen ohjeiden mukaan luokkaan. Oktaedri sanana
ja muotona oli lapsille täysin vieras, mutta projektin myötä oktaedri-muoto konkretisoitui kulmik-
kaaksi. Oma merkityksensä muodon konkretisoitumiseen oli rakentamiskuvilla, joista lapset tekivät
pienoismalleja.

7 TULOSTEN TARKASTELU

Lasten osallisuus projektissa, aloitteisuus juonen kehittämissä, toiminnan pitkäkestoisuus ja intensiivisyys ilmaisivat projektin olleen lapsille mielekäs ja merkityksellinen. Ryhmän yhteistoiminnan edetessä lapset muodostivat projektiin henkilökohtaisen merkityssuhteen. Ongelmanratkaisu, avaruus ja geometriset muodot yhdistyivät narratiiviseen oppimisympäristöön lapsille mielekkäällä ja merkityksellisellä tavalla. Ryhmän vuorovaikutuksen laadun kehittyminen muodostui tärkeimmäksi ilmiöksi tutkimuksen aikana. Alun perin luulimme tärkeintä tutkimuksen kannalta olevan sen, miten lapset omaksuisivat ongelmanratkaisuun liittyvät asiasisällöt narratiivisessa oppimisympäristössä. Tämä osoittautui liian suppeaksi näkökulmaksi esiopetuksen mahdollisuuksia arvioitaessa ja pyritäessä oikeasti kehittävään esiopetukseen tavoitteet olivat haastavampia.

Ryhmän toiminta oli aluksi opettajakeskeistä. Keskustelua käytiin opettajan kautta. Lapset eivät vielä kehitelleet yhdessä ideoita ja arvioineet niitä. Projektin edetessä lasten oppiminen muuttui yhteistoiminnallisemmaksi. Vuorovaikutuksen vastavuoroisuus laajeni juonen yhteiskehittämissä ja toiminnan suunnittelussa. Merkittävää oli Kirsin ehdotus: ”Mitä jos kaikki jatkais?” (07.11.01). Kirsin kehotuksesta kaikki alkoivat kehitellä lisää toisten keksimiin tarinoihin. Myös rautalankaleikki (22.11.01) kokosi kaikkien ideat yhteiseen leikin kehittelyyn. Opettajan aloitteesta syntynyt leikki muuttui lasten yhteiseksi omaehtoiseksi leikkitoiminnaksi. Lasten työnjako sujui projektin lopussa ilman aikuisen ohjausta. Projektin edetessä opettaja pystyi siirtämään vastuuta toiminnasta yhä enemmän lapsille ja vetäytymään useammin taka-alalle.

Toiminnan mielekkyydestä ja merkityksellisyydestä kertoi lasten motivoituminen. Lapset alkoivat kontrolloida toisten toimintaa juonen kontekstissa pysymiseksi. Kun ratkottiin Oktaedrin katastrofi-

kysymyksiä, ohjattiin toisia pysymään asiassa asukkaiden auttamiseksi. Motivaatio oli nähtävissä niin ryhmän sisäisenä kuin yksilöllisesti sisäistettynä toiminnan motivaationa. Voidaan todeta, että tarinapohjainen oppiminen loi lapsille mielekkään tavan oppia. Toiminta oli intensiivistä ja lapset vahvasti motivoituneita toimimaan tarinan kontekstissa. Tarinan juoni sisälsi lapsia kiinnostavan jännitteen, joka kiehtoi mielikuvitusta. Lapset halusivat ratkaista tehtäviä kehittääkseen toiminnan juonta eteenpäin.

Oppimistehtäviä ratkaistessaan lapset ottivat narratiivisen oppimismallin mukaisen sankarin roolin. Piirtäessään lapset käyttivät leikin kieltä: ”Tää piirtää tähän...”. Käytännön oppimistoiminnassa välittyi selvästi, kuinka lapset todella elivät ongelmanratkaisun läpi. He olivat ongelman sisällä, ei sen ulkopuolella. Lasten ongelmanratkaisu oli vahvasti kokemuksellista ja vapaasti kokeilevaa. Heillä oli vahva emotionaalinen suhde toimintaan.

Todellisuuden ja kuvitteellisuuden yhdistyminen mahdollisti liikkumisen leikkiin ja leikistä pois. Liittäessään syksyiset todelliset myrskykokemukset tarinan katastrofiin opettajan rooli toiminnassa vastasi narratiivisen oppimisen mallia. Opettajan tekemät toiminnan rikastamiset ja avoimet kysymykset kuljettivat projektia eteenpäin. Opettaja ja lapset muodostivat narratiivisen oppimisyhteisön yhdessä tasavertaisesti teemaa työstäen. Lasten osallisuuden ja aloitteisuuden lisääntyessä opettaja vähensi omaa osuuttaan. Hän antoi yhä enemmän vastuuta lapsille omasta oppimistoiminnastaan. Hakkarainen & Lonka & Lipponen (2001) pohtivat metakognitiivisen työnjaon merkitystä oppimistoiminnassa. Ellei opettaja anna lapsille vastuuta oppimistoiminnasta, jäävät metakognitiiviset taidot kehittymättä. Vastuun antaminen lapsille tapahtui kuin itsestään narratiivisen oppimistoiminnan seurauksena. Anne ei suunnitellut opetustoimintaansa etukäteen narratiivisen oppimismallin mukaisesti. Yhteinen toiminta lasten kanssa mahdollisti oppimistoiminnan edistymisen luonnostaan omatoimiseksi.

Narratiivisen oppimisympäristön toimintamalli purki aikuisen auktoriteettiaseman. Kun aikuinen toimi juonen tasolla, syntyi mahdollisuus yhteiseen oppimistoimintaan narratiivisena oppimisyhteisönä. Tätä tutkimustulosta tukevat aiemmat viidennen dimension kokeilut, joissa velho johdatti lasten ongelmanratkaisua tietokoneympäristössä. Tarinamuotoisessa viidennen dimension kokeilussa (Rajaniemi & Tammesvirta, 2001) lapset tarvitsivat vähemmän aikuisen tukea ja apua ongelmanratkaisussaan. Voidaan päätellä, että narratiivinen oppimisympäristö tarjoaa ryhmän vuorovaikutuksen kehittymismahdollisuuden. Lapsilla oli mahdollisuus olla oikeasti aktiivisia toimijoita oppimisprosessissaan. Kiehtova juoni sai lapset toimimaan yhdessä.

Ryhmän ja lasten tavoitteet toteutuivat. Lapset rohkaistuivat kaikessa itseilmaisussa. He esiintyivät rohkeasti koulun tilaisuuksissa. Projektin jälkeen lapset pitivät vuorollaan aamukokoontumisia ja esittivät kysymyksiä sekä tekivät tehtäviä toisilleen. Joskus aamukokoontumista pitävä lapsi oli pukeutunut Salaisen maan asukkaaksi. Aiemmin toisia dominoivat lapset kehittyivät työnjaossa ja suunnittelussa toisten kanssa. Keskustelujen vaatimat vuorovaikutustaidot kehittyivät. Kaikki osallistuivat keskusteluihin ja olivat aloitteisia. Omaa puheenvuoroa jaksettiin odottaa kauemmin ja keskeytykset vähenivät. Ryhmän me-hengen saattoi aistia luokan tunnelmasta. Hienoa oli havaita lasten antavan positiivista palautetta ja kannustusta toisilleen. Yksilölliset oppimispolut kertoivat merkkejä seurailijasta toimijaksi - kehityspoluista. Aiemmin passiivisemmat, aremmat lapset ottivat aktiiviset toimijan roolit.

Kaiken kaikkiaan mielestämme tutkimustuloksemme kytkeytyy teoriaosuudessa kuvailtuun Hakkaraisen (2002) narratiivisen oppimisen ajatuksiin. Narratiivisen oppimisympäristön keskeiset ajatukset todentuivat tutkimusprosessissamme. Gunilla Lindqvistin leikin esteettinen malli ja leikkimaailma antoivat vahvuutta ajatuksillemme erityisesti tutkimuksen suunnitteluvaiheessa. Leikkimaailman työstäminen luokkaan tuntui luontevalta tavalta käynnistää toiminta sekä myöhemmin yhdistää se narratiiviseen oppimiseen. Vygotskyn lähikehityksen vyöhykkeen teoria auttoi leikkitilanteiden analysoinnissa videonauhalla. Erityisesti Annen ja Kirsin rautalankaleikissä (07.11.01) näkyi selvästi ajatus lähikehityksen vyöhykkeellä toimimisesta leikkitilanteessa.

8 POHDINTA

Tutkimusaiheena narratiivinen oppiminen on ajankohtainen ja liittyy tiiviisti yleiseen keskusteluun esiopetuksesta sekä koulunaloitusiän alentamisesta. Olemme kokeneet aiheen mielenkiintoiseksi mahdollisuudeksi kokeilla uutta ja samalla kehittää ammattitaitoa esiopetustyössä. Mielenkiintoista oli se, miten Hakkaraisen (2002) ajatukset kehittävästä esiopetuksesta ja narratiivisesta oppimisesta vahvistivat ajatuksiamme toiminnan luonteesta. Aiemmin olimme kokeilleet leikkimaailman ja kuvataiteen menetelmien yhdistämistä leikkiin Salaisen maan kontekstissa. Tämä pienimuotoinen kokeilu käynnisti ajatusprosessin, jonka tulos on pro gradu – tutkielmamme. Salaisen maan esiopetusmateriaali (1999) tarjosi hyvät mahdollisuudet työstää monipuolisesti kehystarinaa. Aineistoon oli helppo yhdistää kuvataiteen menetelmiä ja toteuttaa juoneen liittyvä leikkimaailma luokkaan. Opettajan kansio tarjosi lisäideoita toiminnan rikastamiseksi.

Tutkimusaineistomme oli laaja ja siksi työläs analysointiprosesseineen. Aineiston karsinta ja olennaisen poiminta veivät paljon aikaa. Vaikeimmalta osuudelta tuntui raportin kirjoittamisvaihe. ”Punainen lanka” uhkasi hukkoa tutkimusaineiston runsauteen. Empiirisen osion työstäminen oli kohutuullisen suuritöistä, mutta onnistui luontevasti osana omaa työtä. Empiirinen osa tarjosi mielenkiintoisen haasteen kehittää työtään itse tehden, etsien ja kokien. Tutkimustulokset antoivat vahvistusta ajatuksillemme mielekkäästä opetustoiminnasta. Aiemmin kehittämisprojektissamme pojat olivat sanoneet haluavansa oppia ”oikeita asioita” eikä likkojen satujuttuja. Tässä projektissa onnistuimme liittämään kaiken saumattomasti yhteen.

Videoita katsellessa ryhmän vuorovaikutus sekä aikuisen rooli nousivat tärkeimmiksi tutkimuskohteiksi. Aikuisen tapa toimia lapsiryhmässä epäsuoraa ohjausta käyttäen sekä toimintaa rikastuttaen

oli jopa yllätys. Aloittaessamme emme osanneet arvioida aikuisen roolia näin merkittäväksi. Lasten vuorovaikutuksen laadullinen muutos ja oppimistoiminnan edistyminen projektin aikana näkyi selvästi video-otannoissa. Leikin merkitys oppimistoiminnassa tulisi oivaltaa paremmin. Tärkeintä esiopettajan työssä ei olekaan hallita sisältöalueita, vaan olla vuorovaikutuksen arvioija sekä kehittäjä. Ainesisältöisessä opetuksessa aikuiset kokevat helposti riittämättömyyttä, kun pitäisi hallita kaikkien tietosisältöjen opetus. Narratiivinen oppimismalli tarjoaa opettajalle luovuuden ja joustavuuden haasteita. Epävarmuuden asiantuntijana iloa tuotti työn rikkaus ja oikeasti oppivat, tyytyväiset lapset.

Projektimme loppuarviointi lapsiryhmässä jäi vähäiseksi. Arviointia olivat sadutukset sekä vanhempien kyselyt, joita palautettiin kolme kappaletta. Lapsihaastattelut olisivat lisänneet tietoa lasten oppimisprosessista. Videoanalysointi osoitti yksilöllisiä oppimispolkuja tarkkailijasta toimijaksi lapsiryhmässä. Aiemmin sivuun jääneet lapset muuttivat toimintatapaansa aktiivisiksi toimijoiksi. Kaikki lapset olivat innokkaasti toiminnassa mukana. Lapsia ei tarvinnut houkutella mukaan kertaakaan. Mielenkiintoista oli seurata Mikan pohdintaa Salaisen maan olemassaolosta toiminnan edetessä. Aluksi Mika ilmoitti, ettei Salaista maata ole olemassakaan. Toiminnan loppuvaiheessa Mika ei enää kyseenalaistanut Salaisen maan olemassaoloa. Oktaedrin rakentamisessa hän toimi pääarkkitehtina. Toiset lapset ilmoittivat Mikalle jo alussa, että totta kai Salainen maa on olemassa. Salaisen maan tarinaa olisi voinut jatkaa joulutoiminnoissakin. Nyt ne olivat juonen ulkopuolisia toimintoja.

Jatkossa voisi olla vielä herkempi lasten ideoille ja kysymyksille. Niitä voisi hyödyntää enemmänkin toiminnan eteenpäin viemiseksi. Tutkimuksen aikana toiminnassa oli kiireen tuntua. Kokeilutoiminta aiheutti epävarmuutta oikeasta tavasta toimia. Dokumentoinnin aikataulu oli sovittu kahdeksi kuukaudeksi. Jatkotutkimuksessa isommassa päivähoitoyksikössä olisi mielenkiintoista pohtia työnjaon ilmiöitä narratiivisessa oppimismallissa. Haastaako tarina itsessään koko työyhteisön toimintaa toteuttamaan? Kuuden lapsen esiopetusryhmässä työyhteisön kokemuksia ei arvioitu. Voisi myös tutkia, mitä muutoksia tällainen työtapo aiheuttaa työtiimissä. Muuttuuko jokin oleellisesti? Paraneeko aikuisten välinen yhteistyö ja saadaanko vanhemmatkin luontevasti mukaan projektiin? Tutkimuksemme perusteella olemme valmiit uskomaan näihin muutoksiin. Vaikka Katajamäen esikoulussa vanhempia ei päivittäin tavannutkaan, tuntuivat he olevan mielenkiinnolla mukana projektissa. Osaltaan osallisuutta tukivat kodeissa kiertävät videonauhat sekä Kisu Pikkukuu reissukirjoi-

Oman työn näkökulmasta narratiivinen oppiminen siirtymävaiheen toimintajärjestelmänä tuntui oikealta. Lapsiryhmän vuorovaikutuksessa tapahtunut laadullinen muutos opettajakeskeisyydestä yhteistoiminnallisuuteen projektin aikana oli askel kohti lasten omaehtoista oppimistoimintaa. Aikuisen auktoriteetti väistyi ja lapset olivat oman oppimisensa subjekteja. Ryhmätoiminnan emotionaalinen perusta yhdistettynä narratiivisuuteen loi vahvan motivoitumisen ja mielekkyyden tunteen toiminnassa olevalle oppimisyhteisölle. Kyse ei ollut vain lapsista vaan myös aikuisen motivaatiosta, sitoutumisesta ja mielekkyyden muodostumisesta. Toiminnan rikastuttamiset, oikea-aikaiset väliintulot, juonen kehittäminen lasten kanssa, oppimiskeskustelujen organisointi haastoivat aikuisen uudenlaisen opettajuuden etsimiseen. Yhä haastavammiksi muuttuvissa lapsiryhmissä narratiivisella oppimistoiminnalla opettajan oli mahdollista löytää todellinen työn ilo, luovuus ja työn merkitys uudelleen.

Perinteisessä oppimistoiminnassa lapsen oma motiivi on helposti hukassa. Oppimistoiminta on suorittamiskeskeistä ja opettajan asettamat tehtävät koetaan ulkokohtaisina. Narratiivisessa oppimismallissa lapsi on vastuussa omasta oppimisestaan ja yhteinen ongelmanratkaisu tuottaa laaja-alaisia oppimisvalmiuksia. Narratiivinen oppiminen mahdollistaa lapsen oman luovan kokeilutoiminnan yhdessä aikuisten ja toisten lasten kanssa. Koko projektimme ajan lasten yhteiskehittelyryhmässä sekä yksittäisten lasten aloitteisuus ja osallisuus kehittyivät. Yhteisen ongelmanratkaisun kehittyessä aikuinen jättäytyi taustalle ja antoi lasten ajatuksille tilaa. Lapset saivat mahdollisuuksia kehittää itsenäisesti oppimaan oppimisen taitojaan. Päiväkodeissa toteutetaan monenlaisia projekteja, mutta ei tutkita ja arvioida, mitä lapsiryhmässä tapahtuu toiminnan aikana. Vasta projektin tarkempi analysointi auttoi havaitsemaan ryhmässä tapahtuneen vuorovaikutuksen muutoksen. Videonauhat paljastivat uutta lasten kehityksestä ja osallistumisesta ryhmän toimintaan. Opettajan arvio lapsen toiminnasta saattaa muuttua paljonkin. Videointia voisi käyttää enemmän arviointin menetelmänä päiväkodin arjessa.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. Vastapaino. Gummerus. Jyväskylä.
- Burger, D. 1994. Sphereland. A continuing speculation on an expanding universe. Rheinbolt, C. (trans.) Harper Perennial.
- Cohen, L. & Manion, L. 1994. Research methods in education. Routledge. London.
- Egan, K. 1986. Teaching as story telling. An alternative approach to teaching and curriculum in the elementary school. Chicago: The University of Chicago Press.
- El'koninova, L.I. 2001. The object orientation of children's play in the context of understanding imaginary space-time in play and in stories. Journal of Russian and East European Psychology. Vol. 39, no.2, March - April 2001, 30–51.
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000. Opetushallitus 2000. Yliopistopaino. Helsinki.
- Grönfors, M. 1982. Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät. WSOY. Juva.
- Grönfors, M. 1985. Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät. WSOY. Juva.
- Hakkarainen, K & Lonka, K & Lipponen, L. 2001. Älykkään toiminnan rajat ja niiden ylittäminen. Porvoo. WS Bookwell Oy.
- Hakkarainen, P. 2002. Kehittävä esiopetus ja oppiminen. PS-kustannus. Juva.
- Hakkarainen, P. & Veresov, N. 1998. Leikki, mielekkyys ja lapsen kehitys. Kasvatus 29 (5), 452–462.
- Huovi, H. 1999. Salainen maa. Sadut. WSOY. Porvoo.
- Jacobs, H. R. 1970. Mathematics. A human endeavour. A book for those who think they don't like the subject. W. H. Freeman and Company.
- Kurola, O. 1985. Kuka kukin on matematiikan historiassa? Matemaatikkojen elämäkertoja. Mathematics University of Oulu. No 2/85, May.
- Lindqvist, G. 1995. The aesthetics of play. Stockholm: Uppsala University.
- Lindqvist, G. 1998. Leikin mahdollisuudet. Luovaa leikkipedagogiikkaa päiväkotiin ja

- kouluun. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitoksen julkaisuja.
- Lindqvist, G. 2000. Drama som lek – lekens estetik. Teoksessa Helander, K. (red.) Barn, teater, drama. JINAB: Stockholms Universitet, 25–39.
- Löytöretki. 1988. Lukujen taikaa. Weilin + Göös.
- Niikko, A. 1996. Opettajista opettaja-tutkijoiksi. From Teachers into Teacher-Researchers. Jyväskylän ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja 13.
- Rajaniemi, A & Tammesvirta, M. 2001. Mielekästä esiopetusta etsimässä. Esiopetusta viidennessä dimensiossa. Oulun yliopisto. Kajaanin opettajankoulutusyksikkö. Pro gradu – tutkielma.
- Salaisen maan esiopetusmateriaali. 1999.
- Sarja, A. 2000. Dialogioppiminen pienryhmässä. Opettajaksi opiskelevien harjoitteluprosessi terveydenhuollon opettajankoulutuksessa. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä and ER-paino Ky. Lievestuore.
- Suojanen, U. 1992. Toimintatutkimus koulutuksen ja ammatillisen kehittymisen välineenä. Loimaan Kirjapaino Oy.
- Töttö, P. 1997. Pirullista positivismia. Kysymyksiä laadulliselle tutkimukselle. Yliopistopaino. Jyväskylä.
- Vygotsky, L.S. 1976. Play and its role in the mental development of the child. Teoksessa Bruner, J., Jolly, A. & Sylva, K. (ed.) Play: its role in development and evolution. New York : Basic Books, 537-554. (Alkuperäinen 1933.)
- Vygotsky, L. S. 1978. Interaction between learning and development. Teoksessa Cole, M., John-Steiner, V., Schribner, S. & Souberman, E. (ed.) L. S. Vygotsky. Mind in society. Cambridge, Mass.: Harvard University Press. 79–91. (Alkuperäinen 1935.)
- Vygotsky, L. S. 1982. Ajattelu ja kieli. Helkama, K. & Koski-Jännes, A. (suom.) Weilin & Göös. Espoo. (Alkuperäinen 1931.)

Julkaisemattomat lähteet:

- Hakkarainen, P. 2002. Narrative learning in the fifth dimension. University of Oulu. Kajaani Department of Teacher Education.
- Hakkarainen, P. & Veresov, N. 2001. Narrative learning – a Challenge for Growth? University of Oulu, Kajaani Department of Teacher Education.

LIITE 1. Prosessin kulku Katajamäellä

21.8.

Aloitimme Salaisen maan satukirjan lukemisen. Tutustuimme Kisu Pikkukuuhun sekä Lentävään Talonmieheen. Lapset saivat heti käyttöönsä keppinuket leikkejä varten. Kiinnitimme satuhahmoista kuvat luokan oveen. Opettajan kansioista löytyi paljon vihjeitä satujen käsittelyyn. Tarkoituksena oli alusta alkaen käsitellä satuja mahdollisimman monipuolisesti kaikki aistit huomioon ottaen. Teimme jo ensimmäisellä kerralla roolileikkiharjoituksia. Lapset vielä ujostelivat toisiaan. Salaisen maan – tehtäväkirjat otettiin käyttöön. Satuhahmojen nimilappuja tutkittiin ja tavutettiin taputtamalla. Anne toi pienen villasta huovutetun kissan ryhmän lemmikiksi. Lapset äänestivät kissalle nimeksi Kisu Pikkukuu. Kissalle ommeltiin punainen hame, kuten Kisu Pikkukuullakin on. Joka perjantai Kisu Pikkukuu arvottiin lähtemään jonkun lapsen kotiin viikonloppuvieraaksi. Mukana seurasi pieni muistikirja, johon matkaseikkailut kotona kirjattiin. Joka maanantaiaamu luettiin Kisun seikkailuja aamukokoontumisella. Näin osa Salaisen maan – projektia siirtyi koteihin lasten mukana. Vanhemmat kirjasivat pitkiä tarinoita muistikirjaan ja olivat siten mukana toiminnassa.

28.8.

Opeteltiin Kisu Pikkukuu pakkaa – laululeikki. Tehtiin opettajan kansioista draamaharjoitus Kisu Pikkukuun matkasta. Lapset rakensivat tuoleista ja pöydistä Kisun reittiä luokkaan. Sadun kuuntelun ja draamaharjoitusten yhdistäminen tuntui toimivalta. Lapset olivat aktiivisesti harjoituksessa mukana. Uutena satuna luettiin Kuningas Aadolf-ponista ja tehtiin tehtäväkirjasta satuun liittyvät tehtävät.

31.8 – 11.9.

Opeteltiin Kuningasjumbaa – laululeikki. Tehtiin riimitys- ja improvisaatioharjoituksia opettajan kansioista. Tutustuttiin muihin Salaisen maan asukkaisiin. Kiinnitettiin kaikkien satuhahmojen kuvat luokan oveen. Tutkittiin aamukokoontumisilla satuhahmojen nimilappuja. Vertailtiin ja etsittiin samanlaisia. Kirjaimia ja äänteitä kuunneltiin ja yhdisteltiin. Salaisen maan aineisto oli vakiinnuttanut asemansa esikoulun toiminnassa ja se tarjosi monipuolisia mahdollisuuksia opetukselle. Lapset ottivat satuhahmot hyvin vastaan. Eniten keskustelua ja pohdintaa herätti Kisu Pikkukuu, joka tuntui olevan lasten suosikki.

17.9.

Ville esitteli muille lapsille teatterileikkiä keppinukeilla. Lapset innostuivat leikkimään yhdessä ja esittivät hetken toisilleen. Valmistettiin huopakankaasta Salaisen maan kuuntelulasit. Lasit silmillään lapset siirtyivät Salaisen maan satumaailmaan. Satuja alettiin lukea kerran viikossa ruoan

jälkeisellä lepoetkellä. Harjoitukset ja improvisaatiot tehtiin muina päivinä samalla viikolla. Näin satua työstettiin koko viikko.

18.9–24.9.

Lepoetkellä tehtiin mielikuvaharjoituksia ja liikunnassa mielikuvarentoutuksia Salaisen maan opettajan kansioista. Lapset eläytyivät kuulemaansa rentoutuen omilla patjoillaan.

Valmistettiin kirjeitä ystäville ja otettiin luokassa postilaatikko käyttöön.

25.9.

Luettiin satu taikuri Dedefiluksesta ja kiinnitettiin Dedden kuva luokan oveen. Lapset kuuntelivat satua keskittyneinä lasit silmillään. Tehtäväkirjasta tehtiin Dedden satuun liittyvät tehtävät. Lasten keskittymiskyky näytti kehittyneen. Tuntui, että satujen monipuolinen työstäminen oli lisännyt kiinnostusta sadun tapahtumien uusia käännteitä kohtaan.

26.9.

Muisteltiin kirjeiden tekoa ystäville. Lapsista muutama tiesi, että tietokoneellakin voi lähettää sähköpostia ystäville. Yhdessä kodissa oli tietokone ja sähköpostiosoite jollakin sisaruksista. Lähdettiin opettajienhuoneeseen avaamaan esikoululle oma sähköpostiosoite. Pohdittiin kenelle voitaisiin lähettää sähköpostia? Lapset innostuivat heti Annen ehdotuksesta lähettää postia Salaiseen maahan. ”Kenelle siellä?” Anne kysyi. ”Kisu Pikkukuulle” vastasivat lapset. ”Osaako Kisu lukea”, kysyi Anne. ”Ei osaa”, päättelivät lapset. ”Lähetetään Dedefilukselle, kun se osaa lukea”, lapset sanoivat. ”Deddehän voisi sitten lukea Kisu Pikkukuulle.” Lapsilla oli paljon kysymyksiä Dedefilukselle Salaisen maan muista asukkaista. He olivat innoissaan ja samalla ihmeissään uudesta mahdollisuudesta. ”Tuleekohan meille sieltä postia”, lapset jäivät miettimään. Mika esitti kritiikkiä, ettei voi tulla, koska Salasta maata ei ole olemassa. Muut lapset eivät tarttuneet väitteeseen. Kirsi ehdotti: ”Tullaan huomenna katsomaan.” Luokassa soitettiin leikkiaikaan Salaisen maan lauluja. Lapset lauloivat laulujen mukana. Uusi sähköpostiosoite sekä salasana kirjoitettiin reissuvihkoihin kotiin vietäväksi.

28.9.

Videokamera saatiin luokkaan dokumentointia varten. Kamera ei häirinnyt mitenkään luokan normaalia toimintaa. Aloitettiin Dedefiluksen tornin rakentaminen. Mika toi jo kotoaan maitotölkkejä. Ensin piirrettiin suunnitelmapiirroksia. Myös lasten kertomusta Salaisen maan vaiheista äänitettiin pienellä nauhurilla. Lapset muistelivat miten Kisu Pikkukuu oli lähtenyt kodistaan.

1.10.

Salaisesta maasta oli tullut postia suoraan Dedefilukselta. Kirjeenvaihto saattoi siis alkaa. Kalle ihmetteli, mistä viesti oikein on tullut. Oliko maanantaiaamun väsymys syynä lasten vaimeuteen vastausta mietittäessä. Myös opettajanhuone saattoi hieman jännittää lapsia. Luokassa tornin rakennus eteni kovaa vauhtia. Maitotölkit aivan loppuivat kesken. Leikeissä näkyi jo kiikarointia ja pahvirullia käytettiin kaukoputkina. Hirvenmetsästys-leikki oli kuitenkin suosituinta.

2.10.

Lapset suunnittelivat tornista tulevan korkeampi kuin aikuiset. Kaikki osallistuivat tornin rakentamiseen. Ville pohti aukeavan katon toteutusta. ”Katto täytyisi valmistaa puusta”, hän mietti.

3.10.

Ryhmä aloittaa aamupiiriään:

Anne: Onkos meillä nyt ympyränmuotoinen aamupiiri?

Aamupiirissä Anne kertoi, että on saatu jotain ja pyysi Villeä menemään luokan postilaatikoille.

Mika: Sähköpostia!! Sähköpostia ollaan saatu!

Anne: Kerropas Pyry vähän nyt kavereille että mitä tapahtu eilen?

Ville: Tota...

Kirsi : Mää tiedän.

Mika: Me saatiin sähköpostia!

Anne: Nii-i.

Mika: Salaisesta maasta.

Luettiin Dedefilukselta saapunut kirje Oktaedri-planeetalla asuvasta Monikulmio-nimisestä Dedden serkusta. Aloitettiin avaruustutkimukset. Kirjastoautosta lainattiin iso kasa avaruuskirjoja omaehtoisesti tutkittaviksi. Yhdessä tutkittiin aurinkokuntaa kirjoista ja tehtiin suunnitelmamaalaukset eri planeetoista. Dedefilus oli kirjeessään antanut vinkin, kuinka aurinkokunta voitaisiin rakentaa luokahuoneeseen. Lapset innostuivat heti ajatuksesta. Dedden viesti on lähes luettu.

Ville: Tähtiähän voi tehdä.

Anne: Nii.

Mika: Ne valkoset...(sokeltaa). Ne voi laittaa kattoon.

Ville : Niin maalataan se mustaksi.

Mika : Maalataan katto mustaks ja tehään siihe valkosia tähtiä.

Ville : Laitetaan valot pois päältä ja ...

Anne (lukee viestin loppua): .. kirjoitelkaa postia tänne Salaiseen maahan. Terveisin Dedde.

Kirsi : Dedde.

Anne: Dedde...

Mika : Seuraavan kerran kun mennään käymään sinne niin pyydetään se käymään täällä..

Keskustellaan Dedden kutsumisesta käymään ja mietitään sitä, mitä luokkaan on jo tehty ja mitä voisi vielä tehdä ennen Dedden kutsumista.

Mika : Ei ku sitte ku on saatu torni valmiiks niin pyydetään sekin tänne.

Vilma : Sitte laitetaan patjat siihe päälle.

Anne: No pitäis varmaan meidän tehdä näitä planeettoja.

Ville : Joo. Laitetaan torni ja tähtiä ja maalataan mustaks katto ja sitte laitetaan siitä roikkuun ja sitte....tähtiin lamppu.

Kukaan lapsista ei maininnut, että eihän Dedefilusta ja Salaista maata ole olemassa.

4.10.

Opeteltiin harpin käyttöä ja leikattiin kartongista planeetat luokan liitutaululle. Planeettojen nimilapput kiinnitettiin näkyville. Työskentely oli vauhdikasta. Planeettojen yksityiskohtiin ei paneuduttu.

Esimerkiksi, minkä värisiä planeetat ovat kirjojen kuvissa. Planeetat tuntuivat kiinnostavan poikia enemmän kuin tyttöjä. Pojat jaksoivat tutkia ja kuunnella avaruuskirjoja pitempään kuin tytöt. Pojat myös kiikaroivat Dedden tornissa enemmän kuin tytöt. Oliko syynä, että lapset mielsivät Dedefiluksen pojaksi tai mieheksi keskusteluissaan?

5.10.

Lapset kertoivat haluavansa rakentaa lisää taloja Salaiseen maahan. Kisu Pikkukuun talo oli suosituin ehdotus. "Se on siis ihan pieni," sanoi Ville ruokapöytäkeskustelussa.

Mika (piirtää Salaisen maan taloa):

Lentävän Dedefiluksen talo!

Kirsi : Lentävän Dedefiluksen?

Anne: Lentävä Dedefilus. Kuulostaa hauskalta. Minne se lentää?

Mika : Taivaaseen tutkii tähtiä.

Anne: Nii-i. Se varmaan näkis vielä paremmin.

Maalattiin Dedden torni valmiiksi ja luettiin lisää planeetoista avaruuskirjasta. Rakentamisen yhdistäminen oppimiseen tuntui toimivan. Lasten kiinnostus tietää enemmän avaruuden ilmiöistä näytti kasvavan rakentamisen myötä. Erityisesti planeetat näyttivät kiinnostavan poikia. Tyttöjen intensiteetti vaikutti lyhyemmältä ja helpommin häiriintyvältä. Lapset alkoivat pohtia avaruutta ja asemaamme aurinkokunnassa. Mika kysyi: "Onko maapallo alaspäin, kun me nukutaan?" Dedden tornia maalatessaan lapset kertoivat tarvitsevansa sinne kaukoputket myös. Anne päätti jatkaa myös sadun lukemista eteenpäin, vaikka avaruustutkimukset ja Dedde tuntuivat olevan lasten mielissä. Tuntui, että Salaisen maan tuntu kehyskertomuksena tulee säilyä, vaikka toiminnan juoni oli laajentunut tarinan ulkopuolelle.

8.10.

Mika ilmoitti jälleen, että Salainen maa ei ole oikea. Vilma ja Kirsi vastasivat, että onhan. Mika näytti epävarmalta ja miettelialtla. Anne sanoi: "Voidaanhan leikkiä, että Salainen maa on totta." Vilma kysyi heti: "Miten?" Hän alkoi piirtää kuvaa asukkaista. Valmistettiin ilmapalloista ja sanomalehtiliisteristä planeetat. Lapset valitsivat, minkä planeetan haluavat valmistaa. Ville on pitkään piirtänyt ja lukenut planeettakirjaa. Hän näyttää Annelle piirustustaan. Tehtävänä oli tutkia sitä planeettaa, jonka aikoo tehdä ilmapallosta, liisteristä ja sanomalehtisuikaleista.

Anne: Minkä sä aiot niistä rakentaa? Ootko sä jo miettinyt?

Ville (tulee Annen luo ja näyttää sormellaan piirustuksestaan): Ton, ton ja ton ja ton ja ton ja ton ja ton ja ton ja ton.

Anne: Yhy. Aika paljon hommaa. Mikäs ekana?

Ville : Aurinko.

Anne: Auringon ekana. Joo-o. Okei. Selvä. Nyt sitte pitää etsiä niitä ilmapalloja ja liisteriä ja sanomalehtiä.

Lapset oivalsivat jo planeettojen kokoeroja sekä sen, että kutakin planeettaa voi valmistaa vain yhden, koska on vain yksi taivaalla. Ennen planeettojen valmistusta leikittiin planeettoja. Leikin

avulla hahmotettiin auringon, kuun ja maan kiertoliikettä sekä pohdittiin näiden vaikutusta vuoden-aikoihin ja vuorokauden aikaan. Lapset suoriutuivat leikistä hyvin. Lapset ottivat Salaisen maan keppinuket majaleikkiin. Tytöt leikkivät asukkailla teatterileikkiä esikoulupäivän päätteeksi.

10.10.

Salaisen maan leikit olivat valloittaneet luokan. Luettiin kirjasta satu Hirviöstä sillalla. Ulinaa – laulua kuunneltiin Kisun korvat päässä. Lapset eläytyivät kuuntelemaan, miltä Hirviön ulina oli Kisu Pikkukuusta yöllä kuulostanut. Laulun kuunteleminen elävöitti juonen kannalta merkittävää satua. Lapset olivat mukana keskittyneinä ja hieman jännittyneinä.

Sadun loputtua Inka ehdotti: ”Leikitäänkö Salaista maata?” Anne alkoi kehitellä lasten kanssa dramatisointia sadun tapahtumista. Hirviölle rakennettiin siltä tuoleista. Kisu Pikkukuu nukkui luokan toisella puolella. Valot sammutettiin ja Ulinaa – laulu laitettiin kuulumaan. Anne avustamina lapset toistivat sadun tapahtumat sekä vuoropuhelun Hirviön ja Kisun välillä. Ensimmäisen kerran jälkeen lapset toistivat dramatisoinnin eri rooleissa ilman opettajaa. Toiminta videoitiin. Myöhemminkin lapset toivoivat Hirviö-leikkiä yhdessä tehtäväksi opettajan kanssa. Samana päivänä myös salivuorolla jumpattiin Salaisen maan tapahtumissa. Avaruuskirjaa luettiin ja tehtäväkirjoista tehtiin satuun liittyvät tehtävät. Tytöt päättivät taas esikoulupäivän Salaisen maan keppinukke-esityksillään.

11.–12.10.

Planeettatyöt maalattiin ja niiden pinnalle liimattiin erivärisiä hileitä avaruuspölyksi. Lepohetkellä katselimme koululaisille tarkoitetun planeettoja esittelevän videon. Etenkin pojat seurasivat koko 20 minuuttia hievahtamatta paikoillaan. Syysloma alkoi.

22.10.

Loman jälkeen palautettiin mieliin Salainen maa-projekti leikin avulla. Pieni kuminen maapallo heitettiin lapselta toiselle ja vuoron tultua sai kertoa kenestä asukkaasta pidät ja perustella valintansa. Kisu Pikkukuu ja Aadolf Poni olivat lasten suosikkeja. Kirsi piti Alma-lehmästä, koska kotonakin oli lehmiä. ”Sielläkin oli aurinko”, ilmoitti Ville palattuaan matkoilta.

Uusiin kirjoitusvihkoihin harjoiteltiin Dedefiluksen opettamaa taikakirjainta. Tässä vaiheessa sadun lopussa Dedefilus opetti aina uuden taikakirjaimen. Lapset olivat ylpeitä omista vihoistaan ja selvästi kiinnostuneita sekä motivoituneita kirjainten opetteluun.

23.10.

Dedefilukselle lähetettiin sähköpostia. Vilma toivoi Dedefiluksen lähettävän lapsille tähtiä. Luokassa lapset halusivat laittaa Dedden keppinuken valmistamalleen maapallolle. He kertoivat Dedden asuvan maapallolla. Lasten mielestä myös muilla planeetoilla voi olla eläviä asukkaita. ”Mitä esimerkiksi”, Anne kysyi. ”Marsilla ainakin asuu eläimiä”, lapset kertoivat. Anne ja lapset tutkivat planeettoja tietokirjasta ja pohtivat niiden ominaisuuksia: kylmyys – lämpö (etäisyys auringosta), koko jne.

Anne: Onkohan Marsissa minkälainen lämpötila, mitä luulet?

Mika: Lämpimää.

Ville: Laitetaan aurinkoon lamppu sisään ja tähtiin ja ... kaikkiin muihinkin.

Anne: Mmyhy. Hyvä idea.

24.10

Anne valmisti lapsille värillisestä kartongista, leikkiä varten, Aadolf Ponin kruunuja sekä Dedden hattuja. Minna ja Kirsi alkoivat sovittaa Dedefiluksen hattuja. He kertoivat tarvitsevänsä kaukoputket. Pahvirullat otettiin esiin ja päällystettiin foliopaperilla. He kokeilivat leikkivälineitään Dedden tornissa. Myös toiset innostuivat valmistamaan omat kaukoputkensa. Lapset askartelevat omaa Dedefiluksen hattua ja Kalle ja Mika askartelevat itselleen vielä kaukoputkia päällystäen pahvirullaa foliopaperilla.

Mika (kääntyen Anneen päin): No nyt tää meni taas pieleen.. (sokeltaa jotain).

Anne: Se on tosi haurasta se avaruuspaperi. Se repee helposti.

Kaukoputki on valmis ja Mika tähystää Dedden tornista.

Anne: Täällä on Dedefilukselle sitte oikeita tämmösiä tähtikarttojakin. Näitäkin vois kaukoputkelle vähäsen tähystellä.

Mika seuraa luokan tapahtumia tornista.

Mika : Pannaan noita avaruuspalloja kattoon roikkuun.

Anne: Joo. Planeetat tulee roikkuun kun ollaan saatu ne valmiiks.

Mika tulee pois tornista. Hän kiinnostuu Anneen pöydälle tuomasta maapallosta.

Mika: Anne!

Anne: No?

Mika : Pannaan tää avaruuspallo seinään ja...täs on ne valot.

Anne: Joo-o.

Mika (pyörittelee maapalloa): Tää on aika kuuma... (jatkaa maapallon tutkimista). Kuka tietää mis on Suomi?

Vilma: Siinä.

Mika: Kuka tietää mis on Venäjä?

Lapset kerääntyvät tutkimaan maapalloa yhdessä.

Liikunnassa lapset leikkivät arvuutteluleikkiä: "Arvaa, mitä esitän?" Yksin ja ryhmänä he keksivät arvuutella myös avaruusaiheita: kuu, aurinko ja tähti. Päivän lopuksi luokkaan viritettiin avaruusdiat valkokankaalle sekä avaruusmusiikkia soimaan. Lapset alkoivat tähystellä dioja kaukoputkilla Dedefiluksen tornista aikuisten vinkistä. Dedefiluksen hatut olivat myös käytössä. Valot on sammutettu, taustalta kuuluu avaruusmusiikkia ja Anne heijastaa luokan valkokankaalle avaruusdioja. Lapsilla on Dedefiluksen hatut päässä (= avaruustutkijoita?!) ja kädessä taskulamput, joilla he valaisevat ympäristöä.

Ville (tähystää Dedden tornista): Kattokaa! Planeettoja. Tossa!

Anne: Mitäs sieltä näkyy?

Ville: Planeetat eka.

Anne: Planeetat eka. Mitäs sitte?

Ville: Ja tähtiä näkyy planeettojen takana.

Anne: Joo-o.

Tutkiminen jatkuu....

Anne: Haluisko tytöt mennä tähtisateeseen vai?

... ja jatkuu....

Anne: Nyt ku siellä on ne tähdet ni auringosta pitäis tulla tietenki auringonvaloa. Miltäs nyt näyttää Dedefiluksen tornista?

? : Ihan hyvältä.

Anne (valaisee taskulampulla katosta roikkuvaa aurinkoa): Näin se aurinko valaisee.

.....

Anne: Hei. Onko nyt maapallolla Dedefiluksen puolella kesä vai talvi?

Lapset: Talvi! Kesä!..

Anne: Kesä on kun aurinko paistaa!

Tyttö: Talvee, talvee...

Anne (valaisee maapallon auringonpuoleista puolta): Tällä puolella on kesä eiks nii?

Haluaako joku koittaa vähän valaista aurinkoa?

Keskustelua valaisuvuoroista, jokainen haluaisi valaista ensimmäisenä. Kirsi saa vuoron ja ryhtyy valaisemaan aurinkoa.

Anne: Toiset voi sillä aikaa vähä kiikaroida. Saanko mä Kalle lainata sun kaukoputkee, mäkin haluan kattoo, miten hienot maisemat!

Tutkimistilanne jatkuu vielä.

Pitkäkestoista leikkiä ei vielä syntynyt. Ilman aikuisen ohjausta leikki vaihtui koiraleikiksi.

Luokassa iltapäivisin kokoontuvan koululaiskerhon lapset innostuivat leikistä. He leikkivät yli 2 viikkoa lentomatkaa aurinkoon ja tähystivät myös kaukoputkillla Dedden tornista. Leikkikehittelyt olivat yksityiskohtaisia. Lennoilla olivat esimerkiksi tutkat ja lennonjohtajat sekä lentoliput tarkistettiin. Esikoululaiset kertoivat haluavansa esittää koulun aamunavauksessa Salaisen maan lauluja. Yksi lapsista ei halunnut esiintyä koulun salissa.

Anne alkoi pohtia ajan ja kellon aikojen opettelun liittämistä avaruusteemaan.

25.10.

Vierailtiin lähialueen päiväkodissa. Päiväkodista saimme lainaan eläinten roolivaatteita Salaisen maan leikkejä varten. Esikoululaiset esittivät Salaisen maan lauluja roolivaatteisiin pukeutuneina. Iltapäivällä rooliasut innostivat lapset leikkimään alkusyksystä yhdessä dramatisoitua Kisu Pikku-kuun matkallelähtö – leikkiä.

26.10

Kaikki lapset esiintyivät rooliasuissa koulun juhlasalissa. Koululaiset antoivat hyvää palautetta ja kannustusta, josta esikoululaiset olivat syystä ylpeitä. Ruokailun jälkeen laitettiin taas diat ja leikki alkoi. Leikin kehittelyä oli jo mukana: raketti ja kapteeni. Lapset ja Anne lähtevät kuumatkalle ja tähtiin avaruusraketilla.

Anne: No nii.. Nyt sitte.. Te voitte tehdä vaikka raketin. Teillähän on tuossa patjat.

Poika: Joooo!

Anne: Pistäkääs patjat tuosta kuumatkalke lähtöön!

Tyttö: Minne?

Anne: Tästä varmaan on hyvä lähteä suoraan tähtiin, eiks nii?

Tyttö: Ihanaa!! Tyttö: Toi oli Anne hyvä ajatus!!

Anne: Olikos hyvä ajatus?

Tyttö: Jooo!

Tehdään matkavalmisteluja ja päästään vihdoin matkalle avaruuteen, jossa on avaruusolio ja nähdään meteoriitti.

Lapset keksivät diakuvien heijastuvan heidän vaatteissaan. He alkoivat tutkia, miten kuvat näkyvät eri esineissä.

29.10.

Vahaliiduilla ja vesiväreillä työstettiin avaruusmaalaukset. Maalauksissa näkyivät planeetat, kuu ja aurinko. Lapset halusivat tutkia planeettojen kokoa ja värejä luokassa olevista avaruuskirjoista. Maalauksen jälkeen Ville alkoi leikkiä Deddeä. Leikissään hän puhui: ”Dedde näkee...” Pojat pohtivat avaruuteen liittyviä asioita.

30.10.

Esikoululaiset olivat saaneet kaksi sähköpostiviestiä. Yhden lapsen äidiltä saatiin kirje hänen työpaikaltaan. Lapset yhdistivät heti sähköpostin Deddeen ja ihmettelivät, miten äidin kirje oli tullut tietokoneelta. Vanhempien osallistuminen toimintaan tuntui mukavalta. Toinen viesti oli Dedefilukselta. Dedefilus kertoi lisää Oktaedri-planeetalla asuvasta Monikulmio-serkustaan. Monikulmio-serkku ja muutkin asukkaat olivat oudon muotoisia ja eläimetkin olivat merkillisen näköisiä Oktaedrilla. He olivat sekä pyöreitä että kulmikkaita. ”Mikä on kulma?” Anne kysyi lapsilta. Lapset alkoivat etsiä luokasta kulmia ja esittelivät niitä. Katossa olevat planeetat he nimesivät pyöreänmuotoisiksi ja joku mainitsi ympyrän. Kalle kertoi kolmion olevan monikulmainen. Lapset piirsivät ja ideoivat innolla asukkaita lyijykynillä paperille. Jotkut lapsista piirsivät kaksi paperia täyteen asukkaiden kuvia. Kulmia löytyi paljon kuvista sekä pyöreitä muotoja. Lapsilla oli hauskaa, kun he esittelivät kuviaan. He kertoivat esimerkiksi asukkaiden hampaiden olevan kolmion muotoisia. Lasten kehittyä tarinan pohjalta oli upeaa. Oktaedri alkoi elää.

1.11.

Avaruusdioiden katselua ja lapset rakensivat vapaassa leikissä avaruusraketin.

2.11.

Koululaiskerhon lapsia roolivaatteet innostivat leikkimään Salaisen maan asukkaat koulussa – leikkiä. Myös yksi iltapäivähoitoa tarvitseva esikoululainen oli mukana leikissä.

5.11.

Kisu Pikkukuu ja leija - satu. Uusi taikakirjain I. Lapset innostuivat laittamaan peräkkäin kirjaimia ja kyselivät mitä tässä lukee.

7.11

Katseltiin ovesa olevia Salaisen maan asukkaita. Arvuuteltiin ja tunnistettiin eläimiä. Lapset kysyivät toisiltaan esimerkiksi: "Kenellä on punainen hame?" Työskentelyä jatkettiin pohtimalla, miten kukin asukas on tullut Salaiseen maahan. Kaikki muistivat, miten Kisu Pikkukuu oli matkannut Salaiseen maahan. Aluksi tarinan kerronta tuntui vaikealta ja lapsia ujostutti. Minna kertoo, miten Alma - lehmä on tullut eli hän on kävellyt Suomesta. Ville kommentoi siihen, että Salainen maa on Suomessa.

Mika: Ei oo, koska ei Salaista maata ees oo olemassa!

Keskustellaan, kuka kertoo seuraavan tarinan ja "maapallo" annetaan Mikalle.

Anne: Vai ei Salaista maata ole olemassakaan.. No niin. Kenestä sinä kerrot?

Mika miettii.

Anne: Me voidaan kuvitella oma Salainen maa. Mmm.. Ei oo pakko olla oikeesti olemassa.

Me voidaan ihan kuvitella niin se on meille oikeesti olemassa.

Tarinoita alkoi syntyä ja lopulta lapset keksivät lisää toisten juoniin. Anne kertoi Dedefiluksesta. Anne arveli Dedefiluksen olleen ensimmäinen asukas ja saapuneen Oktaedri-planeetalta, koska Dedden serkku asui siellä. Lapset kuuntelivat mieltävän oloisina. Harjoituksen jälkeen lasten vapaassa leikissä oli mukana Lentävä Talonmies. Aikuisen rooli tuntui merkittävältä tarinan kehittäjänä ja mallina heittäytymisestä mielikuvitusmaailmaan. Mallista lapset rohkaistuivat luomaan ja ilmaisemaan laajemmin. Aikuisen oli myös pidettävä toiminnan juoni läsnä.

8.11.

Dramatisointia sadusta Kisu Pikkukuu ja leija. Roolien otto ja draamaharjoitus jatkui Salaisen maan leikkinä. Vilma ehdotti jälleen leikkiä Kisu Pikkukuu ja Hirviö sillalla.

Leikkiin tuli lisäksi peikko sillan alla. Kisu Pikkukuu tappeli peikon kanssa.

Tytöt halusivat lähettää sähköpostia Deddelle. Yksi lapsista sai nimipäiväonnittelut sähköpostina.

12.11.

Tutkittiin Salaisen maan asukkaiden nimilappuja sekä lasten sukunimilappuja. Deddeltä saapui vastauskirje. Kirje sisälsi myös Oktaedrin asukkaiden lempisadun Tuhkimosta. Satu luettiin lepo-hetkellä. Ville toivoi kuulevansa lisää Oktaedrin asukkaista. Sadun jälkeen lapset saivat ohjeen piirtää puuväreillä mitä sadusta tulee mieleen. Piirroksissa korostui linna, jossa tanssiaisia pidettiin. Puheissaan lapset liittivät sadun tapahtumia piirroksiinsa. Piirrettyään pojat ottivat Salaisen maan rooliasut leikkeihinsä. Kirsin ja Mikan piirustukset sadusta on kappaleessa 6 TUTKIMUSTULOKSIA, 38.

Anne alkoi valmistaa sivummalla pienoismalleja geometrisistä kappaleista: tetraedri, oktaedri ja kuutio. Lapset aloittelevat omia leikkejään ja valitsevat itselleen rooliasuja. Mika tulee hakemaan Annelta apua päähineen nauhojen solmimiseen. Hän huomaa jotain pöydällä.

Mika: Mitä nää o?

Anne antaa ohjeita toisille lapsille.

Mika: Mitä nää o?

Anne: No kuule. Tässä. Mä löysin kirjasta tämmösen ku oktaedri. Se on sen oktaedrin muotonen ja tämä on ikosaedri. Tästä piti tulla tämmönen mut mä en oikein osannu tehdä.

Mika ottaa oktaedrin muotoisen kappaleen käteensä ja näyttää sitä toisille lapsille.

Mika: Tää on tää okradtedri. Pyry, tää on se oktraedri.. okdratedri..

Anne: Oktaedri.

Ville (tulee katsomaan): Planeetta.

Anne: Nii. Mä löysin kirjasta. Kato, tässä lukee oktaedri. Se oli ton muotonen ja koitin sitte tehdä.

Ville: Osasikko?

Mika: Joo.

Anne: No eiks tää oo vähän sen muotonen?

Ville (katsoo kirjaa pöydällä): Nii on tääkin jonkin muotonen..

Anne: Se on ikosaedri. Ja tästä tulee nyt sitte tetraedri. Mä kokeilen osaanks mä tehdä.

Ville: Missä sen kuva on?

Mika on jo siirtynyt penkomaan roolivaatekoria eikä Villekään malta kuunnella Annen vastausta.

Lapsetkin halusivat valmistaa pienoismalleja. Pienoismallien rakentelu jatkui useana päivänä. Huomattuaan tämän lapsetkin halusivat valmistaa pienoismalleja. Ville esitteli toisille: ”Hei, katto-kaa. Tämä on se Oktaedri.”

Anne alkoi suunnitella aikuisten esitystä lapsille leikkien rikastuttamiseksi.

13.11.

Aikuiset esittivät näytelmän lapsille.

Dedefilus tähystelee tornissaan kaukoputkellaan lasten valmistamia planeettoja luokan katossa.

Kisu Pikkukuu lähestyy tornia pimeässä. Avaruusmusiikki soi.

Kisu Pikkukuu: Miauu.

Dedde: Onpas hieno kuu ja tähtiä tänä yönä. Mikäs siellä oikein rapisee? Ai, siellähän onkin Kisu Pikkukuu: Etkö sinä nuku?

Kisu Pikkukuu: En. On niin kirkasta.

Dedde: Niin kirkkaita tähtiä ettei nukuta. Niinkö? No, minä en kyllä paljon öisin nuku. Minä tii – railen aina näitä tähtiä. Ne ovat niin kauniita.

Kisu Pikkukuu: Voisinko minäkin tulla katsomaan?

Dedde: No mutta. Haluaisitko sinäkin tulla katsomaan?

Kisu Pikkukuu: Kyllä.

Dedde: Tulepas. Minäpäs päästän sinut tänne tähtitorniin katsomaan. Olepas hyvä. Tässä on minun hieno kaukoputkeni. Minä voisinkin ottaa täältä. Minulla on täällä vielä vara kaukoputki. Voidaan katsella yhdessä. Näetkö tuolla kaukana on noita planeettoja? Tiedätkö sinä asioita planeetoista?

Kisu Pikkukuu: En.

Dedde: Et ole koskaan kuullut Merkuriuksesta mitään?

Kisu Pikkukuu: En.

Dedde: Tuolla on Merkurius, Pluto ja katsopa tuolla kauempana on Neptunus. Pieni, tuomoinen sininen.

Kisu Pikkukuu: Onpa ne upeita.

Dedde: Ne ovat tavattoman kauniita, kun saa kaukoputkella tähystellä. Näetkö tuolla kauempana. Tuo suuri keltainen. Se on meidän suurin tähtemme. Aurinko. Tiedätkö sinä auringon?

Kisu Pikkukuu: En kyllä tunne.

Dedde: Ja aivan kauimmainen ja pienin planeetta, se on Pluto. Se onkin sellainen planeetta, joka on ihan jääkylmä.

Kisu Pikkukuu: Hui!

Dedde: Näetkö sellaisen planeetan, jossa on tuollainen rengas ympärillään. Se on Saturnus. Mutta aivan kaikkien planeettojen takana. Ihan kaukana. Siellä hämöttää Oktaedri planeetta. Oletko kuullut Oktaedristä?

Kisu Pikkukuu: En koskaan.

Dedde: Et koskaan ole kuullut Oktaedristä? Siellä asuu serkkuni nimeltä Monikulmio. Hän aina joskus lähettää minulle viestejä sieltä Oktaedriltä ja kertoo millaisia asukkaita siellä on ja mitä he tekevät siellä. Voitko kuvitella Oktaedrin asukkaat ovat monikulmaisia?

Kisu Pikkukuu: Erikoista.

Dedde: Jotkut ovat pyöreitä ja jotkut ovat sekä pyöreitä että monikulmaisia.

Kisu Pikkukuu: Oho.

Dedde: Tahtoisinpa joskus nähdä tosi kummallisen näköistä väkeä. Ja viime kerralla Monikulmio kertoi vielä eläimistä, että nekin ovat monikulmaisia. Ja niissä on monenlaisia, monia eri sivuja. Joillakin oli jopa 25 sivua. Aika omituista. Ihan erinäköisiä kuin me. Hengittävätköhän nekin siellä ilmaa? Täytyypä kysyä ensi kerralla Monikulmio serkulta vähän lisää.

Kisu Pikkukuu haukottelee: Hohhojaa. Nyt alkaa kyllä väsyttää. Tämä on ollut kyllä upea ja kirkas tähtiyö.

Dedde: On ihana. Ja kun on hiljaa ja katselee tähtiä oppii paljon asioita ystävien kanssa. Meilläkin oli oikein mukavaa tänä yönä Kisu Pikkukuu katsella näitä tähtiä yhdessä.

Kisu Pikkukuu: Nyt kyllä täytyy mennä takaisin nukkumaan.

Dedde: Menehän sinä Kisu Pikkukuu. Sinä olet vielä pikku kissa ja tarvitset paljon unta. Minäpä päästän sinut tästä tähtitornin ovesta.

Kisu Pikkukuu: Kiitos. Saanko tulla toistekin katselemaan tähtiä?

Dedde: Tule uudestaan.

Kisu Pikkukuu: Hyvää yötä.

Dedde: Hyvää yötä Kisu Pikkukuu. Minä taidan vielä kiivetä tänne ylös tähystämään, että näkisinkö minä jos oikein tarkasti katson, että mitä siellä Oktaedrilla oikein tapahtuu.

Dedde (katselee kaukoputkella lasten tekemiä planeettoja): Äsh. Ei sinne oikein näy. Täytyy mennä kirjoittamaan viestiä Monikulmio serkulle.

Lapset kommentoivat esitystä, he kiittivät siististä esityksestä ja pyysivät saada nähdä lisää. Anne käänsi lasten toiveet takaisin lapsille ja toivoi heidän tekemää esitystä. Välittömästi lapset alkoivat työstää omaa esitystä ja kehottivat aikuisia menemään käytävään odottamaan. Yleisö meni käytä-

välle harjoituksen ajaksi ja videokamera pyöri luokan nurkassa todistamassa lasten itsenäistä suunnittelua ja roolien jakoa. Lapset leikkivät esittäen ja leikki muuttui esitykseksi. Aikuisten esitys oli merkittävä kohta projektissa ja se vei paljon lasten leikkiä ja toimintaa eteenpäin. Aikuisen roolin merkitys nousi esiin jäsentämässä lasten ideoita. Olisi ollut helppo jatkaa leikkiä lasten käsikirjoittamaksi esitykseksi. Tässä vaiheessa tuntui paremmalta antaa lapsille vapaus eikä aikuisen johdella liikaa heidän teatterileikkiään. Tilanne tallentui videolle, kun lapset jakoivat rooleja. Lasten toisessa esityksessä Salaisen maan kehystarinaa liitettiin tuottamamme laajennustarina Oktaedrista.

Teppo Koiruus syö koiranmakkaraa.

Kirsi: Missä Dedde on? Ei oo vielä Deddeä.

Ville: Dedde on häipynyt.

Kalle: Dedde ei oo Salaisessa maassa.

Kirsi: Dedde... Dedde ei oo Salaisen maan esittäjissä.

Vilma: Dedde...Dedde.

Ville: Dedde.

Vilma: Dedde.

Kirsi: Dedde... missä sinä olet? Se ei ole vielä kai tullu sieltä serkkujen, serkun luota. Men-
nääs nukkumaan ja odotetaan jos se tulee.

Kalle: Ei se tule.

Vilma: Minä odotan.

Kirsi: Tai sitte se jää sinne.

Ville: Kraak, kraak.

Videokameran nauhoitus päättyi ja esitys pian sen jälkeen. Pohdimme, miksi lapset eivät useinkaan esittäneet Dedefiluksen roolia. Oliko Dedefilus jo ikään kuin läsnä leikissä kaukaisena hahmona? Lasten ajatuksessa Dedefilus jo oli Oktaedrilla serkun luona eikä siten kenenkään tarvinnut häntä enää esittää.

14.11

Eräs lapsista alkoi pukeutua joka aamu esikouluun tultuaan Mustan Kissan roolivaatteisiin. Asusta tuli jo riitaa toisten lasten kanssa. Toisten mielestä lapsi oli ominut Mustan Kissan vaatteet vain itselleen eivätkä he saaneet pukeutua niihin tarpeeksi usein.

15.11

Luettiin Hui kauhistus – satu Salaisen maan satukirjasta. Sadusta tehtiin ilmaisuharjoituksia opettajan kansion mukaan. Lapset sanelivat pitkän kirjeen Dedefilukselle lähetettäväksi. Kirjeessä lapset kyselivät mm. : Mitä Monikulmio-serkku tekee? Oliko Dedde käynyt Oktaedrilla? Vaikutti, että lapset olivat liittäneet Dedefiluksen lähettämät oppimistehtävät aidosti osaksi Salaisen maan kehyskertomusta. Geometriset pienoismallit laitettiin katosta roikkumaan planeettojen viereen. Lapset hypistelivät ja tutkivat niitä. Luokassa viritettiin taskulamppuleikkejä roolivaatteissa. Leikki oli Ku-

ningasleijonaleikkiä. Asusteet olivat päivittäin leikeissä mukana, vaikka leikki ei välttämättä aina liittynyt Salaiseen maahan. Siltä ainakin aikuisista vaikutti.

19.11

Lapset innostuivat valmistamaan hämähäkkejä piipunrasseista. Leikkiessään hämähäkillään Ville sanoi: "On kaksi kuningasta. Minun suuri Kuningashämähäkki ja Kuningas Aadolf Poni. Nehän voisi yhdessä antaa käskyjä." Aikuisen mallista lapset yhdistivät keppinuket hämähäkkimaahansa. Leikki jatkui niin kauan kuin aikuinen oli siinä mukana.

20.11

Kummitus – ja lepakkoleikkejä taskulampun valossa. Ville näytti: "Kummitukset voisi hyvin asua Dedefiluksen tornissa." Lapset leikkivät karhuleikkiä Salaisen maan asuissa.

21.11

Dedefilus opetti uuden taikakirjaimen. Lapset eläytyivät asukkaiksi näyttäessään miten U-kirjain kirjoitetaan. Ville leikki legoilla ja pohti miten vaikea sana Oktaedri on. Kertoi rakentelevansa jotain Oktaedrista. Anne kyseli, että millaisia ne asukkaat oikein siellä ovat. Ville sanoi: "Katso tuolta taululta noista piirroksista niin tiedät."

22.11

Dedefilus oli lähettänyt lapsille avunpyyntökirjeen. Oktaedrilla oli tapahtunut katastrofi. Ihmeellinen pölypilvi oli iskeytynyt voimalla Oktaedrille ja kaikki asukkaat olivat menettäneet kotinsa. Monikulmio-serkku oli pyytänyt Deddeltä ohjeita kestävämpien talojen rakentamiseksi. Dedefilus ei ollut perehtynyt arkkitehtuuriin ja kysyi siksi nyt apua lapsilta. Voisivatko lapset neuvoa Oktaedrin asukkaita rakentamaan kestäviä taloja? Lasten sanelemat ohjeet kirjattiin ylös ja lähetettiin Dedefilukselle. Tietokoneelta luokkaan saavuttuaan pojat alkoivat rakentaa luokkaan sijoitetusta jättemateriaalista taloja. Tytöt piirtelivät. Anne ei ohjannut poikien toimintaa lainkaan. Pojat pohtivat miksi tuolla katossa ei ole roikkumassa Oktaedria. Heidän mielestä pitäisi olla, koska on muutkin planeetat. Tuntui, että aikuisen pienestä vihjeestä lapset olisivat alkaneet rakentaa Oktaedria ja asukkaita sinne. Kokeilutilanteessa rakentelu jäi jäsentymättä ilman aikuisen mukanaoloa. Tytöt alkoivat leikkiä aikuisen aloituksen jälkeen Dedden ja Monikulmio-serkun rautalankahahmoilla, jotka Anne oli valmistanut seuratessaan lapsia.

Kirsi ja Anne askartelevat pöydän ääressä rautalankahahmoja ohuesta rautalangasta ja "avaruuspaperista" eli foliopaperista. He juttelevat niitä näitä. Ville tekee omaa työtään isoista pahvinpaloista lattialla, Kalle tekee jotain pöydän takana, Vilma ja Katja rakentelevat legoilla ja Mika piirtää Kirsin vieressä saman pöydän ääressä. Kirsi maistelee foliopaperin kulmaa ja katselee tarkkaan Annen valmistamaa hahmoa.

Anne: Mä yritän saada tähän niitä kulmia. (naurahtaa) Niitä on jo aika monta: yks, kaks, kolme, neljä, viis, kuus, seittämän..

Kirsi: Mitä siitä tulee?

Anne: Tästä tulee joku... avaruus...

Mika: Oktaedrin asukas

Anne: Oliskohan?

Kirsi: Se Deden ser – serkku.

Anne: Voisko olla?

Mika: Dedde.

Anne: Tällä on kyllä monta kulmaa.

Kirsi katselee edelleen tarkoin Annea. Taustalla kuuluu toisten lasten aiheuttamaa hälinää. Kirsi ryhtyy leikkaamaan foliopaperiaan.

Mika: Dedden serkku Monikulmio.

Anne: Mmm.. Jos te vaikka innostuisitte rakentamaan sen Oktaedrin niin sinne vois tehdä tällöisiä asukkaita.

Kirsi leikkaa tarkkana.

Kirsi: Hö.. Tästä tulee selppua vaa.

Anne: Selppua? Saanko mä ottaa sun silppua vähän? (ottaa palasen avaruuspaperia ja ryhtyy muotoilemaan siitä jotain rautalankahahmon ympärille) Kiitos.

Kirsi: Siin on hieno mekko sille.

Anne: Mikä tää on?

Kirsi vastaa jotain, mistä ei saa selvää kun Mika puhuu samaan aikaan. Anne nauraa iloisesti vastaukselle.

Anne: Kyllähän tää voisi olla varmaan vähän samanlainen kun tää kerran on Dede-filuksen serkku.

Kirsi: Sil on hattu. (t-ääne kuulostaa joltain s- ja t-äänteen väliltä)

Anne: Samanlainen hattu se voisi olla.

Kirsi: Siitä voi tehdä kaikennäköistä. Tää on Dedde.

Anne: Se on Dedde. No ni.

Kirsi: Mä pistän sille tällaset vaatteet. Hopeasta. (puhe kuuluu epäselvästi, koska taustalta kuuluu legojen ratinaa.)

Anne: Tää vois olla... (nauraa omalle hahmolleen)... Monikulmio-serkku hyvinkin.

Mika on siirtynyt rakentelemaan ja tulee näyttämään metsätraktoriaan. Kirsi ottaa oman avaruushahmonsa.

Kirsi: Tule serkku. (Ääni on muuttunut rooliääneksi ja artikulaatio selkeytynyt.)

Ahaa, minulla ei ookkaan hattua. (Ääni taas Kirsin ääni.)

Anne (hänsin ääni on muuttunut rooliääneksi): Apua apua! Talomme ovat lähteneet ilmaan. Apua apua! Auttakaa!

Kirsi (selkeällä, hyvin artikuloidulla rooliäänellä): Mitä sinä puhut?

Anne: Talomme ovat lentäneet ilmaan. Auttakaa lapset. Apua apua!

Kirsi: Minä en ole kyllä...

Mika (rakentaa metsätraktoriaan viereisessä pöydässä ja keskeyttää Kirsin sanomisen): Apua apua. Kissa syö rapua!

Kirsi: Tulkaa ystävät. Tääl on serkkuni.

Kalle siirtyy Annen viereen katsomaan leikkiä.

Anne: Apua, auttakaa. Talot ovat lähteneet ilmaan. Olemme kodittomia.

Apua!

Kirsi: Minulla on aieita. Tuommeko lehmiä? (pärjyyttää ja tirskuu katsoen tarkkaan Annea)

Mika siirtyy hetkeksi Kirsin viereen.

Anne: Tarvitsemme maitoa. Tuokaa vain lehmiä.

Mikakin naurahtaa Annen vastausta ja lähtee takaisin oman työnsä ääreen. Kalle leikkii lattialla Annen lähellä.

Kirsi: Sittenpä meillä on lautoja ja kaikkea.

Anne: Ihanaa, tarvitsemme lautoja.

Kirsi: Betoniakin on.

Anne: Oi. Betonista tulee todella kestävät talot.

Kirsi: Niinpä.

Anne: Ne eivät lähde ilmaan niinku entiset kotimme.

Kirsi (tirskuu): Niin koska nehän oli pelkästä herneestä ja...

Kalle (lattialta): ..tiilestä ja betoonista ja raudasta.

Anne (Kallelle): Ahaa. Sinäkin voisit neuvoa. Neuvotko vielä lisää?

Kalle (kääntää Sarille selkänsä lattialla): En.

Anne: Apua apua! Missä on serkkuni Dedefilus?

Kirsi: Täällä!

Anne: Hän voisi auttaa. .. Täällähän sinä oletkin Dedefilus. Heiii! (nauraa)

Kirsi: Mikä sinua vaivaa kun olet noin hiljaa? (Lopusta ei saanut täysin selvää.)

Anne: Olen niin kylmissäni kun minulla ei ole kotia enää. Palelee.

Kirsi: Onhan sinulla siellä .. Monikulmiolla.

Anne: Kotini lähti lentoon katastrofionnettomuudessa. Ei ole kotia.

Vilma ja Minna tulevat Annen ja Kirsin viereen seuraamaan leikkiä. Vilmalla on legorakennelma kädessään ja Minnalla on Mustan kissan viitta sekä leikkihevonen kädessään.

Kirsi: Voi ei. Tulkaa ystävät tulkaa ystävät tulkaa ystävät! (katsoo Vilmaan ja Minnaan) Äkkiä!

Anne: Missä sinulla on lisää ystäviä? En näe täällä muita kuin sinut. Onko sinulla ystäviä jossakin?

Kirsi katselee pöydälle löytääkseen jotain. Ottaa kynän ja kopistaa sillä pöytää.

Kirsi: Tässä! Olen minä. Olen Alma-lehmä! Me tiämme mistä saatte kotii.

Anne: Mistä mistä? Neuvo pian. Palellun. Täällä on niin kylmää täällä Oktaedrilla.

Kirsi: No tietenki saat puusta, betonista, tiilestä ja paperista ja .. semen-tis-tä (katsoo Anneen varmistaakseen sanoneensa sanan oikein?) .. jaa..

Kalle (lattialta): Rautatangoista!

Kirsi: .. kaikista... Piltistä, laurasta ja niistä kaikesta saat!

Anne: Mutta kuka tulisi auttamaan minua rakentamaan ku minä...

Kirsi (keskeyttää): MINÄ!!

Anne: ..en ihan yksin... Sinäkö tulet serkkuni Dedefilus auttamaan? Ihanaa.

Hyvä! Aletaanko rakentamaan?

Kirsi: Joo.

Anne: Mistä saadaan aineita?

Kirsi: Tästä. (näyttää kaikkea pöydällä olevaa askartelumateriaalia)

Anne: Mitä ne ovat?

Kirsi: Tästä saa. (puhe muuttuu Kirsin äänelle) Hei, sakset! Tästä voi ottaa.

(järjestele pöydällä olevia tavaroita ja foliopaperia)

Vilma ja Minna seuraavat edelleen seisaaltaan pöydän vieressä hiljaa leikin tapahtumia, myös Kalle tunkee tyttöjen välistä katsomaan.

Anne (muuttanut äänensä Annen ääneksi): Tuolta voitaisi ottaa tuommonen... ops...

Anne nousee tuoliltaan ylös.

Kalle (nostaa Kirsin hahmoa): Ei tää oo mikään Dedefilus!

Anne: Oon. (ja lähtee hakemaan jotain)

Kirsi (ääni muuttunut narisevaksi): Höh. Se on mun oma tekemä. Ja Kalle hajotti...

Vilma istuu Annen paikalle Kirsiä vastapäätä. Minna seisoo pöydän vierellä. Kalle tulee Kirsin viereen seisomaan.

Kalle: En minä sitä hajottanu.

Kirsi: Hajotiitha.

Kalle: Enhän hajottanu.

Kirsi: TÄHÄN et koske!!

Kalle: Evvai..?

Anne tuo pöytään kananmunakennolevyn.

Anne: Olisko tästä apua? Kuka haluaa leikkiä Monikulmio-serkulla?

Vilma: Minä minä minä.

Anne: No ni. Siellä voi olla vähä Oktaedria. (järjestele pöydällä Vilman, Minnan ja Kirsin kanssa tavaroita. Vilman legorakennelma ja Minnan hevonen ovat nyt osa Oktaedria)

Kalle: Ei toi o kyllä Dedde.

Kirsi: Onha.

Kalle: No miks se sitte ... on ton näkönen? Ei se o Dedde.

Kirsi: Onha!

Anne: Oletko varma Kalle?

Kallen vastauksesta ei saa selvää.

Kirsi (rooliäänellä Vilmalle selvästi artikuloiden): No tuleppas tänne. Minun täytyy tehdä itsellein isompi hattu. Tää on liian pikkuinen. (katsoo Anneen)

Kalle lähtee pois pöydän äärestä.

Kirsi (korjaa Deddeään ja laulaa omalla äänellään): Puuha-Pete kaiken...!

Kalle (kauempaa samalla nuotilla): Minnan Toni kaiken...!

Anne (Minnalle): Minna voi tehdä täältä jos haluaa tehdä lisää.

Anne ojentaa Minnalle askartelutarvikkeita. Luokan kännykkä soi ja Anne menee vastaamaan.

Kirsi (rooliäänellä): Hei!

Vilma (rooliäänellä): Hei!

Kirsi: Mikä sinua vaivaa?

Vilma: Ei.. ei ole minulla taloa... (loppu sanomisesta ei kuulu nauhalla)

Kirsi: Eikä! Mitä tapa- on tapahtunnu?

Vilma: Ei ole taloa.

Minna: (alusta ei saa selvää).. on ihan kylmissään.

Kirsi: Olet kamalasti. Haen ystäviä. Tule ystävä .. Musta kissa. (katsoo virmistäen Minnaan, jolla edelleen Mustan kissan viitta)

Musta kissa, minun serkkuni on ihan kylmissään.

Minna: Ai.

Kirsi: Etkö tiennyt?

Minna (leikkii hevosella): en.

Kirsi: Täs on sille talo. (Minna "leikkaa" palan Mustan kissan viittaa ja ojentaa sen Kirsille.) Se anto viittaa Deddelle.

Vilma: Ei ole enää kylmä. Minun täytyy mennä.

Kirsi: Mä voin tehdä tästä – tehdä tästä talo tällanen. (rypistelee foliopaperista taloa)

Kalle tulee jälleen pöydän ääreen.

Kalle: Dedde, sä et osaa yhtään hyvin. Ja toi ei o kyllä Dedde.

Kirsi (ääni muuttunut Kirsin ääneksi): Onha.

Kalle: Ei oo.

Kirsi: Onha.

Kalle: Ei oo.

Kirsi: Onha.

Kalle: Ei oo.

Kirsi: Oonha!!

Minna: Älä Kirsi välitä!

Kirsi: En. .. Mut tää on mun Dedde.

Kalle: Ei oo vaikka sanotki. Ei oo.

Kirsi (topakasti): Tää on mun Dedde. Kaikki tekee omanlaisensa!!

Minna (jatkaa leikkiä hevosella, alku ei taaskaan kuulu): ... teen hevosen jälkiä.

Kalle: Kun se näyttää tommoselta niin se ei oo Dedde.

Kirsi: Mmm.. Mee pois!

Kalle (matkii): Mee pois!

Kirsi: Itte.

Kalle (matkien): Itte.

Minna: Älkää nyt tiinastolko (tarkoittaa kinastelko) siinä!

Kalle (matkien): Älkää nyt kiinaskolko siinä!

Kirsi: Kalle! (ja tirskuu)

Kalle (matkien): Kalle!

Minna: Mika!

Kalle (matkien): Mika!

Kirsi: Ville! (tirskuu edelleen)

Kalle (matkii hänkin jo hymyillen): Ville!

Kirsi: Kalle! (tirskuu)

Kalle: Ei oo Dedde (osoittaa Kirsin kädessä olevaa hahmoa)

Kirsi: Onhan.

Kalle: Ei.

Anne on lopettanut puhelun.

Kirsi: Anneee! Kalle sano että tää ei oo Dedde!

Anne: Totta kai se on Dedde. Se on sun Dedde. Tietenki. Ei kannata välittää, mitä ... mitä kaikki sanoo, jokainen tekee omansa.

Kirsi lähtee pois pöydän luota, samoin Kalle. Vilma ja Minna jäävät vielä leikkimään, he järjestelivät tavaroita pöydällä, mutta sanoista ei saa selvää. Kirsikin vielä tulee katsomaan, mitä tapahtuu.

Tilanne kesti noin 10 minuuttia ja taustalta kuuluva legojen ja toisten lasten aiheuttama hälinä aiheutti sen, että kaikista sanoista ei saanut selvää. Ville ei näköisin puolin osallistunut leikkiin, mutta teki omaa työtään rauhassa lattialla pöydän lähellä koko ajan. Jälleen aikuisen rooli toiminnan eteenpäin viejänä esillä.

27.11

Sähköpostissaan Dedefilus pyysi lapsilta tarkempia ohjeita ja rakennuspiirustuksia Oktaedrin asukkaiden auttamiseksi. Lapset sanelivat rakennusohjeita innolla Dedefilukselle lähetettäväksi. He myös tekivät rakennuspiirroksia auttaakseen Oktaedrin asukkaita.

Seuraavaan on litteroitu noin 16 minuutin aikana tapahtunut vuoropuhelu Mikan ja Annen sekä Mikan ja Kallen välillä. Annen epäsuoraa ohjausta koko ryhmälle on kirjattu osittain. Tapahtuma alkoi Dedefilukselta tulleesta viestistä, jossa kerrottiin mm.:

...Kiitos pikaisesta vastauksesta, olinkin sitä jo lähettämässä serkulleni. Huomasin kuitenkin, että en osaa tarkemmin kertoa hänelle, mitä puulla, tiilellä, betonilla ja rautatangoilla tehdään! Voisitteko kuvata hieman tarkemmin, mitä niillä pitää tehdä, että niistä saadaan tukevia taloja? Pitääkö ne järjestää johonkin järjestykseen vai tiettyyn muotoon, jolloin taloista tulee vahvoja? Entä miten pitäisi huomioida asukkaiden eriskummalliset muodot ja niiden aiheuttamat vaatimukset? Mihin muotoon pitää tiili tai puu laittaa, jotta siitä saisi talon, jossa voi asua sekä kulmikas että pyöreä asukas??? Miten talosta saa niin tiiviin ja tukevan, ettei sinne jäisi rakoa, josta myrsky pääsee puhaltamaan sisään ja nostamaan talon ilmaan?... samoin takan muuraaminen...

Lukemisen jälkeen Anne haki piirustuspaperia ja antoi lapsille ohjeita.

Anne: Nyt. Muistatteko? Se Dedefilus kysy, että mihin ja minkä muotoisesti pitää laittaa ne puut ja betonit. Niin nyt teidän pitää piirtää ne rakennussuunnitelmat niin minä lähetän sinne. Muistakaa että ne asukkaat on...

Mika: Lyijykynä.

Anne: ... sekä pyöreitä .. ...että kulmikkaita, niin minkälainen sen pitää olla...talo, että ne voi siellä asua.

Mika: Joo. Ne on näitä tusseja, mitä kerhossa on. Mä teen lyijykynällä. Mulla ei oo terävä. Ja

viivottimella. Ja kumilla.

Mika menee piirtämään pöydän ääreen Kallen viereen. Hän näyttää keskittyneeltä ja piirtää innokkaana aivan kuten Kallekin.

Mika: Anne, kato. Noin tiheeseen ne talot niin sit ei ainakaan... (näyttää piirustusta Annelle, joka ei huomioi tilannetta, joten Mika jatkaa piirtämistä)

Mika: Nyt tohon tehään ovi..

Mika jatkaa piirtämistä, katsoo välillä Kallen työtä. Pojat vertailevat katseillaan töitään ja jatkavat omaa tekemistään. Mika kääntää paperinsa toisin puolin ja aloittaa uuden piirustuksen. Anne lukee Dedden viestin uudelleen Kirsille, joka ei sitä aiemmin kuullut.

Kalle: Mä teen paksut seinät..

Mika katsoo Kallen työtä ja jatkaa omaansa.

Mika: No näin se ei ainakaan pääse se pöly kun ei oo yhtään ikkunaa! (näyttää paperia Annelle)

Anne: Joo-o.

Pojat piirtävät taas hetken hiljaisuuden vallitessa.

Kalle: Mä teen vahvat seinät.

Mika: Kalle tekee aika vahvat seinät.

Anne: No nii varmaan pitää tehdä kun siellä niitä tähtipölysumupilviä iskeytyy Oktaedrille ni... ja rakojaahan ei saanu olla, eiks nii?

Mika värittää piirustustaan voimakkaasti. Katsoo välillä Kallen työtä ja jatkaa omaansa.

Mika: Hirveen vahvat seinät.

Kalle: Mä teen näin vahvat tästä nää seinät.

Anne: Onpa hyvä.

Pojat jatkavat piirtämistä. Anne tulee katsomaan.

Anne: Mites Mika sun sinne taloon pääsee ne pyöreetkin asukkaat?

Mika: No tosta reiästä vaan...

Anne: Nii.

Mika: Et sä nää, ne on niin pienii.

Anne: Niinkö?

Mika lähtee paikaltaan ja Anne juttelee toisten lasten piirustuksista. Hän antaa koko ryhmälle ohjeita, mm. talojen väreistä.

Anne: Jos te haluatte laittaa vielä vähän maaliopastusta, niin te voitte puuvärillä laittaa sinne oikeen sävystä maalia.

Mika palaa paikalleen jatkamaan piirtämistä, hän on teroittanut kynänsä. Anne keskustelee samaan aikaan Kallen piirustuksen yksityiskohdista. Mika aloittaa taas uuden piirustuksen.

Mika: Ja katto ihan tavallinen.

Anne (Kallelle): Hauskan muotoinen. Tässä voi asua vaikka minkä muotoinen tuossa talossa.

Anne: Mikan talo on oikein tukevan näköinen. Se ei kyllä myrskystä heilahda siellä.

Mika ei kommentoi, jatkaa vain tekemistään. Anne jatkaa keskustelua hetken kuluttua.

Anne: Onko se nyt mitä ainetta se Mika nyt sitte se sun talo?

Mika: Betonia.

Anne: Se on betonia. No nii.

Kalle: On munkin betonia.

Mika (Kallen sanojen päälle): Eihän tiilitalokaan lähe lentoon..!

Anne: Ei.

Kalle: Eikä tää munkaan. Tää on rautaa ja betonia ja tiiltä ja sementtiä... ja rautatankoja.

Mika värittää omaansa keskittyneenä. Anne keskustelee toisen pöydän ääressä.

Mika: No kattokaa miten vahva mulla tää talo on! Anne kato tota toista puolta. (näyttää ilmassa piirtämäänsä kaksipuoleista piirustusta) Se on ihan vahva, hirveen muka vahva!

Anne (kohottaa hieman katsettaan): Oota vähän (jatkaa Kirsin, Vilman ja Villen piirustuksen tutkimista).

Mika: Tää on paljon vahvempi.

Kalle ei tällä kertaa kommentoi ja piirtäminen jatkuu.

Mika: Mä piirrän takan kans.

Kalle: Tonne piirretään takka.

Mika: Nyt tää piirtää tiilitakkaa tohon.

Kalle (ottaa uuden paperin): Mä teen hirveen vahvan. Niin vahvan ku sinä.

Poikien piirustukset ovat kappaleessa 6 TUTKIMUSTULOKSIA, 42–43.

Anne jatkaa tarinan syventämistä toisen pöydän äärellä.

Anne: Onko se Oktaedri sitte lähellä aurinkoa jos siellä on kylmää, mitä luulette?

Lapset: Ei!!

Kirsi: Se on ton Pluton lähellä (katsoo katossa roikkuvia pienoisperäplaneettoja).

Anne: Pluton lähellä. Sitte se on kyllä aika jo jäinen. Hui!

Kalle (sanoo Mikalle piirustuksestaan): Tänne ei pääse kylmä sit.

Keskustelu Oktaedrin lämpötilasta jatkuu. Dedden viestissä mainittu takan muuraamisaihe jatkuu.

Anne: Mikäs se on mistä savut menee takasta ulos?

Mika: Hormi. Savuhormi.

Anne siirtyy taas Mikan ja Kallen pöydän ääreen. Pojat jaksavat piirtää.

Anne: No nii. Ja Mikakin tekee lisää, niinkö?

Mika: Nii.

Mika (hetken kuluttua): Anne kato. Nyt kyllä siitä pääsee myrsky sisään, kun siinä on reikä (näyttää Sarille piirustustaan).

Anne: Joo. Pitäisköhän se teipata kiinni?

Mika: Joo.

Anne: Mmmm.

Mikan piirtäminen jatkuu. Anne antaa uuden värisiä piirustuspapereita ja Mika valitsee jälleen uuden paperin, tumman sinisen. Mika pohtii, näkyykö siinä lyijykynän jälki. He sopivat Anne kanssa, että esim. valkoinen puuvärikynä näkyy hyvin siinä.

Mika: Mä piirrän näin, tulee vahvaa.

Piirtää hetken aikaa hiljaa.

Mika: Tääl on Pluto ja tääl on maapallojakin täällä missä –tota - Oktaedrin vierellä.

Anne: MAAPalloja??

Mika: tai glaneettoja...

Anne: Joo-o. Ootkos löytänyt uusia planeettoja?

Mika: Mitä?

Anne: Että oletko löytänyt uusia planeettoja sinne?

Mika: En.

Anne: Ihan tuttuja planeettoja näkyy. Joo-o. Varmasti sinne täytyy näkyä ku se on siellä avaruudessa kanssa.

Mika: Tää on se ovi joka aukee. Niin se on melkein samanlainen kuin Dedde.

Anne: Nii. Tuleeks sieltä kaukoputkikin?

Mika: Joo.

Kalle: Tästä tulee multa vaahtoa.

Anne: Mistäs sen tietää vaikka se Monikulmio-serkku on samanlainen tähtientähystelijä ku Dedde ku se on Dedden serkku. Saattaa se tiirailla kans. Jos silläkin on siellä semmonen tornimainen talo.

Kirsi: Mika. Toi onki vahva (katsoo Mikan piirustusta).

Mika: Toi on hyvä talo. Toi ei ainakaan lähe lentoon (osoittaa Kallen piirustusta).

Anne: Jos sillä Monikulmiolla...

Tilanne katkeaa kesken, kun luokkaan alkaa kuulua koko koulun yhteinen tiedote adventtiajan tapahtumista, mutta piirtäminen jatkuu ...Tapahtuma kesti n. 16 minuuttia.

Anne luuli päättävänsä projektin, mutta lapset halusivat rakentaa luokkaan vielä Oktaedrin. He luettelivat tarvikkeita, joita tarvitsevat. Oktaedrista tulisi suuri ja siksi tarvitaan 54 palaa pahvia ja 6 palaa teippiä. Sinne pääsisi sisään ja sisälle rakennettaisiin niitä taloja, lapset suunnittelivat. Rakennelmasta tulisi pyöreä ja kulmioinen. Ovessa pitää olla kulmia. Pinnasta tulisi ryppyinen ja lopuksi se maalattaisiin harmaaksi. Lapset keksivät myös, että Anne voisi mennä avaruusraketilla Oktaedrille.

28.11

Koulun vintiltä haettiin pahvia ja lapset aloittivat rakentamisen. Anne oli mahdollisimman vähän toiminnassa mukana, jotta toiminta olisi mahdollisimman omaehtoista. Lapsilla oli jonkin verran vaikeuksia jakaa työtehtäviä itsenäisesti. Kaksi lasta vetäytyi omiin puuhiinsa ja toiset valittivat te-

kevänsä kaiken työn. Maalausvaiheessa löytyi kaikille työtä. Lapset eivät puhuneet rakentaessaan Oktaedrista. Annen Oktaedriin liittyviin kysymyksiin he vastasivat tähän liittyen. Oktaedrin yhteys tekemiseen ei välittynyt yhtä selvästi kuin suunnitteluvaiheessa. Aikuisesta rakentaminen vaikutti enemmän majan tai tunnelin valmistamiselta. Aikuisen johdatus ja mukana olo? Lapset suunnittelivat laittavansa Oktaedrin taloja pahvi tunnelin sisäpuolelle.

29.11

Sadutusta Salaisen maan keppinukeilla. Lasten ilmaisutaidot olivat selvästi kehittyneet. Tarinat olivat tapahtumarikkaita ja pitkiä. Kirsin tarinassa sulassa sovussa kertojan mielikuvituksen kanssa ovat Salaisen maan asukkaat ja Dedefiluksen serkut.

Kirsi 29.11.2001. (Annen kirjaamana)

Aadolf-poni jumppaa. Musta kissa suuttuu. Hirviötä naurattaa. Seija Leppänen ei välitä. Kun

Kuningas Aadolf-poni on jumpannut, se otti taivaalta tähden ja laittoi sen suuhun ja söi sen.

Sitten se huomasi höyhenen ja näki pikku tipun.

- Missä höyhen?
- Tässä.
- Kiitos kuningas. Oletko oikea kuningas? Olen tavannut sinut.

Tipu menee pois. Musta kissa sanoi: "Oletko nähnyt viittaani?" Aadolf Poni: "En." Viktor Pesosella on omena. Ihana omena. Possu Pesosta nauratti. Se söi koko omenan. Alma-lehmä käveli siitä ohi ja etsi apilaansa. Missä minun on? Tuossahan se on. Pistän sen päähän ja apilat pistän näkyville. Pikku hiiri tuli. Syön sinut, sanoi Kisu Pikkukuu. Mene hakemaan Musta kissa kaveriksesi. Älä syö se on minun makkarani. Tykkään maksamakkarasta, koska Kirsikin tykkää, sanoi Kisu Pikkukuu. Postia kuningas Aadolf-ponille. Tulkaa auttamaan. Onko sinulla yhtään Kisu Pikkukuuta. Olemme palanneet. Terveisin, äiti, kirjeessä luki. Ihanaa, paitsi minullahan on haava, yhy. En pääse kotiin, sanoi Kisu Pikkukuu. Kun palasimme pelästyin, kun et ollut kotona, sanoi äiti. Ihanaa, kiltti äiti. Olen Kisu Pikkukuu. Saat omenani muistoksi, sanoi Pesonen. Saat hyppynaruni. Entäs Deddeltä minä en saa mitään? Se on tuolla ylhäällä tähtiä katsomassa serkkujensa luona. Simeon Kukkuluu tuli ja antoi hattunsa muistoksi. Se sai sittenkin Deddeltä avaimen. Onpa minulla paljon muistoja. Miten kannan nämä kotiin? Dedden lempikirja. Seija Leppäsen korvat. Kisu Pikkukuu lähtee kotiin. Teppo Koirus saa minulta makkaroita. Sen pituinen se.

Videokamera palautettiin kunnan oppimateriaalikeskukseen. Salaisen maan projekti päätettiin.

Joulukuussa lapset edelleen leikkivät roolivaatteilla ja kankailla. He halusivat tehdä niitä hauskoja esityksiä ja toivoivat aikuisten esittävän myös heille. Ryhmässä käytiin myös keskustelu, onko Dedefilus tyttö vai poika. "Koska näyttää pojalta on siis poika", totesivat lapset lopulta.

LIITE 2. Taikuri Dedefiluksen ja lasten välinen sähköpostiviestintä

Keskiviikko, 26.9.2001.

Hei, tänään olemme retkellä tietokoneella. Kokeilemme lähettää viestiä Salaiseen maahan. Olisiko Kisu Pikkukuu siellä? Katseleeko se tähtiä? Istuuko se rauhassa uimarannalla? Mitä kirjoja on Dedefiluksen tornin kirjastossa? Musta kissa, mitä sinä teet siellä? Me olemme Katajamäen eskariluokka (lapset esittelevät nimeltä itsensä). Terveisiä Katajamäeltä.

Keskiviikko, 26.9.2001.

Heipä hei kaikille! Keitä te oikein olette, kun olette saaneet tietoonne minun upouuden sähköpostiosoitteeni? Tai oikeastaan se on kaikkien Salaisen maan asukkaiden yhteinen osoite. Päätimme kuningas Aadolf Ponin johtamassa kokouksessa, että mekin haluamme tutustua tähän uuteen kirjeiden lähettämistapaan ja päätimme, että yksi osoite riittää – siis tämä, johon tekin olette kirjeenne lähettäneet. Jännityksellä odotamme joka päivä, saammeko mistään postia. Kisu Pikkukuu lähettää teille iloiset terveisensä. Hän todella nauttii katsellessaan tähtiä näin syysillalla. Uimarannalla on jo hieman viileää, tännekin taitaa olla talvi tulossa.. Musta kissa on päiväunilla. Minun kirjastossa on monen monta mielenkiintoista avaruuskirjaa ja paljon, paljon muitakin. Niistä voin kertoa teille tarkemmin, jos haluatte tietää. Haluaisin tietää teidän joukostanne enemmän. Voitteko lähettää Salaiseen maahan uuden kirjeen ja kertoa itsestänne lisää? Terveisin Taikuri Dedefilus

Maanantai, 1.10.2001.

Hei taas kaikille!

En malta olla kertomatta teille Oktaedri – nimisestä planeetasta. Ette varmaan ole kuulleet moisesta planeetasta mitään. Joku teistä varmaan tietää jotain **aurinkokunnasta**, johon meidän kaikkien yhteinen maapallokin kuuluu. Minun kirjastossani on kirja nimeltään AVARUUS (Annelle tiedoksi, löytynee kirjastosta: Faktaset, Avaruus, Kirjalito 2001) ja siellä on kuvia **Auringosta, Merkuriuksesta, Venuksesta, Maapallosta, Marsista, Jupiterista, Saturnuksesta, Uranuksesta, Neptunuksesta ja Plutosta**. Monessa muussakin tietokirjassa on kuvia niistä. Vielä Plutoakin kauempana olevasta Oktaedrista ei kuvaa ole, koska se on niin kaukana, että vain minun kaukoputkellani näkee sinne.

Planeetalla asuu kaukainen serkkuni, Monikulmio nimeltään. Hän on varsin erikoisen näköinen ainakin minun mielestäni, mutta kaikki Oktaedrin asukkaat ovat varsin erikoisen näköisiä. Jos haluatte tietää heistä enemmän, laittakaa minulle postia, niin kerron heistä lisää. Sain äskettäin serkultani viestin, johon hän oli kirjoittanut yhden erittäin suositun Oktaedrin maan sadun. Voin kertoa sen sitten teillekin.

Onko teidän esikoulussanne kuvia planeetoista? Tai niistähän voi rakentaa vaikka pienoismallit! Tarvitsette 10 ilmapalloa, sanomalehtisuikaleita ja liisteriä. Liisterin kuivuttua planeetat voi maalata kauniin värisiksi ja sitten ripustaa narulla kattoon roikkumaan. Sen jälkeen luokkanne on kuin osa avaruutta.

Kirjoitelkaa postia tänne Salaiseen maahan.

Terveisin Dedde

Perjantai, 26.10.2001.

Hei. Tuokaa tähtiä, pyytää Vilma Dedefilukselta. Valkoisia, hopeisia, sinisiä, keltaisia, loistavia Tähtiä. Haluamme kuulla sadun serkustasi Oktaedri-planeetalta. Me ollaan laitettu planeetat jo ylös taivaaseen. Aurinko, Kuu, Pluto, Maapallo... Ollaan tehty Dedden torni maitotölkeistä. Ollaan maalattu se. Terveisin, Katajamäen koulun esikoululaiset

Sunnuntai, 28.10.2001.

Hei kaikille!

Oli hauska yllätys saada kirje teiltä. Mielelläni kerron tarinan serkustani Monikulmiosta Oktaedri-planeetalla.

Kuten varmaan jo kerroinkin, Oktaedrilla asuu varsin kummallisen näköistä väkeä. Kummallisella tarkoitan heidän ulkomuotoaan, muuten he ovat mukavaa ja iloista kansaa. Serkkuni Monikulmion tavoin osa asukkaista on kulmikkaita: kolmikulmaisia, nelikulmaisia, viisikulmaisia... Heillä voi olla hyvin montakin kulmaa ja silloin heidän muotoaan sanotaan monikulmioksi. Tiedät varmaan, minkälainen on kulmikas muoto: teräviä kulmia ja suoria sivuja. Kuvittelepa sitä, voit vaikka laittaa silmäsi kiinni ja miettiä, minkä näköinen on kulmikas asukas! Mietipä sen jälkeen mielessäsi, minkälaisia heidän kotiensa pitää olla, että he voivat mennä sisään ja asua siellä. Osa asukkaista on pyöreän muotoisia. Pyöreäkin muoto on sinulle varmaan tuttu, sellainen ikään kuin kaareva joka suuntaan. Heidän kotinsa ovat aika eri näköisiä kuin kulmikkaiden asukkaiden.

Perheet voivat olla joko kaikki kulmikkaita tai pyöreitä tai sitten voi isä olla kulmikas ja äiti pyöreä ja lapsista osa pyöreitä ja osa kulmikkaita. Tai päinvastoin: äiti on kulmikas ja isä pyöreä. Heillä onkin ollut aikamoinen puuha rakentaa kodistaan sellainen, että kaikilla on hyvä asua siellä!

Osaat varmaan jo arvata, että Oktaedrin eläimetkin ovat kulmikkaita tai pyöreitä, mutta niissäpä saattaa olla molempia muotoja yhdessäkin eläimessä! Samoin on kasvistossakin, kaikenlaisia pyöreän ja kulmikkaan muodon yhdistelmiä. Näin on serkkuni kirjeissään kertonut, mutta en ole koskaan nähnyt kuvia sieltä, luulen nimittäin, ettei siellä kenelläkään ole kameraa.

Mitäs sanotte, jos te kaikki eskarilaiset piirtäisitte kuvia Oktaedrin asukkaista, heidän kodeistaan, eläimistä ja kasveista? Voisikohan Anne ottaa piirustuksistanne valokuvia ja lähettää niitä Salaiseen maahan minulle nähtäväksi?

Nyt pitää lopetella, tuolla kaukana, kaukana tähtien takana näkyy jotain merkillistä liikettä – aivan kuin tähtipölysumua... Minun pitää tarkentaa kaukoputkeani ja yrittää selvittää tilannetta.

Kirjoitelkaahan taas ja piirtäkää värikkäitä kuvia!

Terveisin Taikuri Dedefilus

Ps. Kisu Pikkukuu ja kuningas Aadolf Poni huutelevat tuolta terveisiä teille.

Torstai, 8.11.2001.

Hei, mitä Kisu Pikkukuu tekee? Mitä Aadolf Poni tekee, mitä Musta kissa tekee, kun kutsuin synttäreille? Mitä Lentävä talonmies näki, kun istui aidalla. Kisu Pikkukuulla ei ollut leijaa. Dedde sanoi: "Miksi olet surullinen?" Milloinka Musta kissa tulee meille eskariin? Mitä Dedde katsot tähtiä? Terveisin, esikoulu Katajamäeltä.

Sunnuntai, 11.10.2001.

Hei taas pitkästä aikaa!

Onpa teillä kysymyksiä. Yritän vastata niihin parhaani mukaan. Kisu Pikkukuu on kuin onkin

saanut leijan valmiiksi itselleen. Se on nelikulmion muotoinen ja iloisilla väreillä koristeltu. Nauhat Kisu Pikkukuu on rusetoinut ihan itse. Aadolf Poni harjoittelee uutta jumppaohjelmaa Itsenäisyyspäivän juhlia varten, mutta ohjelman sisältö on salaisuus meille kaikille. Lentävä talonmies yritti aidalta vakoilla Aadolfia, mutta ei nähnyt ikkunan läpi, mitä tämä touhusi. Mustan kissan ajatuksista ei kukaan varmaksi tiedä, en edes minä. Minä taas katselin tähtiä ja näin jälleen tähtipölysumupilven lähestyvän. Sitä katsellessani muistelin serkkuni kertomaa Oktaedrin asukkaiden lempisatua ja nyt aion kertoa sen teillekin. Kuuntelehan tarkkaan!

Tuhkimo

Tuhkimo oli kaunis nuori tyttö, hyvin suora ja kapea muodoltaan. Hänellä oli kaksi sisarpuolta, jotka myös olivat hyvin kauniita, ei kuitenkaan yhtä kauniita kuin Tuhkimo. Tosiasiassa hekin olivat suoria, mutta leveämpiä. Sisarpuolet olivat kateellisia Tuhkimolle ja vaativat häntä tekemään kaikki likaiset työt. Hänen tuli valmistaa ruoat, siivota talo ja viedä tuhkat takasta. Niinpä hän oli aina tomun ja tuhkan peitossa eikä voinut näyttää hienolta naiselta.

Valtakunnan kruununprinssi oli tullut naimisiinmenoikään ja sen kunniaksi oli päätetty pitää viralliset tanssiaiset palatsissa kello yhdeksältä. Prinssi voisi löytää sieltä tulevan puolisonsa, koska tanssiaisiin kutsuttaisiin kaikki valtakunnan nuoret naiset. Kutsu lähetettiin myös valtakunnan kaikille 18 – 22 – vuotiaille nuorille miehille. Heidän kuitenkin tuli olla muodoltaan vähintään kuusisivuisia, mutta tätä ominaisuutta ei kovin tarkasti valvottu.

Tuhkimokin olisi halunnut lähteä tanssiaisiin, mutta ilkeät sisarpuolet nauroivat hänelle ja sanoivat, ettei hän voisi lähteä ilman tanssikenkää. Oli näet tapana, että naiset tanssiaisissa pitivät koko ajan kenkää, muutoin voisi tapahtua vakava onnettomuus rytmisissä taakse ja eteen - tanssiliikkeissä. Joten Tuhkimon olisi pysyttävä kotona. Hän istui takan edessä ja uneksi prinssistä – nuoresta, hauskannäköisestä 24-sivuisesta monikulmiosta, joka oli ollut kaikkien puheiden keskipisteenä viime päivinä.

Kun hän istui mietiskelemässä, tuli naapuri sisään ja sanoi: "Rakas lapsi, annan sinulle tanssikengän, sellaisen jota kukaan muu ei omista – ihanan, muodikkaan ja läpinäkyvän. Mutta ensin sinun pitää siistiä." Kun Tuhkimo oli perusteellisesti siistiytynyt, hän otti pienen kengän. Se sopi täydellisesti. Tuhkimo kiitti ystävällistä naista ja kiiruhti palatsiin. Naapuri huusi hänen peräänsä, että hänen pitää palata kotiin ennen puoltayötä, koska pieni tanssikenkä oli tehty sellaisesta kemiallisesta aineesta, joka pysyi kovana ja muodossaan vain kolme tuntia. Sen jälkeen kenkä alkaa muuttua hyytelömäiseksi aineeksi. Tuhkimo näyttäisi naurettavalta sellainen siirappimainen puuro vartalollaan.

Tosiasiassa se ei ollut totta, sillä kenkä oli tehty kauniista lasista, joka kestäisi vuosisatoja. Mutta Tuhkimon hyväntekijä oli älykäs. Hän tiesi hyvän joukon asioita ihmisistä ja ymmärsi että prinssi, joka ilman muuta rakastuisi Tuhkimoon, järkyttyisi kun hänen ihana tanssiaiskaunokainen yhtäkkiä katoaisi.

Ja tämä oli tarkalleen se, mitä tapahtuikin. Kun Tuhkimo meni sisään palatsiin, juhlat olivat jo täydessä vauhdissa. Jokainen katsoi häntä ja prinssi kiiruhti välittömästi hänen luokseen. Tosiasiassa Tuhkimo teki erityisen vaikutuksen jokaiseen läsnä olevaan nuoreen mieheen. Hänen lasinen avokkaansa toi esiin hänen ihanan vartalonsa viivan erittäin kauniisti. Prinssi tanssi vain hänen kanssaan kunnes kello löi kaksitoista. Tuhkimo hätkähti, kiskaisi itsensä irti ja juoksi pois. Palatsin ovet olivat lukittuina, mutta hän karkasi tuuletushormista. Prinssi, joka juoksi hänen peräänsä, oli hyvin hämmästynyt siitä seikasta, että Tuhkimo pystyi menemään niin kapean raon läpi. Tietenkään hän itse ei pystynyt seuraamaan Tuhkimoa, mutta mitä hän huomasi? Hän oli nähnyt pienen, hienon kengän, jonka Tuhkimo oli hukannut

paetessaan kapean raon läpi. Prinssi otti kengän itselleen ja vannoi, että hän menee naimisiin kengän omistajan eikä kenenkään muun kanssa.

Seuraavana päivänä prinssi kulki läpi kaupungin, edellään sanansaattajat, jotka kertoivat ihmisille prinsin aikomuksesta. Jokainen nuori nainen henkilökohtaisesti voisi koettaa lasikenkää. Monet huomasivat harmikseen, että kenkä oli hämmästyttävän hieno ja pieni. Tuhkimon sisarpuolet koettivat sitä myös, mutta kuten arvata saattaa, tuloksetta. Sitten Tuhkimo kysyi, voisiko hänkin koettaa sitä. Sisarpuolet nauroivat hänelle ja sanoivat halveksivasti: ”Sinä, Tuhkimo? Tarkoitatko, että haluaisit mennä naimisiin prinssin kanssa?” He eivät olleet tunnistanee häntä edellisenä iltana, mutta he olivat kateellisina nähneet, miten prinssi oli lakkaamatta tanssinut saman kauniin nuoren naisen kanssa suomatta mitään huomiota heihin. Ajatus siitä, että tämä nuori nainen olisi voinut olla Tuhkimo, ei ollut käynytkään heidän mielessään.

Mutta Tuhkimon annettiin koettaa kenkää ja jokaisen täydelliseksi yllätykseksi pieni kenkä sopi täydellisesti hänelle. Nyt myös prinssi tunnisti rakastettunsa ja vei hänet riemusaatossa palatsiin. He menivät naimisiin lyhyen ajan kuluttua ja elivät pitkään ja onnellisina saaden paljon lapsia – kauniita 25-sivuisia monikulmioita ja ihania, kapeita tyttöjä.

Torstai, 15.11.2001.

Hei Dedde, mitä sulle kuuluu? Mitä Musta kissa tekee? Mitä Kisu Pikkukuu tekee? Mitä Lentävä talonmies ja Hirviö tekee? Mitä Aadolf tekee? ”Missä on peukalo” – leikin sinulle haluaa opettaa Kirsi. Mitä Teppo tekee? Mitä Simeon tekee? Mitä Monikulmio-serkku tekee? Mitä Hirviö tekee sillalla? Mitä Musta kissa tekee lammellasi? Pyörtykö Simeon aina vai pelkääkö se Hirviötä vielä? Mitä Seija Leppänen tekee? Mitä Kana Kaakertaja tekee? Vilma: onko kivaa kattoa tähtiä? Mä oon vaihtanu sängyn paikkaa! Mika: mitä Alma tekee? Kalle: mitä sinä Dedde teet? Syökö Seija Leppänen ruohoa? Minna: mä tahtoisin poimia Mustalle kissalle kukkia. Mika: mitä possu tekee? Uiko se sika-altaassa? Katseletko sinä tähtiä? Kirsi: kävitkö sinä siellä serkkujen luona? Minna: mitä ne serkut juttelee? Käykö Dedde vessassa? Terveisin, esikoululaiset Katajamäeltä.

Sunnuntai, 18.11.2001.

Hei kaikille!

Olen aivan pyörällä päästäni serkulta saamani kirjeen johdosta. Kerron siitä teille hieman myöhemmin, nimittäin haluan ensin vastata kysymyksiinne. Salaisen maan asukkaat valmistautuvat joulun viettoon kuten tekin ja kaikki näyttävät salaperäisiltä eikä kukaan suostu kertomaan, mitä on tekemässä. Jokainen vain hymyilee ystävällisesti, kun tapaam heitä. Hirviö käy edelleen sillalla ja Simeon varmaan pyörtyilee pelkästä tottumuksesta.

Niin, ja serkkuni. En ole pitkään aikaan vieraillut hänen luonaan ja nyt se on aivan mahdotonta muutenkin. Sain nimittäin serkultani Monikulmiolta avunpyyntökirjeen. Aivan. Avunpyyntökirjeen, mutta en oikein tiedä, mitä vastata siihen. Pohdin asiaa ja päätin kysyä neuvoa teiltä. Serkkuni kertoi, että Oktaedrin planeettaa on kohdannut katastrofi – niin paha onnettomuus, ettei siellä ikinä ole sellaista ollut! Se näkemäni ihmeellinen pölypilvi oli iskeytnyt täydellä voimalla Oktaedrille ja seuraukset ovat olleet mitä tuhoisimmat. Asukkaat ovat menettäneet kotinsa, ne olivat vain nousseet ilmaan pilven mukana. Serkkuni kirjoitti, että kaikki asukkaat olivat kuin ihmeen kaupalla pelastuneet ja vain siksi, että heidät oli kutsuttu vuoren uumenissa sijaitsevaan teatteriin pitämään hätäkokousta, koska pölypilvi oli toki havaittu planeetatkin. Nyt kaikki ovat ilman asuntoja, he ovat tilapäisesti majoittuneet teatteriin ja serkkuni haluaisi neuvoja tukevampien asuntojen rakentamiseen. Olen näet joskus kertonut hänelle, että Salaisen maan talot on tehty puusta ja tiilestä. Oktaedrin vanhat talot ovat olleet ohuemmista aineista ja ne ovat mitä il-

meisimmin olleet aika hataria, joten ei ihme, että ne ovat lähteneet ilmojen teille... No, koska en ole erityisen hyvin perehtynyt arkkitehtuuriin enkä tukevien talojen suunnitteluun, päätin kysyä apua teiltä. Osaatte varmasti neuvoa, koska piirtämänne kuvat Oktaedrin asukkaista ja heidän taloistaan oli niin upeita!

Pyydänkin teitä pohtimaan ratkaisua Monikulmion avunpyyntöön. Laittakaa postia minulle, minä välitän sen edelleen Oktaedrin asukkaiden tietoon. Terveisin, Dedde.

Torstai, 22.11.2001.

Hei Dedde. Käytkö Musta kissa joskus meillä? Mitä Aadolf Poni tekee rannalla syömässä kaloja? "Puu-ta, paperia, tiiliä" neuvo Ville. Nauloja, vasara ja betonia. Niitä tavaroita, joita talossanne on ollut. Kaupasta voi ostaa uusia. "Kuinka serkut voi?" kysyy Kalle. Mitä Hirviö tekee Dedden kans, kun Hirviö on niin pitkä että sen täytyy mennä katon kautta? Käykö Kisu Pikkukuu järvestä kalastamassa? Rautatankoja seiniksi, että pysyy eikä lähde lentoon. Takka sisälle, että lämpenee. Maalia tarvitaan. Hirviö menee kattomaan, Hirviö nostaa katolle rautatankoja. Se jaksaa. Hiuspampuloita Vilmalta, joilla rautatankoja saa kiinni. Terveisin, Katajamäen esikoululaiset.

Sunnuntai, 25.11.2001.

Hei taas!

Kiitos pikaisesta vastauksesta, olinkin sitä jo lähettämässä serkulleni. Huomasin kuitenkin, että en osaa tarkemmin kertoa hänelle, mitä puulla, tiilellä ja raudalla tehdään! Voisitteko kuvata hieman tarkemmin, mitä niille pitää tehdä, että niistä saadaan tukevia taloja? Pitäkö ne järjestää johonkin järjestykseen vai tiettyyn muotoon, jolloin taloista tulee vahvoja? Entä miten pitäisi huomioida asukkaiden eriskummalliset muodot ja niiden aiheuttamat vaatimukset? Mihin muotoon pitää tiili tai puu laittaa, jotta siitä saisi talon, jossa voi asua sekä kulmikas että pyöreä asukas??? Miten talosta saa niin tiiviin ja tukevan, ettei sinne jäisi rakoa, josta myrsky pääsee puhaltamaan sisään ja nostamaan talon ilmaan?? Kallelle ja toisille tiedoksi, että serkku ja muut Oktaedrin asukkaat voivat olosuhteet huomioon ottaen ihan hyvin, he asuvat edelleen luolassa ja voivat puilla lämmittää sitä. Vilman hiuspampula-ajatus kuulostaa erinomaiselta, samoin takan muuraaminen. Mahtaakohan serkku osata??? Tai mitenkähän Hirviön voisi viedä Oktaedrilte? Hänestä olisi siellä paljon apua, kun hän on niin voimakas... Aadolf ja Kisu Pikkukuu ovat käyneet kalastamassa, jotta saadaan jouluaterialle suolattua kalaa. Sitä paitsi sekä Kisu Pikkukuu että Musta kissa rakastavat tuoretta kalaa. Terveisin, taikuri Dedefilus.

LIITE 3. Vuorovaikutuksen laadulliset muutokset ja niihin vaikuttaneet toiminnan sisällöt prosessissa.

Video-otanta	Laadullinen muutos ryhmätasolla	Toiminta ennen muutosta	Toiminta muutoksen jälkeen	Annen toiminta muutoksen aikaansaamiseksi
Planeettakirje: 1. Lukemiskerta	• yksilötyöskentelystä vuoropuheluun 2 lapsen välillä • aloitteisuus ja osallisuus alkaa lisääntyä	• yksilökeskeistä • keskustelu aikuisen kautta	• parityöskentelyä • vuoropuhelua 2 lapsen välillä • omat tehtävät leikkimaailman rakentamiseen	• leikkimaailman rikastaminen kirjeen ohjeiden perusteella ja tietokirjojen avulla • lasten ideoihin tarttuminen, niiden tukeminen ja jatko-työstäminen
Planeettakirje: 2. Lukemiskerta	• vuoropuhelu lisääntyy		• lasten keskinäinen vuoropuhelu lisääntyy	• kuvataiteen menetelmän käyttöönotto innostamaan lapsia uuteen toimintaan • käsite: ympyrä • tilaa lasten ideoille
Planeettakirje: 3. Lukemiskerta sekä lasten sanalema vastauskirje Dedefilukselle	• lasten oman toiminnan reflektointi • lapsilta oma aines juoneen • kaikki osallisia ja aloitteellisia • ryhmällä on yhteinen toiminnan kohde, lasten sisäinen motivaatio (emotio-naalinen perusta) näkyy • luova mielikuvis-	• pieni taantuma lasten keskinäisessä vuoropuhelussa tilanteen alussa (syysloman vaikutus?) • vastauskirjettä laadittaessa vuoropuhelu palautuu jo saavutetulle tasolle	• vastauskirjeen laatiminen toimi lapsille oman toiminnan reflektointina Annen tukena • tietoisuus tähänastisesta prosessista • omien juonien kehittäminen alkaa • sisäinen motivaatio näkyy toiminnan intensiivisyytenä	• äänenpainotuksen avulla kirjeen tarinan loppuosa tärkeäksi • lapsilta tulleiden juonta eteenpäin vievien ideoiden tukeminen • kysymysten kautta lapset laativat vastauskirjeen, jonka Anne toistaa ääneen
Asukaskirjeen lukeminen	• lapset eivät tarvitse välinettä (Salaisen laseja) päästäkseen SM:han, vaan SM elää lasten ajatusmaailmassa ja mielikuvis-	• satuja ym. kuunneltaessa lapset ovat hakeutuneet "Salaisen maan lasit" silmiin	• yhtä tyttöä lukuun ottamatta kukaan ei halua laseja • piirtämistapahtuma: leikkiä, tutkimista, ongelmanratkaisua ja juonenkehittelyä • lasten piirrokset toimivat aikuiselle välineenä arvioida oppimisprosessia ja suunnitella sen	• hyväksyy välineen käyttämättömyyden • piirtämistilanteen ohjaus: 1. mielikuvitusta rikastavat kysymykset 2. lasten vastausten hyväksyminen 3. metakommunikatio: vahvistavat toistot lasten kommentteista, lapsen toiminta hänelle itsel-

	- sa ryhmän yhteinen ongelmanratkaisutehtävä (=ryhmän yhteinen oma tehtävä) - luova mielikuviutus mennyt askeleen eteenpäin		jatkumista	leen näkyväksi (lapsi kykenee reflekttoimaan omaa toimintaansa) sekä geometristen käsitteiden ääneen sanominen
Aamupiiri: Mistä SM:n asukkaat ovat tulleet?	- vuorovaikutuksen muutos: Kirsi: "Voitasko kaikki yhdessä?" - yhteistyö näkyväksi - metakommunikaatio - yhteinen kokemus (mielekkyyys, merkityksellisyys, luova mielikuviutus)		- lasten aloitteesta yhteiskehittelyä "sadutuksessa" - linkki kehystarinan ja laajennustarinan yhdistymiseen, syventää niiden juonta (=yhteinen sepittäminen) - vuorovaikutuksen laadullinen muutos, yhteinen kokemus, yhteinen toiminnan kohde	- Annen sepittämä tarina, jossa yhdyside kehys-tarinaa ja laajennustarinaa - herkullisia avoimeksi jääviä yksityiskohtia lasten pohdittavaksi (Dedefilus Oktaedrin ensimmäinen asukas???, Dedefilus on lentänyt SM:han... mutta miten se onkaan tapahtunut???) - kysymyksiä johdattelua, lasten ehdotusten hyväksyminen - ryhmän vuorovaikutustilanteen organisointi uudella tavalla
Tuhkimo-satu	- oppiminen näkyväksi, kaikki aiemmin opittu liitetään ongelmanratkaisuun ja juonenkehittelyyn (Kirsi: tarina, Mika: toiminnallinen) - lasten itsenäinen reflektointi - yhteisestä tehtävästä omaan tehtävään		- lasten oppiminen näkyväksi, kaikki aiemmin opittu liitetään ongelmanratkaisuun ja juonenkehittelyyn - oman ja toisten ongelmanratkaisun reflektointi ilman Annen tukea	- kysymykset - sadun avainkohtien toistaminen - metakommunikaatio

	lapset elävät tehtävän läpi			
Aikuisten esitys ja lasten esitykset	- laajennustarina yhdistyy leikkiin lasten omassa esityksessä - omaloitteinen leikin, esityksen ja juonen kehittäminen ryhmänä - aikuiset pois luokasta, lapset kehittävät esitykset ryhmänä → yhteinen oppimistehtävä	- ei pitkäkestoisia roolileikkejä ryhmänä - ei laajennustarinaa kytkeytyviä leikkejä aiemmin	- ryhmän yhteinen oppimistehtävä: toiminnalla on yhteinen kohde, kaikki ovat osallisia ja aloitteisia, toiminta intensiivistä, rooleista ja esityksen muodosta sopiminen ilman aikuisia - esitys = tarina, jossa laajennustarinan juoni liitetään mukaan leikin muodossa kehystämällä - pitkäkestoinen roolileikki/esitys ryhmänä	- aikuinen heittäytyy rooliin, leikin mallittaminen yhdistyy aikuisten esitykseen - vetäytyy tilanteesta taka-alalle: luottaa lasten kykyihin, antaa tilaa ja aikaa lasten omille toteutuksille, on käytettävissä tarvittaessa - lasten ristiriidan ratkaiseminen juonta eteenpäin vievällä tavalla (Mustalla kissallahan vois olla serkku..) - herkkyys lasten toiminnalle – oikea-aikainen väliintulo - antaa lapsille aikaa kehittää juonta ja esitystä
Katastrofikirje ja vastauskirjeen laatiminen	- ryhmänä ottavat haasteen vastaan auttaa Oktaedrin asukkaita - sankarin roolin ottaminen - verbaalinen ongelmanratkaisutapahtuma - vuorovaikutusta - katastrofikäsite kytetään omaan kokemuspiiriin = yleistäminen - ryhmän sisäinen kontrolli (Mika ja Kalle!!) - sosiaalinen vuoropuhelu lasten välillä, Annen osallisuus		- vastauskirjeen laatiminen on ongelmanratkaisua verbaalisessa muodossa - lapset pohtivat todellisia, omassa kokemuspiirisään tapahtuneita "katastrofeja" - lapset kontrolloivat ryhmän toimintaa omaloitteisesti - Kalle: Kuinka serkut voivat? =empaattisuus ja huoli Oktaedrin asukkaista	- tuo "todellisuuden kontekstin" eli myrskyt lasten mieleen "Onkohan Oktaedrilla kauppoja?" – uutta pohdittavaa lapsille - tasavertaisuus lasten kanssa - lasten ajatusten yhteenvetäjä ja niiden näkyväksi tekeminen kirjettä kirjoitettaessa: toisto, kertaus = meta-kommunikaatio

	suus vä- hentynt aiemmasta huomatta- vasti • kaikki ha- luavat läh- teä "postit- tamaan" vastauskir- jettä			
Pöytäteatteri- esitys (rautalanka- leikki)	• ryhmän lähikehityk- sen vyö- hykkeestä omaan lähikehityk- sen vyö- hykkeeseen = kehityspro- sessi si- säistetty • omasta oppimistehtäväs- tä ryhmän yhteiseksi op- pimistehtäväksi ja yhteiseksi lei- kiksi • Annen ja Kirsin leik- kistä ryhmän yhteiseksi leikik- si, johon kukin lapsi osallistuu omalla ta- vallaan • oma tarina oppimas- taan = pohdinta katastrofi- kirjeen ja vastauskir- jeen sisäl- löistä = oman op- pimisen ref- lektointi • ryhmän sisäinen arviointi toiminnan oikeelli- suudesta		• lapsen oma op- pimistehtävä ryh- män yhteiseksi tehtäväksi / on- gelmanratkaisuti- lanteeksi • jokainen lapsi osallistuu omista lähtökohdistaan leikin juonen ke- hittelyyn	• leikkialoitteen teki- jä, vuoropuhelun käynnistäjä • siirtyy itse taka- alalle antaen aloit- teen lapsille

	(Kalle)			
Rakennusohjeiden tarkennuskirjeen laatiminen	• tuotokset: verbaalinen suunnittelu, piirtämällä ja tarinoina toteutettu • tuotokset tehdään yhteiskehittelyn pohjalta, vaikka jokainen lapsi tuottaa oman yksilöllisen tuotoksensa • lapset perustelevat toiminnan aikana itselleen ja toisille valitsemansa ratkaisut (toteutus eriytynyt) • yhteinen suunnittelu syventynyt ja eriytynyt • lasten oma metakommunikatio, positiivinen palaute toisen työstä (Mika: Kalle tekee hirveän vahvat seinät!) • roolin ottaminen piirrettäessä (Mika: Nyt tää piirtää..) • piirtäminen sankarin roolis- sa • piirtäminen ja leikki yhdistyy • tutkiva piirtäminen ongelmanratkaisussa		• ryhdytään ideoimaan luokkaan isoa Oktaedria, johon kaikki mah- tuvat • idea yhdeltä lap- selta ja kaikki osallistuvat jatko- kehittelyyn • lapset ottavat itse käyttöön aiemmin käytetyt oppimis- välineet, joita so- velletaan omaan oppimistehtävään • leikkimaailman laajentaminen vai onko uuden kehi- tysprosessin al- kua???	• herkistynyt lasten toiminnalle • vastuuta ja tilaa toiminnasta siirtynyt enemmän ja enemmän lapsille

	(vastauskirjeen verbaaliset ohjeet toteutetaan piirtäen): geometristen muotojen ominaisuudet hallussa, samoin avaruudellinen kokonaisuus			